

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

DEN SJÆLLANDSKE BONDESTANDS SPAREKASSE

Bestyrelsen for Den sjællandske Bondestands Sparekasse, der blandt sine Medlemmer endnu tæller flere af Mændene fra Genrejsningsdagene i 1909, har længe omgaaedes med Tanken om at udsende en Fremstilling af Sparekassens snart 75-aarige Tilværelse, dels som et Oplysningsskrift for de mange, endog indenfor de sjællandske Bønders egen Kreds, der savner nærmere Kendskab til vort Institut, og dels som en Redegørelse for, hvorledes den Opgave er lykkedes, som i 1909 blev os betroet.

Sparekassens særegne Oprindelse, dens særlige Karakter og de mærkelige Udslag af Skæbnen, den har været udsat for, synes os at frembyde et fra andre lignende Institutioners Liv ret forskelligt og temmelig fyldigt Stof, som foruden Sparekassens Levnedsløb ogsaa indeholder et Stykke Samfundshistorie og saaledes tør regnes for læseværdigt.

Som det derfor er os en Glæde med denne lille Bog at kunne bringe vor fornævnte Tanke til Udførelse, er det tillige vort Haab, at Skriftet vil møde interesserede og velvillige Læsere, hvor det kommer frem.

København, i 1931.

DEN SJÆLLANDSKE BONDESTANDS
SPAREKASSE

DEN SJÆLLANDSKE
BONDESTANDS
SPAREKASSE

GENNEM 75 AAR

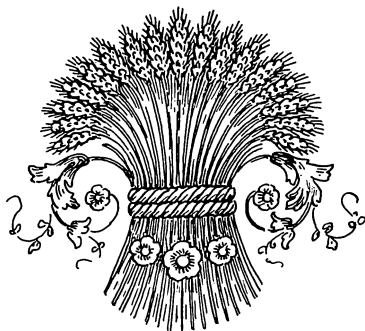
AF

OTTO CHRISTENSEN

LANDBRUGSLÆRER

J. V. CHRISTENSEN

REDAKTØR

RINGSTED
FOLKETIDENDES BOGTRYKKERI
1930

OMSLAGSTEGNING OG VIGNETTER
AF *FRITZ KRAUL*

INDLEDNING

Sparekassernes Opgave er i vor Tid: at samle større og mindre Sparebeløb sammen til Kapital, der kan frugtbargøres ved Udlaan, og at gøre det paa en saadan Maade, at baade Sparsommelighed og Foretagsomhed derved opmuntres og fremmes mest muligt.

I gamle Dage var Sparepengenes Mængde stærkt begrænset ligesom Pengemængden overhovedet; Varepriserne var lave og Arbejdsresultaterne smaa, og Penge som Mellemed ved Omsætningen mellem Erhvervene og disses enkelte Udøvere benyttedes kun i ringe Udstrækning. Paa Landet var Forholdet sædvanlig dette, at Bonden præsterede den største Del af sine Afgifter og Udgifter i Form af Naturalier; Fæsteafgift (Landgilde) og Tiende ydedes fra ældste Tid i Naturalier; Skatter blev saa sent som i 1820'erne delvis ydet i Korn; Hoveriet ydedes som Arbejdspræstation indtil Afløsning mod Pengevederlag fandt Sted især i det 18. og 19. Aarhundrede, eller Hoveriet forsvandt ved Fæstegaardenes Salg til Selveje; Præst og Degn fik deres Smaaredsel og Julerente i Korn, Smør, Ost, Mælk, Æg, Fjerkræ og »Slagtemad«; de aarlige Ydelser til det fælles Tyre- og Ornehold bestod hyppigst i Korn. Og Arbejdsvederlaget var for den Husmand, der arbejdede paa Gaarden, dels Korn og dels Kørsler eller Ret til at udnytte Gaardens Tørveskær o. s. v., for Karlens og Pigens Vedkommende var Vederlagets største Part Kost, Husly og — helt eller delvis — Klæderne; Pigen havde ofte som en Del af Lønningen Underhold for et Faar samt Ret til at faa dyrket et Stykke Hør i Marken; af Uld og Hør tilvirkede hun Aar for Aar sit Udstyr,

der »lagdes hen« og hobedes op som en forholdsvis død Kapital, der ikke formerede sig men derimod kunde fortæres af Møl og Mug. Og Karlen fik undertiden paa Husbondens Bekostning underholdt et Faar eller to; var han Forretningsmand, købte han sig en Ko — eller flere —, der lejedes ud til en fattig Husbonde eller andre mod en aarlig Afgift, der udgjorde f. Eks. 10 pCt.—20 pCt. af Dyrets Værdi, og med Forpligtelse for Lejeren til at svare Karlen til den modtagne Ko og at sætte en anden i dens Sted, naar den døde. I dette Tilfælde forsynede Karlen sin Husbonde med »Driftskapital« — men rigtignok oftest paa meget ublu og uheldige Vilkaar.

I den Tid krævede en Bondegaards Drift ikke synderlig Anlægs- eller Driftskapital. Bygninger og Redskaber kunde Brugeren for den største Del selv tilvejebringe og vedligeholde af Raamaterialer, der fandtes paa Gaardens Grund. Penge brugte han kun til visse Skatter og Afgifter, lidt Tyendeløn, aarligt Indkøb af beskedne Mængder Tjære, Jern, Salt m. m. og — een Gang for alle — Indfæstning (Stedsmaal) af en Gaard. Aarets mulige Overskud gemte han paa Kistebunden for dermed at dække det Underskud, et følgende Aar mulig kunde bringe, eller — om Gud og et naadigt Herskab vilde tilstede det — for at lade det gaa i Arv til Efterkommerne.

Fra Midten af det 18. Aarhundrede var Priserne paa Landbrugets Produkter og Ejendomme stærkt stigende; med de stigende Produktpriser fulgte Muligheden for voksende Velstand og for af Aarets Overskud at sammenspare en Kapital, som der vilde blive Brug for ved det kommende Slægtleds Indfæstning i de gamle Fæstegaarde eller ved Fæstegaardenes Køb til Selveje. De store Landboreformer, der gennemførtes væsentligst efter 1786 men delvis standsedes ved Krigens Udbrud i 1807, medførte et meget stort Kapitalbehov, som kun tildels kunde tilfredsstilles ved disse Aars »gode Tider«

for Landbruget. Alene Udskiftningen af Byfællesskabet regnedes at koste ca. 60 Kr. pr. Td. Hartkorn, Udflugtningen af Bondegaarden fra Landsbyen til dens samlede Lod i den tidligere Bymark eller Overdrev krævede meget store Udgifter, ligeledes Hegningen af de udskiftede Marker; men de største Kapitaler krævedes dog ved Fæstegaardenes Køb til Selveje, og her var Vanskelighederne ved Laan af Kapital ofte en absolut Hindring for Ejendoms Erhvervelse.

Som et Træk, der viser hvor vanskelig tilgængelige Laanekapitaler var for ca. 125 Aar siden, skal anføres, at »Den almindelige Enkekasse«s Direktion med Statsminister C. D. Reventlow som Formand i Aarene fra 1797 til 1813 udlaante af nævnte Kasses Midler 3,180,000 Rd. Kurant, hvoraf 2,070,900 Rd. til 3247 Laantagere i Jylland. Den gennemsnitlige Størrelse af disse jyske Udlaan var ca. 640 Rd., og man tør derfor uden nærmere Undersøgelse gaa ud fra, at disse Kapitaler hovedsagelig er udlaant til Bønder ved Selvejendoms Erhvervelse. Enkekassens Midler tilvejebragtes ved Embedsmænds pligtige Indskud i Kassen, og Forudsætningen var, at de opsparede Midler skulde komme Embedsmændenes Enker tilgode. Det uforsvarlige i disse Udlaan gav sig tilkende, da Landbrugskrisen i 1820'erne medførte Tabet af 300,000 à 400,000 Rd. — Halvthundrede Aar senere kom der atter en Tid med livlig Overgang fra Fæste til Selveje, men da skaffedes Kapitalerne tilveje gennem Sparekasser (og Kreditforeninger), hvis Interessenter ad Frivillighedens Vej havde anbragt Kapitalerne i Sparekasserne under Forudsætningen om deres Udlaan.

En anden laangivende Institution, som tilhørte de store Landboreformers Tidsrum, bør nævnes i denne Forbindelse, Creditkassen, der oprettedes i 1786 som en Statsinstitution, der ved Udlaan skulde søge at fremme Erhvervslivet og da særlig Landbruget. Til 2 pCt. aarlig Rente og et ringe aarligt Afdrag gav Creditkas-

sen Laan til Godsejere, til Reformering af deres Bøndergods ved Udskiftning, Udflytning, Hoveriafløsning, Vands Afledning o. lign. Foranstaltninger, der kunde tjene som Forberedelse til Fæstegaardes Salg til Selveje.

Fra 1788 gaves Laan til Fæstebønder til Købet af deres Gaarde til Selveje, men dog kun mod 4 pCt. aarlig Rente og fra to Aar efter Laanets Stiftelse et aarligt Afdrag paa 2 pCt. af det oprindelige Laan, saaledes at hele Laanet var afdraget i Løbet af omtrent 28 Aar.

Fra 1786 til 1798 udlaantes til »Grundforbedringer« 1,058,563 Rd. C., hvoraf paa Sjælland 770,313 Rd. C., i Jylland 240,300 Rd. C. Til Selvejendoms Erhvervelse (Laan til Bønder) udlaantes paa Sjælland 1300 Rd. C., i Jylland 218,451 Rd. C.

Indtil 1804 havde ialt 853 Bønder ved Creditkassens Hjælp erhvervet sig Selvejendom, men Antallet i de forskellige Landsdele var højst forskelligt, nemlig: Sjælland 124, Fyn 3 og Jylland 726. — Creditkassens Virksomhed standsede ved Krigens Udbrud 1807, og Institutionen ophævedes i 1816.

Landbrugskrisen i 1820'erne medførte et overmaade stærkt Prisfald for Landbrugsprodukter og Ejendomme. Virkningen af det voldsomme Prisfald blev saa meget værre, fordi det økonomiske Liv havde faaet god Tid til at indstille sig paa de svimlende høje Priser, der var fremkaldt ved Pengesvindelen indtil 1813, da Statsbankerotten indtraf. Et Par Tal vil kunne bidrage til Forstaaelsen af den økonomiske Omvæltning, som nu fulgte. Medens Kapitelstaksten for Rug (i Sjællands Stift) i Gennemsnit for Aarene 1731—1735 havde været 4,68 Kr. og Prisen for en Tønde Hartkorn Fæstegods ca. 80 Kr., saa var den sjællandske Kapitelstakst for Rug for Aaret 1813: 419,20 Kr., og Ejendomspriserne havde naaet en urimelig Højde. — I 1824 var Kapitelstaksten for Rug gaaet ned i 3,94 Kr., og Jorden var saa godt som værdiløs; i Nørre Herred (i Randersegnen)

stod i det Aar 14 Selvejergaarde øde og udyrkede, — ingen vilde overtage dem mod at svare til de indestaaende Skatterestancer. I 1826 solgtes en Gaard i denne Egn for »2 Rigsdaler og et Pund Funders Tobak«.

Stillingen var fortvivlet. Jorden gav vel Afgrøde som tidligere, og Kreaturerne gav Mælk, Kød og Arbejds-kraft som før, — det var ikke Hungersnød som truede; men Priserne var faldet saa dybt, at det blev Landmændene vanskeligt eller umuligt at tilvejebringe Skatter, Arbejdsløn og Renter af Prioritetsgæld. Fra Naturens Side var intet ivejen: Rosen blussede, Stæren fløjtede, Drengen plukkede af de røde Bær og Kvien stod i Græsset over Knæ; men Danmark var blevet et lille, fattigt Land. Pengelaan, der kunde hjælpe ud over Krisetiden, var yderst vanskelige at erholde; baade Enkekassen og Creditkassen havde indstillet deres Udlaansvirksomhed, og private Udlaanere havde ikke fornøden Tillid til Kapitalanbringelse i Landbruget, — havde forresten heller ikke de nødvendige Midler dertil. Staten skaffede Penge ved Laan i Udlandet og gav en Del af disse Kapitaler i Fremlaan til Godsejere; men Laan til de mange smaa Landbrugere var det ikke til at tænke paa. Landmænd maatte i hundredvis tomhændede forlade deres Bedrifter, og Staten maatte overtage en Mængde Jordegods for Pantegæld, Skatte- og Renterestancer.

De store Landboreformer i Slutningen af det 18. Aarhundrede havde gjort Bonden personlig fri og gengivet ham Odelsretten til den Jord, han saa længe havde været bundet til; de havde gjort ham raadig over sin Tid og Arbejds-kraft og uafhængig af sine Byfæller i Valget af Dyrkningsmaade og Udnyttelse af sin Jord, og endelig havde Reformerne givet ham en friere Stilling overfor det tidligere »Herskab«, der havde staaet som Regeringens Repræsentant ved Skatteopkrævning, Soldaterudskrivning o. s. v. og som desuden havde erhvervet sig en privatretlig Myndighed over Bonden af

højst uheldig Virkning med Hensyn til dennes personlige, sociale og økonomiske Kaar.

I den første Menneskealder efter Stavnsgaandets Løsning stod Bonden utryg og famlende overfor det ny i sin Stilling som uafhængig og selvstændig Landmand og som fri Samfundsborger med fuld Husbondmyndighed paa egen Grund. Han havde mistet det Rygstød, som Bylavet gav ham i Fællesskabets Tid, og Selvejeren havde mistet den Støtte og Tilflugt, han tidligere havde haft i sin Godsejer, naar det kneb med Fødesæd, Saasæd og Skatter, eller naar hans Besætning ødelagdes af smitsomme Sygdomme. Bonden havde ikke alene faaet sin personlige Frihed, med denne var tillige fulgt Selvansvarlighed; han skulde nu være sin egen Lykkes Smed i anden Forstand end før.

Paa det rent landøkonomiske Omraade var det første Slægtled af Bønder efter Fællesskabets Ophævelse i høj Grad famlende og uselvstændige. Godhjertede Mænd udenfor Bondestanden søgte da gennem Landhusholdningsselskabet og de store patriotisk-økonomiske Selskaber indtil omtrent 1840 at hjælpe Bønderne til en forbedret Jorddrift ved Belønninger, Præmiering og Opmuntringer af forskellig Art. —

Naar Godsejere og Embedsmænd — og blandt disse sidste især Præster paa Landet — virkede saa ivrigt for Bondebrugets Forbedring, stod det vel noget i Forbindelse med den Tankegang, at et forbedret Bondebrug vilde virke til Præsternes forøgede Indtægt af Tienden, og Godsejeren kunde forøge Landgilden og Indfæstningen af sine Fæstegaarde, naar disses Drift forbedredes.

I Løbet af 1830'erne bryder den Erkendelse igennem hos de ledende Godsejere og Embedsmænd i de patriotiske Selskaber, at den faderlige Ledelse, Lokken og Opmuntring udefra og især ovenfra ikke er det rette, virksomme Middel, naar det gælder det solide landøkonomiske Fremskridt, thi Bondestanden er nu

blevet anderledes end tidligere; den er ved at vaagne til en selvstændigere Virksomhed og personlig Villen.

Denne Bondestandens vaagnende Trang til selvstændig Virken og Villen var underbygget med den personlige Selvfølelse, som en solidere økonomisk Stilling gav i Opgangsaarene i 1830'erne og 1840'erne, den støttedes ved Stænderforfatningen af 1834, som gav Bonden og hans Talsmænd Plads indenfor sine Rammer, ved Landkommunallovene af 1841 og 1855, den opildnedes ved Agitation af Mænd som Husmand Peder Hansen fra Lundby, Skolelærer Rasmus Sørensen fra Venslev, Asmund Gleerup, den senere saa stærkt fremtrædende Politiker og Redaktør I. A. Hansen m. fl., og den vandt yderligere Støtte ved Oprettelsen af Landkommunalforeningerne — fra 1843 —, og ved Dannelsen af Bondevennernes Selskab i 1846.

Rent landøkonomisk gav den ny Tid sig tilkende bl. a. ved Oprettelsen af mange ny Landboforeninger; 1841—46 oprettedes saaledes 16 ny Landboforeninger, og om flere af disse siges udtrykkeligt, at Flertallet af deres Medlemmer var Bønder. Fra nu af bliver de almindelige Landboforeningers Formaal ikke faderlig Forsorg for udenforstaaende, det bliver nu Sammenlutninger, indenfor hvilke man ved faglige Forhandlingsmøder, ved Udstillinger og Dyrskuer m. m. søger at finde Vejen fremad til Velstand og ved Samvirke at løse de Opgaver, som ikke kan magtes af den enkelte. Men kun lidt efter lidt og da især under de stærke politiske Kampe fra 1870'erne tog Bønderne selv Ledelsen af disse Foreninger i egen Haand.

Paa andre Omraader gav Bøndernes vaagnende Selvstændighedsfølelse sig stærkere Udslag; det gjaldt saaledes især de sociale og politiske Rørelser, der som bekendt i 1840'erne fremkaldte en saakaldet Bondebevægelse med Krav om bedre Folkeoplysning, Forbedring af Husmænds og Indsidderes Kaar, Fæstegodsets Overgang til Selveje, Skatternes og Tiendens

ligelige Fordeling paa alt Hartkorn — privilegeret og uprivilegeret —, Indførelse af almindelig Værnepligt og Nedsættelse af en Landbokommission, der skulde overveje Bondestandens Frigørelse («Emancipation») og denne Stands lige borgerlige Ret med de andre Stænder.

I samme Grad, Bondestandens Krav blev mere omfattende og fremsattes med større Styrke, blev ogsaa Modstanden mod disse stærkere. Den Velvilje, der tidligere fra de patriotiske Selskabers Side var vist overfor Bondestanden, forsvandt lidt efter lidt og gav Plads for Uvilje, Surhed og ikke sjældent en blaseret Overlegenhed, der maatte føles krænkende.

Da Lærer Gleerup som Formand for Holbæk Amts Landkommunalforening i Oktober 1845 talte om det vaagnende Liv i Bondestanden, sagde han blandt andet: »Hvad der fra 1788 indtil nu er gjort for Bondestanden, er gjort uden Medvirkning fra Bøndernes Side. Men den Tid maa ophøre. Bondestanden har nu traadt sine Børnesko og er kommen til Skelsaar og Alder, derfor maa den nu sørge for sig selv.«

Landkommunalforeningerne kom paa flere Maader til at afgive Beviset for, at de bedste blandt Bønderne selv havde Følelsen af, at Standen havde traadt sine Børnesko, og at den nu maatte sørge for sig selv; men heldigvis saa de tillige, at med de forøgede Rettigheder og den voksende Frihed fulgte tillige Ansvar og Forpligtelser. Og da den første Tanke om Oprettelsen af den Sparekasse, disse Blade beskæftiger sig med, synes at være fremkommet i en Landkommunalforening, kan der være Grund til at redegøre lidt nærmere for Aarsagerne til disse Foreningers Fremkomst og deres Betydning for den Tid, som fulgte efter.

Forordningen af $13/8$ 1841 havde fra og med 1842 henlagt det kommunale Styre under Sogneforstanderskaber og Amtsraad. Sogneforstanderskabet bestod af Sognets Præst, den eller de Lodsejere, der ejede mindst 32 Tdr.

af Kommunens Hartkorn, samt 4 til 9 uberygtede Sognemænd, som var over 25 Aar og ejede mindst 1 Td. Hartkorn eller bygningsafgiftspligtige Bygninger til Assuranceværdi af 1000 Rd., eller som var Forpagtere af mindst 6 Tdr. Hartkorn. Herredsfoged eller Birkedommer havde Ret til at deltage i Møderne og Afstemningerne.

Amtsraadet kom til at bestaa af Amtmanden som Formand, en af Amtets Provster udnævnt af Kancelliet, indtil 2 af Amtets Lensbesiddere, f. s. v. de ejede mindst 500 Tdr. Hartkorn i Amtet, og endvidere 6 andre paa 6 Aar valgte Medlemmer, hvoraf de 2 à 3 valgtes af Sædegaardsejerne, medens de 3 eller 4 valgtes af Sogneforstanderskaberne ved udsendte Valgmænd. Valgbare var 30aarige Mænd, der ejede 4 Tdr. Hartkorn eller bygningsafgiftspligtige Bygninger til Assuranceværdi 2000 Rd.

Det var saaledes i stærkt begrænset Omfang, det almindelige Landbrugs Mænd, Bønderne, havde faaet Adgang til Indflydelse paa de kommunale Forhold, men hurtigt sluttede de sig sammen for paa bedste Maade at udnytte Adgangen til denne Indflydelse. Og nu kom det dem tilgode, at de gennem det gamle Fællesskab havde faaet udviklet Sans og Evne for de parlamentariske Forhandlinger paa Bystævnet og i Oldemandens Stue. Gennem hele det 19. Aarhundrede mærkes det tydeligt, at der hos bondefødte Mænd har været en større Evne end hos Byfolk og Embedsmænd til med Virkning at indstille sig for de Forhandlinger, der maa føres indenfor de faglige og økonomiske Sammenslutninger saavel som paa det politiske Livs Kampplads; ogsaa Bøndernes Evne til at organisere, slutte sig sammen og arbejde i Fællesskab har været paa-faldende og næppe uden Sammenhæng med Fortidens Oplevelser.

17. Januar 1843 afholdtes Møde i Nykøbing F. af udvalgte Sogneforstanderskabs-Medlemmer, der ved

denne Lejlighed »konstituerede sig til et varigt Selskab for i Forening at afhandle kommunale Genstande.« Dagbladet »Fædrelandet« slutter sin Meddelelse herom med den Bemærkning: »Saaledes er da her paa Falster grundlagt en Landkommunal-Forening, som lover at bidrage kraftigt til det kommunale Livs Fremvækst.« — 20. Februar 1843 stiftedes en L.k.f. for Københavns Amt ved et Møde, hvortil var indbudt af Kammerraad Drewsen, Godsejer Thalbitzer og Krojer Jacobsen, alle tre Medlemmer af Københavns Amts Amdsraad og fra 1846 tillige virksomme i »Bondevennernes Selskab«. For denne og de senere stiftede L.k.f. i Roskilde, Holbæk, Præstø og Sorø Amter gjaldt Reglen: »Enhver uberygtet Mand, uanset om han er Sogneforstander, kan blive optaget i Foreningen, naar han indmeldes ved et Medlem.« Foreningerne var ret virksomme det første Par Aar og skal have bidraget kraftigt til Vækkelse af Alménsans blandt Bønderne. Det berygtede »Bondecirkulære« af 8. November 1845 forbød, at der uden Politimesterens Tilladelse holdtes Forsamlinger paa Landet for at forhandle om Bondens Retsforhold; saadanne Forsamlinger i Købstæderne saavel som Deltagelse i Forsamlinger udenfor ens Hjemsgogn var forbudt.

Cirkulæret dæmpede ikke den voksende Bondebevægelse, men det virkede hæmmende paa Kommunalforeningernes Virksomhed; samtidig bidrog det sikkert til, at de rent politiske Krav kom til at træde stærkere i Forgrunden, og derved skabtes — 5. Maj 1846 — den første solidt sammentømrede politiske Forening: Bondevennernes Selskab.

Fra Holbæk Amts L.k.f. med Gleerup som Formand udgik Opfordringen til Selskabets Stiftelse, i hvis første Bestyrelse der sad Mænd som Drewsen, Balthazar Christensen, Tscherning, Orla Lehmann og Gleerup; Tscherning var Bestyrelsens Formand, men B. Christensen, der, som en af hans Venner sagde, altid »havde en

Raket i Enden«, var dens Sjæl. En Uge efter Selskabets Stiftelse ophævedes Bondecirkulæret, idet Regeringen foregav, at det havde »opfyldt sit Formaal«. Den Krænkelser af Bondens borgerlige Ret og Frihed, som Regeringen foraarsagede ved sit Cirkulære, fik Bondebevægelsen til at forene sig med den liberale Bevægelse i et uimodstaaeligt Krav om politisk Frihed.

Efter Bondecirkulærets Ophævelse blev Landkommunalforeningerne friere stillet overfor Regeringen, men det store, landsomfattende, ivrigt arbejdende, politiske Bondevenneselskab svækkede Interessen for Kommunalforeningerne. Den enkelte Forenings øjeblikkelige Bestyrelse (eller Formand) var væsentlig afgørende for Fart og tildels Retning i Foreningens Arbejde. Holbæk Amts og Københavns Amts L.k.f. synes gennem lang Tid at have været særlig vellede og virksomme. Af Meddelelser i »Fædrelandet« og »Almuevennen« ses, at Præstø Amts L.k.f. valgte Lars Hækkerup fra Veterslev til at rejse til og at overvære Holbæk og Københavns Amts L.k.f.s Møder, som »dem man antog at være mest opvakte for den folkelige Sag.«

I Roskilde Stænderforsamling fremsatte B. Christensen og Drewsen i 1844 Forslag om Nedsættelse af en Kommission, der skulde undersøge den danske Bondes Vilkaar og gøre Forslag til Ændringer i de bestaaende Forhold; bl. a. gjorde de opmærksom paa det ønskelige i at faa fremmet Udbredelsen af Selvejendom og Arvefæste. Forslaget bekæmpedes med stor Voldsomhed af Forsamlingens Godsejere og forkastedes omsider med 36 Stemmer mod 26. — En Forordning af 1. Juli 1845 bestemte dog, at Fæstegodset paa Statens Domæner for Fremtiden skulde bortarvefæstes paa billige Vilkaar.

22. Marts 1848 optoges Tscherning i Kongens Raad som Krigsminister. B. Christensen blev [nu Formand for Bondevennernes Selskab og udstedte 23. Marts sammen med Gleerup en Udtalelse til Bondestanden

om Øjeblikkets Vigtighed og Krav: »Fædrelandet er i Fare . . . I har forlangt ikke at ville staa tilbage for nogen i Borgerrettigheder . . . men nu vise I, at I ej heller vil staa tilbage for nogen i Borgerdyder!« B. Christensen anbefalede Oprettelsen af Væbningskomiteer, der uden Betaling skulde skaffe Hæren Heste og som skulde forberede Dannelse af frivillige Korps. Da General Hegermann Lindencrone i Begyndelsen af Krigen savnede 150 Heste til en frivillig Husareskadron, henvendte han sig efter Krigsminister Tschernings Raad til B. Christensen, som i Løbet af 4 Dage stillede 400 Heste til Raadighed.

Treaarskrigens »tapre Landsoldater« var Bønderkarle*), der offervilligt traadte i Skranken for Fædrelandets Ret; ogsaa deres hjemmeværende Fædre viste deres Offervillighed, men samtidig krævede de tillige deres Ret. Statens vanskelige Stilling og den menige Befolknings Offervillighed gjorde Imødekommenhed ønskelig og naturlig. — B. Christensen henvendte sig midt i April 1848 til Førsteministeren, A. V. Moltke, med en Række Forslag til foreløbige Love, som skulde bøde paa de værste Ulæmper, og tillige med Forslag om Nedsættelsen af en Landbokommission.

De foreløbige Love, der udkom fra 5. Maj til 27. Maj 1848, gav Regler for Jords Afstaaelse til Oprettelse af Fattighuse og Boliger til husvilde Personer paa Landet, indskrænkede Forbudet for Fæstere og Lejere mod at tage Inderster tilhuse, forbød ny Stamhuses Oprettelse, ophævede Lensbesiddernes Politimyndighed, anbefalede Afløsningen af Pligtarbejde som Vederlag for Husleje og forbød fremtidige Overenskomster om saadant Arbejde.

Landbokommissionen udnævntes i Februar 1849 og afgav allerede sin Betænkning om Fæstesagen 3. November samme Aar. I de følgende Aar kom en Række

---

*) Almindelig Værnepligt gennemførtes ved Lov af 12. Februar 1849.

Love vedrørende Reformen i Landbovæsenet. 1850 kom Lov om Hoveriafløsning, 8. April 1851 — efter Forslag af B. Christensen — om Selvejendoms Indførelse paa det Staten tilhørende Bøndergods, 3. Marts 1852 — efter Forslag af C. Alberti, Gleerup og I. A. Hansen — om Overgang af Fæstegods til Selveje paa Sorø Akademis, Københavns Universitets og Kommunitetets Gods. 21. Juni 1854 gaves der Len, Stamhuse og Fideikommissgodser Ret til uden særlig Bevilling at sælge Fæstegods til Selveje eller Arvefæste, og Godsbesidderne opmuntredes til Salg, idet der gaves dem Ret til frit at raade over 8 à 12 Procent af Salgssummerne, medens den øvrige Sum henlagdes til Fideikommisset.

I Aarene 1845—1849 solgtes ialt 1000 Fæstegaarde, 1850—1859 solgtes 7228 og 1860—1869 4141 Fæstegaarde. Og medens der endnu i 1849 ydedes Hoveri til ialt 282 Godser, var dette i 1861 indskrænket til 98 Godser og ydedes af kun 13 fuldt hoveripligtige Gaarde, af 152 tildels hoveripligtige og af 1836 i det væsentlige hoverifri Gaarde.

Den hurtige Afløsning af Fæstevæsen og Hoveri krævede meget store Kapitaludlæg af de tidligere Fæstebønder. Hertil kom endvidere, at Priserne var stærkt stigende og at man i stadigt stigende Omfang gik bort fra den gammeldags Naturaløkonomi til Pengeøkonomi, d. v. s. Betaling med Kontanter; og Overgangen fra Fæste til Selveje medførte en mere intensiv Benyttelse af Jord og Besætninger, hvortil krævedes ny og bedre Redskaber, forøget Besætning, Forbedring og Udvidelse af de hidtil smaa og tarvelige Bygninger ved Bøndergaardene. Bedrifterne gav ganske vist i disse Aar i Reglen betydeligt Overskud, dette kunde uden stor Vanskelighed finde Anbringelse i de forholdsvis faa Sparekasser, der da bestod; men langt større var Vanskelighederne ved at skaffe de Kapitaler, som Landboreformerne og Forbedringerne i Landbruget nødvendigjorde. Laan

mellem Mand og Mand har altid været uheldige for baade Laangiver og Laantager, og de vilde umuligt kunne strække til i en Tid, der som i 1850'erne baade var en økonomisk Opgangstid og tillige en Reformtid m. H. t. Besiddelsesforhold og Driftsordning.

Det var ganske vist væsentlig med Henblik paa den Fæsteafløsning, der forberedtes ved Lovgivningen i disse Aar, at Loven af 20. Juni 1850 om Kreditforeninger tilvejebragtes, og det maa siges, at i den nyere Tid har de opstaaede Kreditforeninger paa fortrinlig Maade hjulpet danske Landbrug til Grundkapital, men ny som disse Institutioner da var, kunde de ikke i deres første Aar løse de Opgaver, der meldte sig i mægtigt Omfang. Kreditforeningen af jyske Landejendomsbesiddere fik sine Statuter stadfæstede 1. December 1851, og Østifternes Kreditforening sine 6. December samme Aar, men begge havde i Begyndelsen kun ringe Tilgang af Laantagere; dertil var Forstaaelsen af Kreditforeningerne for ringe og Vanskelighederne ved at skaffe Laanerne Kontanter for store. Den jyske Forening havde ved Udgangen af sit 5. Regnskabsaar ialt 233 Laantagere med en samlet Restgæld af knapt 3 Millioner Kr. Og Østifternes Kreditforening, der dog arbejdede i umiddelbar Nærhed af vort livligste Pengemarked og som ogsaa gav Laan i Købstadejendomme, havde indtil ³⁰/₁₀₀ 1852 kun udlaant 1,585,400 Kr.; i de 5 følgende Regnskabsaar udlaantes ca. 13,8 Mill Kr. — Kasseobligationerne kunde i de første Aar ikke sælges til bestemte Kurser, men Laantagerne maatte som Regel belaae dem i Nationalbanken indtil en tilfældig Køber fandtes.

Den Driftskapital, der skulde skaffes mod sekundær Pant og mod Kaution, var endnu vanskeligere tilgængelig. Ganske vist havde vi ved den Tid et ret betydeligt Antal Sparekasser, men dels raadede de over vel lidt Kapital, naar de skulde tilfredsstille som Laanekasser, dels blev de fleste af dem ledede paa en Maade, som ikke kunde give dem fornøden Tillid som Sparekasser,

og som gjorde dem næsten uanvendelige som Laanekasser for Bønder.

Vor første Sparekasse stiftedes i 1810 af Lensgreve F. A. Holstein-Holsteinborg som »en Spare- og Laanekasse til Nytte for Almuen paa Grevskabet Holsteinborg.« Det af samme Mand Aaret før stiftede Industriselskab for Godset var Borgen for Kapitalernes Genbetaling, og Selskabets Bestyrelse — valgt af Grev Holstein — ledede Sparekassen uden Medvirken af Indskyderne.

De Sparekasser, som oprettedes indtil omtrent 1850, havde i alt væsentligt kun som Formaal at virke til Sparsommelighedens Fremme. De var som Regel stiftede og blev ledede af Embedsmænd og velhavende Borgere i Købstæderne, kun yderst faa drev Udlaansvirksomhed med de betroede Kapitaler men indsatte disse til Forvaltning i den kongelige Kasse og i Nationalbanken. Kapitalernes Anbringelse i Statskassen var uheldig, idet de der unddroges Forretningslivet. Dette Forhold blev allerede fra 1830'erne stærkt kritiseret i Pressen, bl. a. af Overlærer Hage i Roskilde. Roskilde Sparekasse stiftedes 1833 og ansøgte straks om Tilladelse til at anbringe 60,000 Kr. til Forrentning i Statskassen til 5 pCt. Ansøgningen bevilgedes — dog til en lavere Rente. 1834 begyndte Sparekassen at anbringe sine Midler i Statspapirer, Veksler, Panteobligationer og mod 1. Prioritet i Ejendomme i Roskilde. Overlærer Hage, der var Medlem af Direktionen, motiverede Udlaansvirksomheden saaledes: I de danske Sparekasser indestaar ca. 1½ Mill. Rd. (3 Mill. Kr.), som paa faa Tusinde nær er anbragt i Statskassen. For at faa Renter heraf køber Statskassen Obligationer; disses Pris stiger, Folk faar mere Tillid til dem, sætter Penge i dem istedetfor i Handel og Vandel. 1½ Mill. Rd. unddraget den ringe Pengemasse gør et betydeligt Afsavn. Sparekassen gør altsaa om ej Skade saa dog ej Nytte ved at tilføre Statskassen disse Penge, hvoraf en Del ellers vilde være betroet Folk paa Stedet. —

Sparekasserne lededes af de oprindelige Stiftere, og naar et Direktionsmedlem afgik, valgte den øvrige Ledelse hans Eftermand. Valget var livsvarigt. Egentlig Regnskabskontrol og Regnskabsaflæggelse for Offentligheden eksisterede kun undtagelsesvis. Al Garanti for Sparerne bestod i deres Tillid til Direktionens personlige Redelighed. Indskyderne var uden Indflydelse paa de Kasser, som opbevarede og forvaltede de Midler, man betroede dem. Sparekassernes Overskud anvendtes oftest i veldædigt Øjemed; Anvendelsen kunde være vedtægtsmæssig eller bero paa Direktionens vilkaarlige Bestemmelse, men Overskudet kom ikke ligefrem Sparekassens Kunder tilgode. Sparekassernes Bestyrelser var i Reglen ulønnede, men ogsaa det modsatte kunde være Tilfældet. Endnu saa sent som i 1867 anfører Distriktslæge Ulrik i sit Skrift om Arbejderforeninger til gensidig Hjælp: »Naar Sparekassens Overskud anvendes til en Forsørgelsesanstalt for Direktionen og dens Enker, saaledes som Tilfældet er med en af vore største Sparekasser, hvor alle Direktionens Medlemmer have tillagt sig ret anselige Lønninger og deres Enker gode Pensioner, da har den gjort sig skyldig i et grovt Misbrug af sin Myndighed og af Interessenternes Tillid.« — Men det Forhold, som mest vakte Bøndernes Misnøje med de bestaaende Sparekasser, var dog Vanskelighederne ved at faa Laan eller blot at gøre Uddrag af indskudte Beløb, som ikke var opsagt med vedtægtsmæssig Opsigelsesfrist, i Forbindelse med den overlegne og ofte uforskammede Behandling fra Direktionens og Kontormedhjælpernes Side.

I det Mindeskrift, Den sjællandske Bondestands Sparekasse udsendte i 1881, skriver Sparekassens daværende Formand, C. Alberti: Efterhaanden som Selvejendom bredte sig paa Sjælland, »gjorde Bondestanden Krav paa Laan hos Sparekasserne til Køb af Fæstestederne og til Forbedring paa Tag og Fag, paa Jorder, paa Besætninger ved de nye Selvejendomme. Sparekasser-

nes Bestyrelser, der udfyldte ved eget Valg de ledige Pladser deri, bestod af Herremænd, Embedsmænd og Købstadborgere med fuldstændig Udelukkelse af Bondestanden: den Bonde, der var god til at være Stænderdeputeret, Rigsdagsmand, Medlem af Amtsraad og Sogneforstanderskab, ham ansaa de selvvælgende Sparekasse-Direktioner det for under deres Værdighed, Indsigt og Dannelse at have med til at varetage de Sparekasser, der aldeles overvejende dannedes af Bøndernes Indskud. Men ikke nok med denne baade formelle og materielle Krænkelse af den naturlige Ret for Indskyderne til at være med til at bestyre — eller dog til at have Indflydelse paa — deres egne Pengeanliggender; — medens Sparekassernes Formuer af Bestyrelserne med Redebonhed anbragtes paa Pant i Købstad-Ejendomme og til Købmændenes Vekselomsætninger og i det hele til Udlaan i Købstæderne, mødte der ofte bestemte Afslag til Landboerne paa beskedne Ansøgninger om Laan imod udmærket solid Panteret i deres nye Selvejendomme; det er af troværdige Mænd fra forskellige Egne i Sjælland fortalt mig, at Sparekasserne i Reglen nægtede Landboerne — hvor meget de end trængte til Kontanter — Uddrag paa deres egne Indskud, naar ikke den lovbestemte Opsigelsesfrist var udløbet, selv om der var Penge i Kassen, og at ofte under Forhandlingerne i Sparekassernes Kontorer om saadanne Uddrag kom der en af den paagældende Bys Købmænd med en Veksel til Diskontering, og Sparekassen havde da øjeblikkelig og uden videre Snak Penge til denne Udtælling og diskonterede Vekslen. Af og til vankede der haarde Ord ikke blot fra »Direkteuren«, men ogsaa fra disses Kontormedhjælper, til de Mænd, der tillod sig som Egnens Ordførere at tolke den offentlige Menings berettigede Anker over Beholdningernes Utilgængelighed for Landboerne og Indskyderne.«

SPAREKASSEN STIFTES

Sparekassens Stiftelse forberedtes gennem Sorø Amts Landkommunalforening. Efter flere hurtigt paa hinanden følgende Formandsskifter i denne Forening valgtes 6. Septbr. 1854 Gaardbestyrer *Jørgen Christensen* af Kirke Stillinge til Formand, skønt han kun var 23½ Aar gammel. Af Foreningens Protokol ses det, at der er arbejdet med stor Interesse for Fremme af kommunalt Selvstyre, men ogsaa at Politik laa Foreningens Medlemmer paa Sinde. Ved flere Møder optraadte Rigsdagsmænd som Talere og redegjorde for den øjeblikkelige politiske Situation og klarede for Foreningens Medlemmer de enkelte brændende Spørgsmaal af mere indviklet Natur. Her optraadte saaledes Balthazar Christensen, I. A. Hansen, C. Alberti og Frølund.

I 1855 vedtoges Sammenslutning af de 4 sjællandske Kommunalforeninger, saaledes at de i Fremtiden udgjorde 4 Afdelinger af »Den sjællandske Kommunal- og Valgforening« under I. A. Hansens Formandskab. I et Bestyrelsesmøde i København 27. Juli 1856 stillede Jørgen Christensen Forslag om Oprettelse af en Spare- og Laanekasse for Bondestanden i Sjælland. Da Forslaget fandt Bifald her, blev det bragt til Forhandling ved Sorø Amts Afdelingsmøder i Sorø og Dalmose 23. og 24. September samme Aar. Foreningens Protokol meddeler, at Forslaget vandt eenstemmigt Bifald, »og agtede og ansete Mænd tegnede sig allerede nu som Tillidsmænd for en saadan Kasse.«

Spørgsmaalet om Oprettelse af Sparekassen var vistnok af lidt ældre Dato og først forhandlet i J. C.s Hjemby, Stillinge. Zacharias Nielsen fortæller i »Min-

der«, at Jørgen Christensen som ganske ung samlede Bymændene hos sig og foreholdt dem, at vel var Fællesskabets Tid forbi, men de var endnu knyttede sammen ved mange Fælles-Interesser — landøkonomiske, kommunale og politiske — og maatte derfor ogsaa have meget at drøfte sammen. I »Sjællandske Bønder« meddeler J. P. Jensen, Høng: »Der fortælles, at da Fæstebønderne i Kirke Stillinge i 50'erne havde købt deres Fæstegaarde, sagde Jørgen Christensen til dem: »Naar vi nu om 10 Aar skal betale Herskabet, hvor faar vi saa Pengene fra?« Ja, det vidste de andre ikke, og han selv vidste det heller ikke, eftersom Ringsted Sparekasse, der havde virket en Del der paa Egnen, havde begyndt at trække sig tilbage. Jørgen Christensen skal have hørt, at Godsforvalteren paa Valbygaards Gods rettede Indfæstningens Størrelse efter de Penge, Bønderne havde i Herremændenes Sparekasser. Og da stod det klart for Jørgen Christensen: Bønderne maa selv have en Sparekasse.«

Efter at Forslaget om Oprettelse af en Sparekasse ogsaa havde været forelagt i Kommunalforeningerne for Holbæk og Præstø Amter og dér ligeledes havde vundet stærk Tilslutning, blev der forfattet et Udkast til Love for Sparekassen; der indvarsledes til et Møde i Ringsted den 26. November 1856, hvor 32 sjællandske Landboere forhandlede og med enkelte Ændringer vedtog det forelagte Lovudkast.

Af de Love for Sparekassen, som vedtoges i Ringsted den 26. November 1856, anføres her:

§ 1. Vi undertegnede 47 Mænd have forenet os om at oprette en Sparekasse for Bondestanden under Navn af den sjællandske Bondestands Sparekasse, og have til den Ende forenet os om at garantere dem, der ville indskyde Penge i denne Kasse, mod Tab, ved at stille os som Kautionsister for samme, imod at vi som Tillidsmænd erholde den Indflydelse paa Kassens Bestyrelse, som er bestemt i de følgende Paragrafer.

§ 2. Tillidsmændene, der bestaa af de Mænd, der have paataget sig Garanti for Sparekassen, skulle fremdeles søges holdte i det mindste i

samme Antal derved, at Bestyrelsen bringer nye Tillidsmænd i Forslag paa den aarlige Generalforsamling, der vælger dem ved Stemme flerhed. En fratrædende Tillidsmands Ansvar som Kautionist kan ophøre ved hvert Aars ordinære Generalforsamling, naar hans Udmeldelse er 12 Uger før sammes Afholdelse bekendtgjort i »Berlingske Tidende« og »Morgenposten«, og kan der da efter den Tid, i saa Henseende aldeles intet Krav rejses imod ham eller hans Arvinger. — Midlertidig kan Bestyrelsen antage nye Tillidsmænd indtil næste ordinære Generalforsamling.

C. C. Alberti,
København.

§ 3. Sparekassens Bestyrelse bestaar af 5 Medlemmer, der ved Stemme flerhed vælges paa den aarlige Generalforsamling af Tillidsmændene saaledes, at der først vælges en Formand og derefter 4 andre Medlemmer, og de fungerer i 3 Aar, med mindre de i en ordinær Generalforsamling forinden Udløbet af denne Tid frivillig træde fra, i hvilket Tilfælde da den aftraadtes Plads besættes i samme Generalforsamling for den tilbagestaaende Del af hans Funktionstid.

§ 4. Bestyrelsens Formand leder Forretningssagen og besørger Sparekassens Bogholderi.

§ 6. Paa Generalforsamlingen ere Tillidsmændene alene stemmeberettigede.

§ 10. Indskud, Rentebetaling og Tilbagebetaling sker paa de Steder og Tider, som Bestyrelsen bestemmer og i Overværelse af Formanden eller dennes dertil autoriserede Fuldmægtig og 2 Tillidsmænd, der alle have at underskrive i Kontrabøgerne og i de paagældende Protokoller.

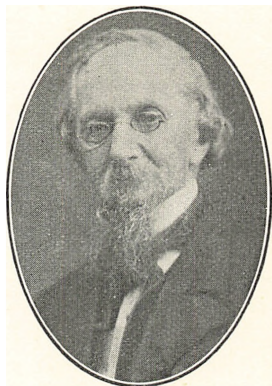
§ 11. I Rente af de indskudte Kapitaler svarer Sparekassen $3\frac{1}{2}$ pCt. aarlig, der udbetales paa det Sted, hvor Indskudet er gjort, den 1. Kontordag efter hver 11. Juni og 11. December. Er Indskudet sket inden den 11. i Maaneden, beregnes Renten fra den 11. s. M.; men foregaar Indbetalingen efter den 11. i en Maaned, beregnes Renten fra den 11. i den først paafølgende Maaned.

§ 12. Tilbagebetaling af Indskud over 50 Rd. sker i Reglen først efter 3 Maaneders og Summer indtil 50 Rd. først efter 4 Ugers skriftlig Opsigelse til Formanden, og, saafremt den opsigende Interessent ikke vil afvente den efter Forfaldsdagen nærmest følgende Kontordag paa det Sted, hvor Indskudet er gjort, maa han afhente Indskudet hos Formanden.

§ 17. Sparekassens Beholdninger skulle af Bestyrelsen paa bedste Maade uden Ophold gøres frugtbringende, dels fortrinsvis ved Udlaan

i faste Ejendomme, navnlig i Bøndersteder, dels i Anskaffelsen af kgl. danske Statsgældsobligationer eller andre sikre Pengeeffekter, dels ved Udlaan paa Depositum af sikre Pengeeffekter eller mod antagelig Kaution. Ved Udlaan i faste Ejendomme følges Lovgivningens Forskrifter om Udlaan af Umyndiges Midler, dog kan Bestyrelsen lade ubeediget Vurdering af tvende Tillidsmænd træde i Stedet for Vurdering ved Mænd, udmeldte af Retten.

§ 18. Formanden lønnes af Sparekassens Overskud efter Bestyrelsens Bestemmelse. Hverken den øvrige Bestyrelse eller Tillidsmændene nyde Løn, hvorimod de erholde 2 Rd. i daglige Diæter og 3 Mark i Befordringsomkostninger pr. Mil, naar de maa gøre Rejser i Kassens Anliggender. Overskudet henlægges til et Reservefond, indtil en Sum af 5000 Rd. Naar Reservefonden er gaet over denne Sum, kan det overskydende, efter Forslag enten af Bestyrelsen eller af 5 Tillidsmænd, efter 14 Dages derom forud sket Bekendtgørelse, af en ordinær Generalforsamling besluttet anvendt i veldædige eller for Bondestanden almengavnligte Øjemed, eller Renterne kunne forhøjes, eller Overskudet fordeles mellem Interessenterne i Henhold til deres Indskuds Størrelse.

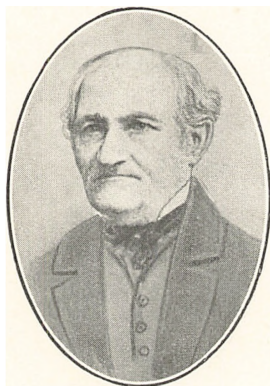
Th. Hasle,
Løvegaarden.

§ 19. Regnskabet, som afsluttes med hvert Aars Udgang, bliver af Formanden at aflægge inden næste 1. Februar og af en af Tillidsmændene valgt lønnet Revisor at revidere inden næste 1. Marts, for at det kan forelægges den aarlige Generalforsamling til Decision.

Sparekassens Stiftere, de 47 Tillidsmænd, var:

Th. Hasle, Ejer af Løvegaard; R. Hansen, Møller i Marke; Jørgen Christensen, Gaardbestyrer i Stillinge; Jens Andersen, Gmd. i Stillinge; Anders Pedersen, Gmd. i Jørslev; Hans Sørensen, Gmd. i Vibede; Lars Jensen, Gmd. i Smidstrup; Niels Poulsen, Gmd. i Ørslev; Sigfred Pedersen, Gmd. i Ørslev; Jens Jensen, Gmd. i Jørslev; Niels Jensen, Gmd. i Bjerre; Hans Jensen, Gmd. i Kundby; Ole Christiansen, Gmd. i Krøjerup; Ole Pedersen, Gmd. i Sadserup; Niels Hansen, Gmd. i Arløse; Niels Jensen, Gmd. i Svinninge; Hans Pedersen, Gmd. i Bøgelunde; Lars Christoffersen, Gmd. i Døjringe; Niels

Madsen, Gmd. i Hyllested; Lars Christensen, Gmd. i Østerstillinge; Hans Larsen, Gmd. i Østerstillinge; Rasmus Nielsen, Gmd. i Østerstillinge; Christen Hansen, Gmd. i Kirkestillinge; Christen Johansen, Gmd. i Østerstillinge; Peter Sørensen, Gmd. i Havrebjerg; R. Sørensen,

Hans Jensen,
Kundby.

Gmd. i Pedersborg; Hans Rasmussen, Gmd. i Næsby ved Skoven; O. Andersen, Gmd. i Hastrup; P. Andersen, Gmd. i Høsten; Jens Hansen, Gmd. i Pedersborg, Jens Pedersen, Gmd. i Smerup; Anders Nielsen, Gmd. i Hellested; Jens Larsen, Gmd. i Skørpinge; Jens Frederiksen, Gmd. i Havnlev; Peder Pedersen, Gmd. i Havnlev; Niels Sørensen, Gmd. i Havnlev; F. Johansen, Møller i Houby; Emilius Olsen, Dyrlæge i Kjærby; Hans Nielsen, Gmd. i Brandsmark; L.

Hansen, Gmd. i Bjælkerup; Rigsdagsmand Niels Petersen, Gmd. i Lyderslev; A. Ovesen, Forpagter paa Højstrup; H. Clausen, Ejer af Trustrupgaard; Chr. Maxen, Ejer af Henriettesdal; Jeppe Petersen, Gmd. i Jordløse; Anders Larsen, Gmd. i Skuderløse; Niels Petersen, Gmd. i Skuderløse.

Disse Mænd »ejede« Sparekassen fra første Færd; men Sparekassen ejede ogsaa dem, ejede deres Hengivenhed og Vilje, — ejede ogsaa deres økonomiske Velfærd, f. s. v. som de garanterede for Sparekassen med deres hele Formue efter Formlen: een for alle og alle for een. Bag dette Forhold aabenbarer sig en kraftig Vilje, — ogsaa Offervilje — for at naa et Maal. Hvis den danske Bondestands Historie i det 19. Aarhundrede engang skrives, vil flere af disse Mænds Navne blive nævnet i anden Forbindelse end her; fagligt, kulturelt, socialt og politisk fik adskillige af dem nogen Betydning for den rige Udvikling i det 19. Aarhundrede.

Efter at man ved Mødet den 26. November 1856 havde vedtaget Love for Sparekassen, foretoges straks Valg af Bestyrelse. Denne kom til at bestaa af Overretsprokurator *C. Alberti*, København, som Formand, Gaardbestyrer *Jørgen Christensen*, Stillinge, Proprietær, Rigsdagsmand *Th. Hasle*, Løvegaard, Gaardejer, Amdsraadsmedlem *Hans Jensen*, Kundby, og Gaardejer, Amdsraadsmedlem *Ole Andersen*, Hastrup ved Køge. Som Revisor for Sparekassen valgtes Assurancebestyrer, Rigsdagsmand *I. A. Hansen*.

Valget af *Alberti* som Formand for Sparekassen var overmaade heldigt, og det faldt ganske naturligt. Allerede tidligt havde han stillet sig i Bondevennernes Række; fra 1849 til 1890 var han Rigsdagsmand for Sorø-Kredsen; med Iver og Dygtighed havde han virket for Fæsteafløsningens Fremme. I 1852 havde han sammen med Skolebestyrer Frølund, Proprietær Hasle, den 21-aarige Jørgen Christensen fra Stillinge o. fl. a. arbejdet for Oprettelsen af Hindholm Folkehøjskole under Ledelse af A. Stephansen paa Holsteinsminde Børnehjem. 22 Aar senere, i 1874, sagde Alberti, at han mindedes sin Medvirken her som et af de skønneste Foretagender, han havde været med til. I 1855 var Alberti blevet valgt ind i Bestyrelsen for Bondevennernes Selskab, han blev i 1858 Selskabets Formand. Da Sparekassen stiftedes havde han vundet de sjællandske Bønders næsten ubegrænsede Tillid, idet han gennem flere Aar stedse havde staaet som deres djærve og ihærdige Talsmand, deres kloge Raadgiver og deres sikre og forretningsdygtige Vejleder i vanskeligere Forhold.

Der var aabenbart fuld Overensstemmelse i Stifternes og Albertis Syn paa det ønskelige i Sparekassens Tilblivelse. I April 1857 skriver Alberti saaledes: »Det er Bondestandens Udelukkelse fra Indflydelse paa de hidtil bestaaende Sparekasser, den lave Rente i en Del af disse, den Forkærlighed, hvormed disse Penge sættes

i Købstadejendomme og i større Landejendomme, samt den ubeskrivelige Forsvinden af samtlige Sparekassers Overskud for Interessenterne, som har bevirket, at vi har oprettet den sjællandske Bondestands Sparekasse.«
 — I 1881: »Grundtanken for Sparekassens Stiftelse og Udvikling er, at Bondestanden bør i Pengesager være frigjort for Herremændenes og Købstadmændenes samt Embedsmændenes Formynderskab og raade over sine egne Midler, saaledes at Sparekassens indre Forhold afgøres efter Selvstyrelsens Hovedregler.«

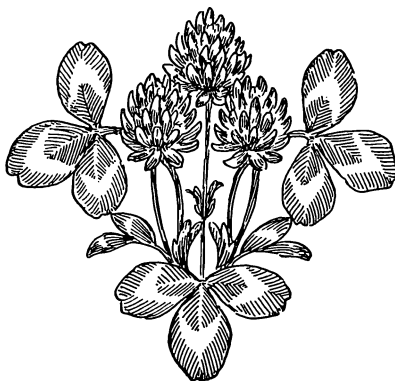

Man har sædvanlig anset Den sjællandske Bondestands Sparekasse som den første, der gav Indskyderne virkelig Garanti for de indestaaende Midler, og som gav denne Garanti under den Form, der nu er sædvanlig i vore solidest funderede Andels-Virksomheder. Ved Sparekassens 50-Aars Jubilæum, 1906, udtalte daværende Bestyrelsesmedlem, Gdr. Poul Sams, at Sparekassen kunde siges at være vort første Andelsselskab og Mønstret for den senere fremvoksende betydningsfulde Andelsbevægelse.

Her vil da være Grund til at meddele, at der i Sparekassens Arkiv i en Pakke, hvis Omslag er mærket: »Sparekassens Stiftelse«, blandt skriftlige Optegnelser vedrørende Stiftelsen, findes et Nr. af Bladet »Dannevirke« for d. 18. Septbr. 1856, hvori er et Forslag til Stiftelsen af en Sparekasse for Haderslev Bys Omegn, hvilket Forslag indeholder Bestemmelsen: »For Opfyldelsen af Sparekassens Forpligtelser indestaar enhver af nedenstaaende . . . Mænd med et Beløb af indtil 100 Rd.« — — — »Paa Generalforsamlingen har kun Kautionisterne Stemmeret.« — Blandt Indbyderne til denne Sparekasses Stiftelse var Pastor Møller, Vonsbæk, Gaardejer Hans Nissen, Hammelev, Gaardejer

Nis Lorenzen, Lilholt og Gaardejer, Amtsforvalter Laurids Skau.

Iøvrigt var Garanti for Indskydernes Penge ikke helt ukendt ved ældre Sparekasser, men den var da oftest stærkt begrænset i Omfang og undertiden tillige i Tid, — f. Ex. indtil Sparekassen har opsamlet et »passende Reservefond«.

SPAREKASSENS VIRKSOMHED

Dagen efter Sparekassens Stiftelse udfærdigede Formanden en Ansøgning om Fritagelse for Brug af stemplet Papir (til de af Sparekassen udstedte Kontrabøger) i Lighed med den Begunstigelse, der hidtil var givet alle andre Sparekasser. Ansøgningen forsynedes med Underskrift af samtlige Bestyrelsesmedlemmer og indsendtes til Indenrigsministeriet d. 6. December, men Bevillingen blev først givet d. 7. Februar 1857.

Sparekassens Forretningsorden fastsattes ved Styrelsesmøde i København d. 28. December 1856. Det bestemtes heri, at der skulde afholdes Kontordage for Indskud, Uddrag og Rentebetaling hver anden Maaned paa hvert af de 12 Kontorsteder, ved hvilke Sparekassen begyndte sin Virksomhed. Disse Steder var: Svinninge Kro, Bæks Kro, Slagelse, Sorø, Ringsted, Holbæk, Kjøge, Storehedinge, Rønnede Kro, Tappernøje, Næstved og Dalmore.

Formanden tilsiger 14 Dage forud de to Tillidsmænd, som sammen med Formanden eller dennes Fuldmægtig (= Kontordagsbestyrer) skulle være tilstede for at besøge Forretningerne. Straks efter Kontordagens Slutning indsendes ufrankeret og med Postvæsenets Kvittering de indkomne Indskud.

Formanden fører Sparekassens Bøger; han gør de indkomne Indskud frugtbringende ved Udbetaling af de af Bestyrelsen bevilgede Laan eller ved Indkøb hos en Mægler af kgl. danske Statsgældsobligationer eller af Obligationer udstedt af en af den danske Regering autoriseret Kreditanstalt. Formanden kan kun ifølge særlig Tilladelse fra Bestyrelsen anvende af Spare-

kassens Indtægter til at afholde Kontor-, Rejse- o. a. løbende Udgifter.

Bestyrelsen afholder i Reglen aarlig 4 Møder med omtrent 3 Maaneders Mellemløb. Bestyrelsen bestemmer i hvilke Ejendomme, der skal ske Udlaan af Sparekassens Midler og med hvor stort Beløb. Naar et Laan begæres, har Laansøgeren at indsende til Formanden »enten en paa anordningsmæssig Maade som til Laan for Umyndiges Midler optagen og inden Retten afhjemlet Taksationsforretning over det tilbudte Pant eller en ubeediget Vurdering af 2de Tillidsmænd«. . . . Hver af Tillidsmændene erholder 2 Rd. og i Godtgørelse for Befordring 3 Mark pr. Mil (Tur og Retur) af Laansøgeren.

Enhver Laantager erlægges til Sparekassen for Obligationens og Laanets Ekspedition 3 Rd. for hvert Tusinde Rd., naar Laanet er 5000 Rd. eller derover og ellers 2 Rd. pr. 1000 Rd.; og om Laanet end er under 1000 Rd., betales der dog 2 Rd. til Sparekassen, med mindre Laanet skulde være 200 Rd. eller derunder, i hvilket Tilfælde der kun betales 1 Rd. — Laantageren leverer det stemplede Papir. Laantageren er pligtig at lade det stillede Pant undersøge hvert 3. Aar af to Tillidsmænd. — Mod personlig Kautio udlaanes kun indtil 500 Rd. (¹⁰/₅ 1857 ændret til 1000 Rd.).

I Forretningsordenen, hvoraf det anførte kun er et Uddrag, fremkom der Tid efter anden Ændringer og Tilføjelser, efterhaanden som Sparekassen udvidede sin Virksomhed og yderligere Bestemmelser viste sig nødvendige.

I 1857 flyttedes saaledes Tappernøje Kontorsted til Udby ved Vordingborg, og samme Aar oprettedes et Kontorsted i Skelskør.

Indtil 1881 blev følgende Kontorsteder oprettede*): 1859 i Vemmetofte og Kalundborg, men Kontorstedet

*) C. Alberti: Den sjællandske Bondestands Sparekasses første 25 Aar.

- i Vemmetofte blev igen nedlagt 1864, da Indskudene kun var ringe; de indskudte Kapitaler blev da henlagt under Storehedinge Kontorsted;
- 1861 i Skuldelev med Filial fra 1873 i Terminerne i Venslev;
- 1862 i Roskilde og Nykro, hvilket sidste Sted i 1869 ombyttedes med Nykøbing;
- 1863 i Frederikssund, Lindelse og Tranekær, hvilket sidste Kontorsted i 1868 henlagdes til Snøde;
- 1864 i Fuglebjerg og Høng;
- 1866 i Terslev og Hillerød;
- 1867 i Vejle Kro og Glumsø, hvilket sidste Sted igen blev ophævet i 1871, hvorfor Indskudene henlagdes for den største Del under Næstved Kontorsted. I Juni 1881 har Sparekassen igen begyndt at holde Kontorsted i Glumsø;
- 1868 i Vordingborg, Præstø og Tersløse;
- 1870 i Haslev;
- 1873 i Taarnmark, der i 1878 henlagdes til Menstrup;
- 1874 i Lundby og Smørum;
- og 1877 i Mørkøv.

Da de to langelandske Kontorsteder, Lindelse og Snøde, ingen Fremgang af Betydenhed havde, blev de ophævede i Juni Termin 1881, idet alle Indskudene blev tilbagebetalt.

I 1881, da Sparekassen havde bestaaet i 25 Aar, havde den saaledes ialt 32 Kontorsteder foruden Hovedkontoret i København.

Sparekassens første Kontordag afholdtes i Storehedinge d. 1. April 1857. I »Morgenposten« for 26. Marts 1857 findes en indsendt Artikel, der priser den »nye Indretning« og samtidig angriber Storehedinge Sparekasse (oprettet 1839) og dens Direktion, idet Indsenderen anker over Vanskelighederne ved at faa Laan i denne Sparekasse, Direktionens Tilbøjelighed til fortrinsvis at anbringe Udlaan i Storehedinge By, bl. a. hos Direktionens egne Medlemmer; to af disse skal endog

10		11	
1887 April 1	Indsendt til hørn C. Alberti	Ords Røde Løvsindstær Jens Christensen	200
	Alf vassuppevnde Væm no 150 ^{te} Præmie Offendrede	myg i Dag deltagt betalt fæstet og indbetalt	
	Stillinge den 15 ^{te} Februar 1889	Jørgen Christensen	
	Engjort ombygget 1881 om i salt hollin	Stenhus Lillværd	
	og 82 Grø	og 82 Grø	244 52
1882	all' lau	Jens Christensen Lau: 1000 den 15 ^{te} Februar 1889	53 15
	Lau: 1000 den 15 ^{te} Februar 1889	1000 den 15 ^{te} Februar 1889	300 100

Sparekassebog Nr. 1, udstedt til Jørgen Christensen, Stillinge.

have modtaget tilsammen 16,000 Rd. (hvilket dog senere af Direktionen hævdes er en Overdrivelse); endvidere klager Indsenderen over Direktionens overlegne Optræden overfor Kunderne og over Brud paa givne Løfter. — Der var saaledes af Udenforstaaende »fyret godt i«, muligvis netop i Anledning af den nær forestaaende Kontordag. Nævnte Indsender søgte senere — men forgæves — Laan i Bondestandens Sparekasse.

En Begivenhed ved denne første Kontordag gengives af J. P. Jensen saaledes i »Sjællandske Bønder«, S. 183: »Ved Sparekassens første Kontordag i Storehedinge var baade C. Alberti og Jørgen Christensen tilstede. Alberti var ifærd med i sit Navn at indsætte et Beløb paa den første Sparekassebog, men vender sig brat mod Jørgen Christensen og siger: »Vil Du indsætte Penge i Sparekassen i Dag, saa skal Du have Sparekassebog Nr. 1!« — Den fik han!

I 1857, fra 1. April til 31. December, aabnedes ialt 373 Konti; Indskud med tilskrevne Renter udgjorde 152.412 Kr. 93 Øre, Uddrag 1050 Kr. 16 Øre, saaledes at Aaret sluttede med en Beholdning af 151.362 Kr. 77 Øre.

For sin Tid og i Forhold til andre Sparekassers samtidige Tilvækst maa de 150.000 Kr.s Indskud i Løbet af 3 Fjerdingaar siges at være et meget betydeligt Beløb og et kraftigt Vidnesbyrd om, at den nystiftede Sparekasse mødtes med Tillid af sine naturlige Kunder. Til Sammenligning kan anføres, at Ringsted Sparekasse, der var stiftet allerede i 1832 og nu laa inde med en betydelig Indskudskapital, som alene ved Rentetilskrivning maatte have en stor aarlig Kapitalvækst tilfølg, i hele Aaret 1857 kun havde en Fremgang i Kapital paa knapt 55.000 Kr. Nu var ganske vist Aaret 1857 et Kriseaar, der især virkede uheldigt paa Købstædernes Pengeinstituter; men Begyndelsen tegnede dog meget lovende for Bondestandens Sparekasse.

For nogle af de ældre Sparekasser var det da ogsaa straks klart, at Bondestandens Sparekasse vilde blive dem en haard Konkurrent; den kunde ikke alene formindske deres Tilgang af Indlaanskapital, men der var endogsaa Mulighed for, at Bønder, som følte sig daarligt betjente i en ældre Sparekasse, kunde uddrage deres Indskud her og overføre dem til den ny Sparekasse.

Roskilde Sparekasse, som var stiftet 1833, forhøjede fra 11. Juni 1857 sin Indlaansrente fra $3\frac{1}{8}$ pCt. til $3\frac{1}{2}$ pCt., medens dens Udlaansrente blev uforandret. Grunden til Renteforhøjelsen angives at være, at Bondestandens Sparekasse holdt Kontordage i Roskilde.*) — Man gav herved Alberti Ret i, at nogle af de ældre Sparekasser gav Indskyderne for lille Rente.

Holbæk Amts Sparekasse, der var stiftet i 1825 af

*) C. Agerskov: Sparekassen for Roskilde og Omegn, S. 29. — Bondestandens Sparekasse oprettede dog først Kontorsted i Roskilde 1862.

Holbæk Amts økonomiske Selskab, var ogsaa straks opmærksom paa den ny opdukkende Sparekasse. I 100-Aars Mindeskriftet for denne gamle Sparekasse skriver dettes Forfatter: »Sin stærkeste Konkurrent fik Sparekassen i Den sjællandske Bondestands Sparekasse; som Modtræk mod denne forhøjedes Indlaansrenten fra 11. Juni 1857 fra $3\frac{1}{2}$ til $3\frac{3}{4}$ pCt. og Selskabet renoncerede paa at oppebære Reservefondets Renter« (der ellers var kommet det økonomiske Selskab til gode). — — »Naar jeg har nævnet Konkurrencen med Bondestandens Sparekasse, maa jeg dog straks tilføje, at det altid har været en loyal Konkurrence, og at der altid har bestaaet et godt Forhold mellem de to Sparekasser.«

Sparekassen for Slagelse og Omegn var oprettet 1855; dens Direktion bestod af 16 Medlemmer, nemlig 8 fra Slagelse Købstad og 8 Godsejere fra Købstadens Omegn. I 1864 foreslog et af Direktionens Medlemmer, at denne Sparekasse skulde udvide sine Kontordage fra 2 Gange 2 Timer maanedlig til 4 Gange 2 Timer samt at modtage Indskud flere Steder i Distriktet: »Det tør vist ikke overses, at alle Sparekasser, og saaledes ogsaa Slagelse Sparekasse, har en farlig Konkurrent i Bondevennernes Sparekasse, som rejser hele Landet om og altsaa ogsaa berører det Distrikt, som nærmest er henvist til Slagelse Sparekasse. Der er næppe noget Middel, hvorved man bedre kan modarbejde denne Konkurrence, end ved at Sparekassen paa forskellige Steder i dens Distrikt bliver saa let tilgængelig, som Omstændighederne tillader.« — Forslagstilleren slutter med at anbefale, at lade afholde ugentlige Kontordage i Sorø og Skelskør; men idet Slagelse Sparekasse ligesom Bondevennernes skal begive sig paa Vandring for at lette Sparepengenes Anbringelse paa rette Sted, møder den paa de foreslaaede Steder Konkurrenter. I Skelskør forsøgte man sig — men med lidet Held — fra 1866 til 1874, thi Holsteinborg Sparekasse havde Kontordage

her i de to Terminer og gik nu over til maanedlige Kontordage i Skelskør. Og i Sorø mødte man foruden Bondestandens Sparekasse tillige en Filial af Ringsted Sparekasse som Konkurrent. Man opgav da at forsøge sig her.

Det er indlysende, at Fremkomsten af flere Sparekasser maa bevirke Konkurrence, men denne er for saa vidt gavnlig for Almenheden, idet den maa bidrage til, at der gives størst mulig Rente af Indlaan, og at samtidig Udlaansrenten holdes saa lav som mulig. Desuden vil det større Antal Sparekasser i nogen Grad lette Befolkningen den Indlaans- og Udlaansvirksomhed, som Erhvervslivet har fornøden i Forhold til Udviklingens øjeblikkelige Standpunkt, og den maatte saa meget mere gøre det den Gang, da Pengeomsætningen var i rivende Udvikling, medens Samfærdselen fremdeles mødte næsten middelalderlige Hindringer og Besværligheder. — Konkurrence er god, saalænge den holder sig indenfor loyale Former; men den Tid er forhaabentlig ikke fjern, da et forstaaende Publikum vil kræve, at i hvert Fald visse Former af Penge- og Kreditinstitutioner istedetfor paa egoistisk Vis at konkurrere, skal være hinandens Medarbejdere i Bestræbelsen for at tjene Samfundet paa bedste Maade.

Maa man sige, at Indskudene efter den Tids Forhold og i Pengekrisens vanskelige Aar, 1857, strømmede ret rigeligt ind, saa kom Laanebegæringerne dog i endnu rigeligere Maal. Dette var for saa vidt at vente, da det jo netop var Vanskelighederne ved at faa Laan andre Steder, som havde været den nærmeste Aarsag til Sparekassens Tilblivelse.

I Henhold til Forretningsordenen bevilgedes Udlaanene af den samlede Bestyrelse. Allerede d. 10. Maj 1857 bevilgedes de første Laan ved et Bestyrelsesmøde i København; 91 Laanebegæring var til Behandling, men kun 19 Laan til et samlet Beløb af 58.750 Kr. bevilgedes. — 20. Juni behandledes 37 Laanesager ved et

Møde i Slagelse, og endelig d. 23. Oktober samme Aar behandlede 108 Laanesager. I de første 3 Fjerdingaar, Sparekassen bestod, indkom altsaa ialt 236 Laanebegæringer.

Ved at gennemgaa Protokollen over behandlede Laanesager ved Mødet d. 10. Maj ses, at den først behandlede Sag gjaldt 1400 Rd. mod Pant i en Ejendom paa Solbjerg Mark. Sagen er vedtegnet: »Kan ansøge til December Termin.« Den anden Laanesag gælder 200 Rd.; Vedtegning: »Kan ikke bevilges (3. Prioritet).« Tredje Sag: Niels Larsen i Knudstrup søger 1200 Rd.: »Kan ikke bevilges paa Grund af mange Begæringer om Laan til Juni Termin.« Fjerde Sag: Lærer P. Skaarup i Næsby (ved Stranden) ansøger om Laan, 1000 Rd. i en Ejendom i Keldstrup: »Bevilget«.

Dette først bevilgede Laan i Sparekassen har sin egen, lille, rørende Historie: Den gamle Skole i Næsby skulde flyttes til et i sit Distrikt mere centralt beliggende Sted, nær Keldstrup. Den unge Lærer Skaarup kom da i stor økonomisk Forlegenhed; ukendt paa Eggen, som han var, vilde han vanskeligt kunne opnaa privat Laan og tyede da til Bondestandens Sparekasse. Jørgen Christensen, Stillinge, mødte som Vurderingsmand sammen med en Gaardmand fra Keldstrup. Efter endt Vurdering spurgte Skaarup, hvad han var skyldig for den udførte Forretning, hvortil Jørgen Christensen svarede: »Efter Sparekassens Vedtægter er det 2 Rd. til hver af os.« Skaarup betalte; men næste Dag kom Jørgen Christensen igen: »De maa tage Deres 2 Rd. igen! Jeg maatte af Hensyn til min Hjælper tage imod dem igaar; men jeg vil ikke have dem, jeg har ikke kunnet sove roligt for dem i Nat.«

Fyrretyve Aar senere fortalte den da gamle Lærer Skaarup under dyb Bevægelse dette lille Træk til Jørgen Christensens Søn. Den lille Begivenhed var for ham blevet uforglemmelig. — Lad den da ogsaa staa i Sparekassens Historie som et lille, beskedent Vidnes-

byrd om den Uegennytte og Tjenervilje, der besjælede en Del af Sparekassens Stiftere og Venner og fik dem til at ofre Tid og Kræfter for denne.

Blandt disse trofaste Arbejdere maa foruden Formanden, Alberti, der i de første Aar arbejdede uden Løn, i første Række nævnes *Jørgen Christensen*, Stillinge, og *Hans Jensen*, Kundby. Idelig var disse to Bestyrelsesmedlemmer paa Færde i Sparekassens Tjeneste for at hverve ny Tillidsmænd, virke som ulønnede Kontordagsbestyrere, oprette og igangsætte ny Kontorsteder og virke for Tilgang af Indskud i Sparekassen. Og dette store Arbejde udførtes under saa vanskelige Forhold, at vi i vore Dage har vanskeligt ved at forestille os, hvad det maa have kostet af Anstrængelse og Ofre.

Om *Jørgen Christensen* fortælles, at han i de første Aar, Sparekassen bestod, meget hyppigt var paa Farten for Sparekassen. Paa sine mange og lange Rejser kørte han i en lille, stiv Enspændervogn med Fjederagestol og forspændt med en utrættelig, brunblisset Hoppe. — Om *Hans Jensen*, Kundby, vides det, at han i Aarene 1857—1861 i Anledning af Bestyrelsesmøder samt Kontordage i Holbæk og Svinninge rejste ialt 368 Mil og hertil brugte 68 Dage. Kun til Møderne i København kunde han benytte Jernbane — fra Roskilde til København; — og naar han regnede een Dag til et Møde i København, Slagelse eller Korsør, bør hertil lægges de to Nætter, før og efter Mødet, som medgik til Hen- og Hjemkørsel pr. Vogn. Og foruden de her optalte Rejser til Bestyrelsesmøder og Kontordage, brugte han mange Dage til Rejser i Sparekassens Tjeneste paa anden Maade.

I de første Aar, Sparekassen bestod, holdtes kun Kontordage hveranden Maaned, men desuagtet kunde Kontordagsbestyrerens Arbejde dog volde noget Bryderi. *Hans Jensen*, Kundby, mødte regelmæssigt ved baade Holbæk og Svinninge; *Jørgen Christensen* besøgte i de første Aar endnu flere Kontorsteder. De

indkomne Beløb skulde straks efter Kontordagens Slutning indsendes til Hovedkontoret i København, men naar der ved et Kontorsted ikke fandtes Posthus, kunde det blive nødvendigt at foretage Rejse til København med Pengene eller at opbevare dem til næste Dag. Rejserne med de ret store Beløb var ikke helt ufarlige; de medførte i et enkelt Tilfælde et natligt Overfald paa Vejen mellem Sorø og Stillinge. Da Kontorstedet i Høng traadte i Virksomhed fra 1864, blev Gaardejer Hans Hansen i Høng Kontordagsbestyrer her. Hans Søn, Sparekassens nuværende Næstformand, maatte undertiden efter en Kontordag rejse til København med de indkomne Penge; da han den Gang endnu kun var en stor Dreng, er det forstaaeligt, at en saadan Rejse med mange Penge paa Lommen blev en Oplevelse, og Oplevelsen blev endnu mere betydningsfuld og mindeværdig, da han ved en enkelt Lejlighed traf Alberti og paa dennes Spørgsmaal, om han havde Penge nok til Rejsen, maatte svare: »Ja!«, men desuagtet fik stukket en Fem-Rigsdaler Seddel i Haanden.

Som omstaaende Tabel viser, voksede Sparekassen sin stille, solide Vækst, indtil der i sidste Halvdel af Halvfjerdserne indtraadte et Omslag, der truede med Standsning og Ødelæggelse. — Vi vil imidlertid følge Sparekassens Udvikling fra Aar til Aar for at faa Klarhed over hvilke ydre og indre Forhold, der bevirkede Vækst eller midlertidig Standsning.

Konkurrerende Sparekasser var som nævnet straks opmærksomme paa den ny Sparekasse af særlig Støbning, og vi saa Roskilde Sparekasse forhøje sin Indlaansrente fra $3\frac{1}{8}$ til $3\frac{1}{2}$ pCt., og Holbæk Amts Sparekasse forhøjede 1857 fra $3\frac{1}{2}$ til $3\frac{3}{4}$ pCt. fra 11. Juni at regne. Bestyrelsen for Bondestandens Sparekasse besluttede ved sit Møde 29. December 1857 at foreslaa den kommende Generalforsamling — i Ringsted den 27. Marts 1858 — Forhøjelse af Indlaansrenten fra $3\frac{1}{2}$ til 4 pCt.; dette vedtoges af Generalforsamlingen. I April

Indskud og Uddrag har fra 1. April 1857 til 31. Marts 1881
været:

	Nye Konti	Indskud med tilskrevne Renter	Uddrag	Tilgang	Reservefond	Obliga- tioner
1857	373	152.412.93	1050.16	151.362.77		
1858	237	131.020.27	26.236.83	104.783.44		
1859	382	226.851.12	34.158.39	192.692.73	2.483.75	
1860	524	375.842.39	57.616.43	318.225.96	5.474.48	
1861	541	438.604.37	107.971.18	330.633.19	11.414.66	235.250
1862	694	564.703.04	202.042.62	362.660.42	12.217.25	275.850
1863	658	629.105.89	273.552.25	355.553.64	15.516.79	270.750
1864	774	709.565.20	290.508.95	419.056.25	20.884.85	201.400
1865	1273	1088.432.16	462.366.64	626.065.52	22.810.45	343.170
1866	1698	1586.299.69	655.641.75	930.657.94	31.201.14	409.700
1867	1825	1966.843.79	734.231.75	1232.612.04	42.472.10	472.141
1868—69	1993	2301.674.51	1193.260.77	1108.413.74	57.891.66	337.800
1869—70	1280	1318.914.58	1147.594.08	171.320.50	81.444.31	489.700
1870—71	1444	1566.800.00	1135.645.20	431.154.80	82.168.43	489.800
1871—72	1463	1851.965.43	1252.434.52	599.530.91	89.065.94	492.600
1872—73	1639	2256.338.92	1371.385.73	884.953.19	97.947.27	540.800
1873—74	1827	2799.852.84	1486.493.88	1313.358.96	108.855.92	609.600
1874—75	1906	2730.640.15	1594.946.43	1135.693.72	106.608.39*)	
1875—76	1566	2621.160.37	2044.352.64	576.807.73	120.607.87	573.100
1876—77	1288	2301.246.54	2156.741.67	144.504.87	120.607.87	476.800
1877—78	647	1639.009.80	3557.574.69	÷ 1918.564.89	118.067.38	604.000
1878—79	965	1442.309.06	1982.529.61	÷ 540.220.55	118.067.38	473.800
1879—80	1108	1906.793.65	1714.269.47	192.524.18	141.985.45	388.500
1880—81	1407	2605.823.58	1696.081.10	909.742.48	159.069.28	1.048.454
	27512	35.212.210.34	25.178.686.79	10.033.523.55		

Udgaede Konti: 16.273.
Igen: 11.239.

*) Af Reservefonden er i 1874 udbetalt 25.148.21 Kr. til I. A. Hansens »Hædersgave«.

1858 foreslog Komiteen for Holbæk Amts Sparekasse, at det tillodes den at forhøje Indlaansrenten til 4 pCt., »da andre sjællandske Sparekasser havde foretaget denne Forhøjelse.«

Dette vil for en overfladisk Betragtning tage sig ud som et utidigt Konkurrencejag, men der var en naturlig Aarsag til Renteforhøjelserne.

Under den voldsomme Pengekrise i Slutningen af Aaret 1857 fremkom en saa stærk Opgang i Rentefod og Diskonto, at en Forhøjelse af Sparekassernes Indlaansrente maatte anses for betimelig, ja nødvendig. I Hamborg steg Diskontoen i Løbet af Aaret 1857 fra 3 pCt. til 12 pCt.; i London naaede Diskontoen 10 pCt. Gennemsnitskursen for Østifternes Kreditforenings 4 pCt.s Obligationer, som i Regnskabsaaret havde været $96\frac{1}{2}$, sank i det følgende Regnskabsaar til $87\frac{3}{4}$, for dog atter i det næste at stige til $91\frac{1}{2}$. Mange Sparekasser, især dem med overvejende Købstads-Indskydere, bestormedes med Kapitaluddrag. Sparekassen for Vejle By og Omegn fik saaledes uddraget 23 pCt. af sine indestaaende Kapitaler; Sparekassen for Slagelse og Omegn maatte hos sine Skyldnere opsige Laan til et samlet Beløb, der udgjorde paa det nærmeste halvt saa meget som dens Indskudskapital. Samtlige danske Sparekasser havde ved Udgangen af 1856 ialt i indestaaende Kapitaler 47.29 Mill. Kr. — ved Slutningen af 1858 kun 43.914 Mill. Kr.

De fleste Sparekasser gik med usvækket Tillid ud af den kortvarige Krise, men den økonomiske Svækkelse, Krisen paaførte Samfundet, medførte dog, at Sparekasseindskudene i 1858 gik ind med mindre Beløb end i 1857 — ogsaa i Bondestandens Sparekasse.

Indlaansrentens Forhøjelse til 4 pCt. gjorde det nødvendigt, at Sparekassen skaffede sig en ekstra Indtægt ved Udlaansvirksomheden, hvis den oprindelige Rente af Prioritetslaan, 4 pCt., skulde bevares. Den 18. April 1858 besluttede Bestyrelsen, »at der af alle Udlaan af

Sparekassen skal herefter svares — ligesom ved Kreditforeningerne — 2 pCt. i Kendelse.« Renten af Udlaan mod 1. Prioritet i faste Ejendomme skulde fremdeles være 4 pCt.

Holbæk Amts Sparekasse, som ogsaa i 1858 havde forhøjet Indlaansrenten til 4 pCt., søgte ligesom Bondestandens Sparekasse at bevare 4 pCt.s Udlaansrente; men medens sidstnævnte naaede dette ved at kræve 2 pCt. i Kendelse af alle ny Udlaan, gik H. A. Sp. den ejendommelige Vej, at den af alle ældre Udlaan krævede indbetalt een Gang for alle 2 pCt. af Laanesummen; desuden skulde der fremtidig af Udlaanene ydes aarlig $\frac{1}{4}$ pCt. af Udlaanssummen »til Dækning af Administrationsomkostninger.« Den første Bestemmelse vakte Uvilje og Kritik blandt Laanerne, idet man fandt det ubilligt. Og den sidste Bestemmelse betød jo i Virkeligheden en Forhøjelse af Udlaansrenten til $4\frac{1}{4}$ pCt.

Ogsaa Bondestandens Sparekasse mødte Kritik for sin Behandling af Rentespørgsmaalet; men her kom Kritiken offentlig frem, i »Fædrelandet« og »Dagbladet«, og her gik Kritiken ud paa, at Laanerne behandlede for billigt! Man hævdede nemlig, at ingen fornuftig administreret Sparekasse kunde give og tage samme Rente; Sparekassens Formand, C. Alberti, erklæredes at være naiv, o. s. v. — I »Fædrelandet« indlededes Kritiken allerede henimod Slutningen af Aaret 1858; den fremsattes af tidligere Overlærer ved Frederiksborg Latinskole, I. A. Ostermann, der som forhenværende Medlem af Direktionen af Frederiksborg Amts Sparekasse formentlig skulde repræsentere Sagkundskaben. I »Dagbladet« begyndte Angrebene i 1859. Men i begge disse og adskillige andre Blade fortsattes Angrebene med Mellemrum i Sparekassens første 20 Leveaar.

Om disse Angreb kan man i Almindelighed sige: de fremkom fra Mænd, der var politiske Modstandere af Sparekassens Formand, og Modstandere af de »Bondevenner«, som i sin Tid rejste Sparekassen ikke i og for

sig af politiske Grunde men for at hævde en forurettet og overset Stands Ret og Værdighed. Angrebene skal derfor ikke tillægges stor Betydning eller gives udførligere Omtale her; de afslører ikke uheldige Principer i Sparekassens Ledelse og Administration. Kun m. H. t. Rentespørgsmaalet af 1858 kan det siges, at en virkelig Forhøjelse af Udlaansrenten vilde have muliggjort en stærkere Vækst af Sparekassens Reservefond og maa- ske ogsaa en Formindskelse af Laanebegæringernes Antal, saaledes at Forøgelsen af Sparekassens Obligationsbeholdning («let realisable Effekter») havde været lettere at gennemføre; Sparekassen vilde da have staaet stærkere, da det store Stormløb mod den kom i 1870'erne, og dens Tab ved dette Stormløb vilde være blevet mindre. Men Stormløbet skyldtes politiske Grunde; det vilde være kommet alligevel, det vilde blot være kommet til at savne en tilsyneladende rationel Begrundelse.

Det er jo iøvrigt et Spørgsmaal, om ikke Sparekas- sens rigelige Udlaan i Forhold til dens Indskudskapital gjorde større Gavn for Samfundet end Størrelsen af det Tab, der forvoldtes Sparekassen ved Stormløbet.

Trods Angrebene bevarede Sparekassen sin Tillid i Befolkningen, og dens Indskudskapital forøgedes stadigt. Tillidsmændenes Antal voksede fra Aar til Aar; allerede i Marts 1858 var der 89 Tillidsmænd, hvoraf 34 i Sorø Amt, 28 i Præstø Amt og 26 i Holbæk Amt men kun 1 i Københavns Amt (Niels Andersen i Tune ved Roskilde). Indskudene voksede ogsaa, men ujævnt, fordi Høstudbytte og Produktpriser var vekslende fra Aar til Aar.

I 1859 er Sparekassen kommet saa vidt, at Bestyrelsen kan anvise Formanden Udbetaling af hans hidtil havde Udlæg for Sparekassen, ialt 1560.31 Kr., og sam- tidig har man begyndt at henlægge af Aarets Overskud til et Reservefond. I 1862 bevilger Bestyrelsen Forman- den i Løn for 1860 og 1861 ialt 2000 Kr., der tages af

Overskudet for 1861. Formandens Løn vedblev iøvrigt at være ret beskeden: 1862—1864 aarlig 2000 Kr.; 1865: 3000 Kr.; 1866: 3600 Kr.; 1867—18^{73/74} aarlig 4000 Kr. og derefter 5000 Kr. aarlig.

Sparekassens eneste Revisor fra 1857 indtil 1875 var Rigsdagsmand I. A. Hansen; ogsaa han udførte sit Arbejde i Sparekassens Tjeneste ulønnet de tre første Regnskabsaar, han modtog derefter 100 Kr. aarlig i Revisorløn!

Naar Sparekassens Indskud og Udlaan indtil midt i Halvfjerdsenerne er stadig stigende, skyldtes det mange forskellige Forhold. Tabellen Side 40 viser os en af Aarsagerne: den næsten regelmæssige Stigen i »Nye Konti« (se Tabellens første Kolonne). Naar den aarlige Tilgang i Kapital kun nogenlunde svarer til Forøgelsen af ny Konti, beror det især paa det vekslende Høstudbytte og de snart opad-, snart nedadgaaende Priser paa Landbrugsprodukter. I de sædvanlige statistiske Opgivelser af Høstudbytte og Priser fra f. Eks. den tredie Fjerdedel af det 19. Aarhundrede faar man i Almindelighed Indtryk af en næsten jævn Stigen af baade Mængdeudbytte og Priser, fordi Meddelelserne sædvanlig gælder for et Gennemsnit af 5 eller 10 Aar. Hvis man derimod holder sig til de aarlige Opgivelser af Høstudbytte og Kapitelstakster, som de findes bl. a. i »Tidsskrift for Landøkonomi«, bliver Indtrykket et helt andet. Svingningerne er i Virkeligheden stærke fra Aar til Aar, og man vil ved at sammenholde Sparekasseindskudene med et Skøn over Landbrugets Indtægt, saaledes som dette tildels fremgaar af Kornavlens Størrelse og Kornets Pris, finde nogen Forklaring til Svingningerne i Indskudenes Størrelse. Prissvingningernes Styrke skal her blot antydes ved at angive Stigninger og Fald i Kapitelstaksterne for Rug indenfor et enkelt Tiaar. Fra 1856 til 1858 faldt Rugprisen fra

12,75 Kr. til 9,58 Kr.; fra 1858 til 1861 er der Stigning til 14,60 Kr.; fra 1861 til 1864 falder Prisen til 8,12 Kr. men stiger næste Aar til 13,10 Kr. — Ser man derimod paa de 5- eller 10-aarige Gennemsnitstal, faar man Indtryk af en næsten jævn og stadig Stigning i Landbrugets Indtægter.

Fra 1840 til 1890 fordobledes Kornavlen paa Øerne. Og naar den stadige Stigning i Landbrugets Udbytte ikke giver Anledning til Landbrugets Mættelse med Kapital og til Sparekassens ubegrænsede Kapitaltilvækst, skyldes dette jo tildels, at hver ny Stigning i Landbrugets Udbytte af Jorden har krævet et forudgaaende Udlæg til Grundforbedring og Drift. Men her har det havt sin store Betydning for Landbruget, at vi i vore Kreditinstitutioner har havt en stadigt rindende Kilde til Fornyelse og økonomisk Vækst.

Her er ikke Stedet for et omhyggeligt i Enkelthederne udpenslet Billede af Forholdenes Udvikling, men en hastig udkastet Skitse vil formentlig ikke være uden Interesse. Med de bedre Tider fra omtrent 1840 fulgte Fæsteafløsning, — efter 1850 fremskyndet ved Lovgivningen. Med Selveje fulgte Forbedring af Ejendommene, derunder Bygningerne. Landbygningernes Forsikringssum (for hele Landet) var i 1834: 220 Mill. Kr.; ti Aar senere 259 Mill. Kr.; i 1850: 310 Mill. Kr.; 1860: 504 Mill. Kr.; 1870: 683 Mill. Kr.; 1880: 1044 Mill. Kr. og i 1890: 1291 Mill. Kr.

Fra 1850 begynder Dræning af Jorderne som en for Landbrugsbedriften meget virksomhedsfuld men ogsaa kostbar Grundforbedring. Den voksende Velstand tillod Opførelsen af ny, rummeligere og sundere Stuebygninger; Driften krævede ny Ladebygninger, ny Jorddyrkningsredskaber, Tærskemaskiner o. s. v. I 1870'erne byggedes en Mængde ny, solide Stuehuse og samtidig udvidedes eller nybyggedes en Mængde Staldbygninger. Fra midt i Firserne begynder Opførelsen af de mange Andelsmejerier og Andelsslagterier. Størrelsen af de

Kapitaler, der anvendtes paa Landbrugets Bygninger, faar man dog nogen Forestilling om af ovenstaaende Tal, selv om de angiver Forsikring for alle Arter af Bygninger paa Landet.

Landejendommenes Forbedring — og dermed forøgede Ydeevne — sammen med Produktprisernes Stigning fremkaldte en Stigning i Ejendomspriserne, der for Øernes Vedkommende kan angives til følgende omtrentlige Værdier pr. Td. Hartkorn: I 1850 ca. 2500 Kr.; 1860: 4900 Kr.; 1865: 5300 Kr.; 1870: 6100 Kr.; 1875: 8300 Kr.; 1880: 7900 Kr.; 1884: 8300 Kr. Efter 1884 følger et Prisfald, der fremkaldes af de »daarlige Tider« (Produktprisernes Fald), som varede til omtrent Aar 1900.

Af Sparekassens aarlige Generalforsamlinger afholdtes de to første i Ringsted, den tredje i Sorø. Ved denne sidste genvalgte Bestyrelse og Revisor for 3 Aar; og det besluttedes, at »ved Udlaan mod Pant i faste Ejendomme, der er belagte med faststaaende Arvefæsteafgift, skal disse kunne tages som Sikkerhed for et Beløb af indtil to Trediedele af Taksationssummen.« — Paa Bestyrelsens Henstilling: »hvorvidt det kan anses hensigtsmæssigt at paalægge Laantagere mod Kaution at erlægge en Kendelse til Sparekassen ved Udløbet af hvert tredje Aar,« besluttede Generalforsamlingen: »at der om tre Aar fra Dato tages i Kendelse 1 pCt. af saadanne Laans Beløb og saaledes fremdeles hvert tredje Aar.«

Ved Generalforsamlingen i Sorø i Marts 1861 viser Regnskabet, at Sparekassens Reservefond nu er over de 5000 Rd., som betingede Tilladelse til af Sparekassens Overskud at bevilge Beløb til særlige Formaal. Og ved Generalforsamlingen samme Sted det følgende Aar beslutter man da efter Bestyrelsens Forslag, at »for Fremtiden ydes der de efter Tilsigelse mødende Tillidsmænd 3 Kr. for hvert Møde«; og endvidere: at »Sparekassen betaler sin Skyld til Bestyrelsens Medlemmer og Tillidsmændene for alle de i 1860 og 1861

Jørgen Christensens Gravsted paa Stillinge Kirkegaard.

for den udførte Rejser og Forretninger efter den vedtagne Takst, saa langt Overskudet over 5707 Rd. 32 Sk. rækker, og for saa vidt Paagældende attraaer at modtage Godtgørelse efter indsendt Regning.« — De nævnte Udgifter skal m. a. O. afholdes af Overskudet for 1861.

I Bestyrelsesmøde den 4. April 1862 fastsatte man i Overensstemmelse med Generalforsamlingens Beslutning og efter Overenskomst med Formanden dennes Løn for 1860 og 1861 til ialt 1000 Rd. (= 2000 Kr.).

Ved Generalforsamlingen i Sorø i Marts 1863 henstillede Formanden, om Forsamlingen vilde tilstaa Godtgørelse til Sparekassens Forretningsførere (Kontordagsbestyrere og Medhjælpere) for 1857, 1858 og 1859. Folketingsmand Knud Pedersen optog Henstillingen som Forslag, men dette forkastedes med 28 Stemmer mod 28.

Samtidig med at man saaledes skaffede Sparekassen billig Administration for dens 3 første Virksomhedsaar, fortjener det at anføres, at man med 43 Stemmer mod 10 bevilgede Hindholm Folkehøjskole 1000 Kr. som Gave.

Ved Generalforsamlingen i Marts 1864 indvalgte Gdr. *Hans Hansen*, Menstrup, i Bestyrelsen i Stedet for *Jørgen Christensen*, Stillinge, der var afgaaet ved Døden i Oktober 1863. Efter Bestyrelsens Forslag vedtog Forsamlingen, at der af Sparekassen skulde rejses en Mindesten paa Afdødes Grav. — Den anseelige Mindesten bærer Indskriften:

GAARDMAND
JØRGEN CHRISTENSEN

FØDT I STILLINGE D. 28. FEBRUAR 1831

DØD I STILLINGE D. 25. OKTOBER 1863

STIFTER
AF DEN SJÆLLANDSKE
BONDESTANDS SPAREKASSE

I 1866 vedtoges det at forhøje Godtgørelsen for Tillidsmændenes Møder ved Kontordagene til 4 Kr., medens Kontordagsbestyrerens Godtgørelse fastsattes til 8 Kr. Det følgende Aar ændredes disse Satser saaledes, at baade de mødende Tillidsmænd og Kontordagsbestyreren modtog 6 Kr. pr. Dag; Kontordagsbestyreren fik desuden »1 Rd. for hvert 1000 Rd. efter Kontordagens Indskudsliste« (Promillegebyr).

Ved Generalforsamlingen i 1867 kom en ret ejendommelig Laanesag til Afgørelse ved de mødte Tillidsmænd, medens de almindelige Laanesager ellers behandledes af Bestyrelsen.

Den gamle, højt agtede og meget afholdte Fører for Bondevennerne, Overretsprokurator Balthazar Christensen, var kommet i økonomiske Vanskeligheder og havde sendt følgende Skrivelse:

»Til

Den sjællandske Bondestands Sparekasse!

Formedelst trykkede økonomiske Forhold, som det ellers vil falde mig i det mindste overmaade vanskeligt at komme igennem, er det mig meget magtpaaliggende paa billige Vilkaar at kunne opnaa et Laan paa 2100 Rd. snarest gjørligt. Ved billige Vilkaar sigter jeg til, at Laanet kunde forundes mig mod 4 pCt. Rente og vel med sædvanlig Opsigelsesret, men Udsigt til at Opsigelse ikke saa ganske snart vilde behøve at frygtes, naar jeg som Debitor opfyldte mine Forpligtelser med Renter o. s. v. Som Sikkerhed kan jeg byde en Livsforsikring paa mit Liv for 2500 Rd., hvis aarlige Fornylse jeg derhos aarligt forud kunde sikre ved Anvisning paa Diæter eller lignende.*) Døer jeg, — hvilket jo næppe efter min Alder af 64 Aar kan udeblive mange Aar — vilde min Kreditor jo straks have fuld skadesløs Betaling uden at behøve at falde over mine Efterladte.

Jeg tillader mig nu at rette det Spørgsmaal og den Begæring til den sjællandske Bondestands Sparekasse, om den maatte finde Grund til at bevilge mig et saadant Laan, hvorved det forekommer mig, at dens Risiko ikke vilde være stor, men Tjenesten, der vistens en gammel Ven, ikke lille.

Og det er min Begæring herom, jeg tillader mig at anbefale til Direktionens Indstilling og de Herrer Tillidsmænds velvillige Afgørelse.

Grøndal, den 10. Januar 1867.

Ærbødigst

Balthazar Christensen.«

Denne Laanebegæring blev med Enstemmighed bevilget af Generalforsamlingen.

Regnskabsaaret, som hidtil havde fulgt Kalenderaaret, ændredes fra 1868 saaledes, at det nu kom til

*) B. C. var paa dette Tidspunkt Folketingsmand og Statsrevisor.

at gaa fra 1. Januar 1868 til 31. Marts 1869 og derefter fulgte Finansaaret. Lovene ændredes i Overensstemmelse hermed.

I 1869 ændredes § 17 i Sparekassens Love saaledes, at der i Stedet for »Lovgivningens Forskrifter om Udlaan af Umyndiges Midler« kom til at staa: »den Regel, at der mod 1ste Panteret eller imod 2^{den} Prioritet efter en uopsigelig 1ste Prioritet ikke kan udlaanes til et højere Beløb end $\frac{2}{3}$ af Pantets gangbare Pris i Køb og Salg og ellers mod 2^{den} Prioritet kun saaledes, at Laanet i Forbindelse med den fortrinligere Prioritet ikke udgør mere end i det højeste Halvdelen af Pantets anførte Værdi; dog kan Bestyrelsen afvige fra disse Regler med Hensyn til Arvefæsteafgift og Aftægt. Bestyrelsen kan . . .«

Til Generalforsamlingen i 1869 var af flere Tillidsmænd i Kalundborgkredsen fremsat Forslag om, at Laantagere hvert Aar skal afbetale lidt af deres Laan, f. Eks. $\frac{1}{2}$ Rd. af hvert 100 Rd. Til dette Forslag er i Sparekassens Arkiv vedlagt følgende skriftlige Udtalelse: »Det foreliggende Forslag maa Formanden bestemt modsætte sig. — Det vil let indsés, at Forslaget vil medføre betydeligt Bogholderiarbejde, som naturligvis kan udføres, men som vil koste Sparekassen betydeligt mere, end der vil indkomme derved. At indføre en saadan Forandring nu vilde medføre, at 2300 Debitorer skulde tilskrives, om de vilde gaa ind paa en saadan Afbetaling; 2300 Breve skulde modtages, besvares, og Obligationerne dernæst udsendes til Tillidsmændene, som igen skulde sørge for, at Debitorerne underskriver den ny Betingelse i Vitterlighedsvidners Overværelse. Hele Sparekassens Bogholderi over Laanene maatte selvfølgelig aldeles forandres. — Gevinsten for Sparekassen vilde bestaa deri, at der kunde tages Kendelse af de Beløb, der saaledes indkom, naar de igen udlaantes. — Efter Forslaget vilde der efter Sparekassens nuværende Størrelse indkomme til Udlaan omtrent 28.500 Rd., og dette synes at være en lille Sum

i Forhold til, hvad der ellers indkommer ved Tilbagebetaling i Anledning af Salg, hvilket i 18^{68/69} udgjorde 138.000 Rd. Gevinsten vilde være i Kendelse 570 Rd., men dette Beløb vilde ikke dække Halvdelen af det mere end firedobbelte Arbejde. — Ansættes Afdragene højere, vil det være trykkende for Debitorerne. — Ved Sparekassens Generalforsamling i Sorø den 16. Marts 1867 blev et lignende Forslag med Hensyn til Kautionslaanene forkastet med stor Majoritet.«

Forslaget forkastedes enstemmigt!

Forkastelsen er ikke overraskende efter den kraftige Imødegaaelse, Formanden har ledsaget det med. Alberti selv var ved Sygdom forhindret i at overvære Generalforsamlingen; i hans Sted fungerede Hans Jensen, Kundby. — Efter at

Hans Hansen,
Menstrup.

Bestyrelsen ved samme Generalforsamling var genvalgt, blev Hans Jensen, Kundby, valgt som Næstformand, og Valget var eenstemmigt; han genvalgtes som Næstformand i 1872 men erstattedes som saadan i 1875 med Formandens Søn, cand. jur. *P. A. Alberti*.

I 1872 vedtoges efter Forslag af Bestyrelsen et Tillæg til Forretningsordenen: »Paa Kautionslaan betinges intet Afdrag i de tvende første Aar efter Laanets Udgivelse; men efter dette Tidsrums Forløb skal Laanet afdrages i hver halvaarlig Omslagstermin med en tyvende Del af dets Paalydende.«

Ved Bestyrelsesvalget i 1872 valgtes Gdr. *N. Jørgensen*, Jersie, i Stedet for Gdr. *O. Andersen* af Hastrup ved Køge. I 1875 udtraadte Th. Hasle af Bestyrelsen. I 1876 valgtes Gdr. *J. Rasmussen*, Snertinge, til Medlem af Bestyrelsen i Stedet for Hasle.

SPAREKASSENS TRÆNGSELSAAR FRA 1874

Med Aaret 1874 begynder et bevæget Tidsrum i Sparekassens Historie. En lille Redegørelse for den politiske Udvikling her hjemme og for den økonomiske Udvikling i Almindelighed er nødvendig for at forstaa de Begivenheder, som nu indtræffer.

Forfatningskampen, som fik sin foreløbige Afslutning med den reviderede Grundlov af 1866, medførte en Spaltning af Venstre i tre Grupper. I 1870 slutter de tre Grupper sig atter sammen, nu under Navnet »Det forenede Venstre«. Folketingsvalget i 1872 bragte Partiet Flertal i Tinget; dermed voksede Kravet om »en folkelig Udvikling i Juni-Grundlovens Aand« frem til Krav om Folketingsparlamentarisme. — Den haarde politiske Strid begyndte med Finanslovnægtelse i 1873. I 1875 dannede Estrup Ministerium, og nu kom i 1877 den første provisoriske Finanslov. I 1878 deltes Venstrepartiet atter, men da Valget i 1881 bringer Venstrepartierne Fremgang, indledes »Visnepolitiken«, hvorefter følger Provisorieaarene fra 1885—1894. — Den politiske Strid blev haard og bitter — undertiden hensynsløs.

Den økonomiske Udvikling medførte i sidste Halvdel af Halvfjerdserne en økonomisk Krise, hvorefter fulgte de »daarlige Tider« fra først i Firserne til Aarhundredets Udgang. Den nordamerikanske Borgerkrig 1861—1865 fremkaldte Dyrtid for mange Produkter, f. Eks. Bomuld, og satte derved Foretagsomhed og Spekulation i stærkere Sving. Ved Home-stead-Loven af 1862 bortgaves en Mængde Jord i de amerikanske Prærier, — blot mod Forpligtelse til Opdyrkning; Masser af Jord

bortgaves til Jernbaneselskaber; disse skaffede den givne Jord Værdistigning ved Bygning af Jernbaner, men derved steg ogsaa Dyrkningsmulighederne og Værdien af de omboende Farmeres og Statens Jordarealer. Indtil 1880 var bortgivet 26 Mill. ha Jord, og dennes Opdyrkning saa vidt fremskredet, at Majs-eksporten i samme Tidsrum var vokset til det 9-dobbelte, Hvedeeksporten til det 4-dobbelte; og samtidig var Varetransporten gjort billigere ved Bygning af Jernbaner, Kanaler og store Dampskibe. Den fransk-tyske Krig i 1870—1871 hindrede foreløbig Prisfaldet her hjemme, og Udbetalingen af de 5 Milliarder Francs, som Frankrig maatte yde Tyskland i Krigsskadeerstatning, virkede tildels som en Forøgelse af Europas — især Tysklands — Pengemængde. Priserne steg stærkt, Forretningslivet blomstrede, Aktieselskaber stiftedes i stort Tal men ofte paa løst Grundlag. Tilbageslaget kom i 1873.

Hvedeprisen, som i 1870 havde været 18 Kr. pr. Td. (Kapitelstakst) steg i 1873 til 23 Kr.; saa kom Prisfaldet, men efter en lille Opgang var Hvedeprisen i 1876 dog endnu 20 Kr.; i 1885 var Prisen 12 Kr., i 1894 kun 9 Kr. pr. Td. — Med Produktprisernes Fald fulgte Landejendommenes Tilbagegang i Værdi.

Midt i Halvfjerdserne indtraf flere Forretningsfalliter. I Slutningen af Juli 1875 falledes saaledes Aktie-Svovlsyrefabriken i Kastrup paa Amager, der var ledet af en Søn af C. Alberti. Sparekassen led intet direkte Tab der ved, nogle af dens Tillidsmænd og Indskydere led Tab som Aktionærer i Fabriken, og det kan i mindre Grad have givet Anledning til Uddrag af Sparekasseindskud, men langt værre var det, at Navnet for Sparekassens og Fabriken Ledere var fælles; idet dette Forhold benyttedes i en hensynsløs Agitation mod Sparekassen og dens Formand. Formanden var jo blandt de mest fremtrædende Politikere, svækkedes hans Anseelse, vilde det ogsaa gaa ud over det Parti, han tilhørte; og Sparekassen gav Bønderne en vis Grad af

økonomisk Uafhængighed, som man under den stærke politiske Kamp nok kunde ønske at bryde. Og Ønskerne omsattes i Handling!

Af mindre Betydning var Baron Gedalias Fallit samme Aar; han havde været Veksellerer, Jernbanebygger, og

Niels Jørgensen,
Jersie.

havde været med til at grundlægge Landmandsbanken; hans Fallit kunde i det højeste forøge den økonomiske Utryghedsfølelse, som nu var ved at snige sig ind over Befolkningen. — Større Utryghedsfølelse vakte Sammenbrudet af »Vestsjællands Folkebank« i Slagelse i Februar 1877. Og endnu værre blev det, da det i Maj samme Aar godtgjordes, at I. A. Hansen havde besveget Holbæk Amts Brandforsikringsforening for ca. 200.000 Kr., ti heri fandt Sparekassens og dens

Formands Angribere et brugeligt Middel ved Spredning af Tvivl og Mistillid.

I 1874 foretoges en Pengeindsamling til en »Hædersgave« til I. A. Hansen. Til denne Gave bevilgede Sparekassens Generalforsamling et Tilskud paa ca. 25.000 Kr. — og blev derfor stærkt angrebet i »Dagbladet«, »Fædrelandet« o. fl. a. Blade. Efter Katastrofen i 1877 opfriskedes denne 3 Aar gamle Historie med Velbehag!

I. A. Hansen havde været en af Bondevennernes og senere en af Venstres fremtrædende Førere; i sin politiske Kampmaade kunde han være mindre fin, og i Optræden og Udtalelser overfor Modstandere var han ofte i høj Grad irriterende. Ved sin første offentlige Fremtræden sagde han til en Forsamling af Bønder: »Tro kun Dig selv! Tag Dig i Agt for Dine Venner!« — Nu følte det af hans Modstandere som en Befrielse, at denne Mand var faldet. Hadet slog ud i lyse Luer, og det kom til at gaa ud over dem, der som hans

Meningsfæller, Venner og Beundrere havde lidt en bitter Skuffelse. — Og saa var man smaatskaarne og tarvelige nok til at benytte I. A. Hansens bedrageriske Forhold til at udsaa Tvivl og Mistillid mod Sparekassen, hvis eneste Skyld i Forholdet til I. A. Hansen havde været Ydelsen af Tilskudet til Hædersgaven og den Tillid, man desuden havde vist ham ved i en lang Aarrække at betro ham Posten som Sparekassens eneste Revisor.

Ved Sparekassens Generalforsamling i Roskilde den 26. Maj 1877 førtes Angrebene offentligt frem i Tillidsmændenes Kreds, og Angriberen her var Folketingsmand *L. Dinesen*. Denne blev i 1864, kun 25½ Aar gammel, valgt som Folketingsmand for Ruds VedbyKredsen; han sluttede sig straks til »Det nationale Venstre«

og gik med denne Partigruppe over i »Det forenede Venstre«, hvilket Parti han dog forlod i Begyndelsen af 1870'erne for at slutte sig til »Højre«. Han var i 1865 blevet optaget som Tillidsmand i Bondestandens Sparekasse, men i 1874 forlangtes han ved Forslag af 15 Tillidsmænd slettet som saadan; Forslaget forkastedes ganske vist uden Forhandling, men fra nu af var *L. Dinesen* blandt Sparekassens bitreste Fjender.

I Aarene 1877 og 1878 formindskedes samtlige danske Sparekassers Indskudskapital fra 221 til 200 Millioner Kroner. Denne Formindskelse stod for en Del i Forbindelse med de mindre gode økonomiske Tider, men ogsaa for en Del med Fremvæksten af de mange Banker og endelig med Kreditforeningernes stigende Benyttelse, hvilket sidste medførte betydelige Kapitalers Anbringelse i Kreditforeningsobligationer. Kursen for Østifternes Creditkasses 4 pCt.s Obligationer var ved Slutningen af 1877: 93¾ men faldt indtil Slutningen af

Jens Rasmussen,
Snertinge.

1877 til 83, ved hvilken Kurs Laanebegæringer i Creditkassen væsentlig ophørte. Den stigende Rentefod og faldende Obligationkurs førte til, at Creditkassen i 1876 aabnede en $4\frac{1}{2}$ pCt.s Afdeling, hvis Obligationers Kurs ved Aarets Slutning var $89\frac{1}{4}$, og da Rentefoden fra det følgende Aar var faldende, steg disses Kurs indtil Slutningen af 1880 til 101, medens Kursen for 4 pCt.s Obligationer steg til $96\frac{3}{4}$. I Regnskabsaaret 1874—75 havde Creditkassen kun en Tilgang i Udlaan paa 288.000 Kr., men fra nu af steg Udlaanene stærkt Aar for Aar, saa de for Regnskabsaaret 1880—81 udgjorde 5.100.000 Kr. — Fra 1876 til henimod 1880 maatte mange Sparekasser næsten helt standse deres Udlaansvirksomhed paa Grund af Kapitalmangel.

Midt i Aaret 1876 begynder Opsigelserne af Indlaan i Sparekassen at fremkomme i foruroligende Omfang, og ved et Bestyrelsesmøde d. 11. Juli mærker man, at Bestyrelsen forbereder sig paa at møde det optrækkende Uvejr. Til Juni-Terminen var der i Nationalbanken optaget et midlertidigt Laan; nu bestemmes det, at hvis der ikke skulde være Penge nok i Sparekassen til Laanets Tilbagebetaling i September, bør der optages et nyt Laan paa Sparekassens Effekter. Man kan derimod endnu ikke bekvemme sig til at sælge af Sparekassens Obligationer; Obligationkursen var jo endnu lav (se ovenfor), og man havde desuden sikkert ikke ventet, at Stormen skulde blive saa voldsom, at dette var nødvendigt. Derimod belaver man sig paa i større Omfang end hidtil at opsiges Laan hos »Restancedragere« og Laan, der forfalder ved Ejerskifte.

Ved Bestyrelsens Møde d. 10. Oktober 1876 er man klar over, at den Tilgang af Kapital, man havde regnet med at opnaa, vil udeblive, Uddragene vil langt overstige Indskudene. Nyt Laan til Dækning af Opsigelserne pr. November og December maa derfor optages.

Ved Møde d. 23. Januar 1877 bestemte Bestyrelsen sig til at sælge af Sparekassens Obligationer for et Beløb

Den sjællandske Bondestands Sparekasses Formand, Bestyrelse og Kontordagsbestyrere 1887.

Bagest: C. Alberti. Øverste Række^m (fra venstre): Jens Hemmingsen, Hans Dønnergaard, P. Pedersen, Hans Hansen, Hans Jensen, Kundby, Hans Frandsen, J. Hansen, Rasmus Nielsen. Midterste Række: N. Hansen, Jørg. Hansen, H. Larsen, J. Rasmussen, Jens Larsen, Chr. Jensen, And. Sørensen, Ole Pedersen, Ole Larsen. Nederste Række: Th. Willadsen, P. Hansen, Jens Andersen, Søren Nielsen, Jens Cl. Nielsen, H. C. Schnack, F. Jensen, Niels Hansen, Hans Damslund.

af ca. 245.000 Kr., da man den 27. Januar og 8. Marts skal tilbagebetale til Handelsbanken og Nationalbanken to Laan paa tilsammen 300.000 Kr. samt afbetale paa et ældre Laan i Nationalbanken 155.000 Kr. Der er desuden fremkommet Opsigelser pr. Februar, Marts og April til et samlet Beløb af ca. 353.000 Kr. Formanden bemyndigedes derfor til i Begyndelsen af Marts at optage et Laan i Handelsbanken til Beløb 150.000 Kr.

Det viste sig dernæst nødvendigt at skaffe Sparekassen nye, særlige Indtægter. Ved Generalforsamlingen i 1876 var vedtaget, at alle Indskud i Sparekassen fremtidig skal forrentes fra Dagen efter Indskudsdagen i Stedet for som tidligere fra den 11. i den paafølgende Maaned. Denne lille Reform paadrog Sparekassen en forøget Renteudgift af 3000 à 4000 Kr. aarlig under Forudsætning af, at Indskudene indgik i samme Omfang som tidligere. — Da Udlaansvirksomheden i denne kritiske Tid næsten helt ophørte, maatte Sparekassen savne den største Del af sin hidtidige Indtægt af Kenderler (2 pCt.), der havde udgjort indtil ca. 28.000 Kr. aarlig. Bestyrelsen agter derfor at foreslaa den kommende Generalforsamling, at der fremtidig af alle Prioritetslaan skal ydes i hver Termin 2 p. m. til Dækning af Sparekassens Administrationsomkostninger. — Endelig bestemtes det at sammenkalde samtlige Kontordagsbestyrere til et Møde, hvor de sammen med Bestyrelsen skal træffe Bestemmelser om nødvendige Forholdsregler mod den truende Storm.

Ved dette Møde, der afholdtes d. 8. Februar 1877, gjorde Formanden opmærksom paa, at man kunde lade Opsigelser af udlaante Kapitaler ske »alene i de Kontorkredse, hvor Udlaanene oversteg Indskudene — og da med 20 pCt. af dette Overskud —, eller udstrække Opsigelserne til de Kredse, hvori der er udlaant over tre Fjerdedele af Indskudet — og da med 10 pCt. af dette Overskud.« — Den sidste Fremgangsmaade vandt Forsamlingens Tilslutning.

Bestyrelsen holdt atter Møde d. 26. Marts 1877. Det meddeltes her, at der til Udbetaling i de nærmeste 3 Maaneder var opsagt Indlaan til et samlet Beløb af ca. 1.300.000 Kr., hvorfor man havde undladt at foretage en Del af den Afbetaling paa Laanet i Nationalbanken, hvorom man havde taget Beslutning i forrige Bestyrelsesmøde (23. Januar). Bestyrelsen vedtog at søge optaget et Laan paa 700.000 Kr., som tilbagebetales sammen med Sparekassens øvrige Laan ved, at der til 11. December opsiges Udlaan til et saa stort Beløb, at der i hver Kontorkreds bliver tilbage i Udlaan ca. $\frac{3}{4}$ af samme Kreds's Indskud. Indenfor hver enkelt Kontorkreds bestemmes ved Møde, der afholdes i April eller Maj 1877 af Kredsens Tillidsmænd under Ledelse af et af Bestyrelsens Medlemmer, hvilke Laan, der skal opsiges.

Endvidere bestemte Bestyrelsen i samme Møde at lade to af dens Medlemmer — H. Hansen og N. Jørgensen — gennemgaa Sparekassens Regnskab for 1876—77, undersøge Sparekassens Beholdninger og derefter paa det trykte Regnskab, der udsendes til samtlige Tillidsmænd, meddele og attestere Undersøgelsens Udfald. — Paa den forestaaende Generalforsamling vil man foreslaa en Vedtægtsændring, hvor efter der fremtidig vælges to Revisorer.

De hyppige Bestyrelsesmøder, hvorved vigtige og indgribende Spørgsmaal forelaa til Afgørelse, viser, at man i Bestyrelsen var sig Stillingens Alvor bevidst. Tillidsmandsmødet d. 8. Februar vakte alle Tillidsmænds Opmærksomhed for hvad, der muligvis forestod. Og nu opskræmmedes alle Sparekassens Skyldnere ved at modtage et Circulære, vedtaget ved og udsendt umiddelbart efter det sidst omtalte Bestyrelsesmøde. Circulærets Indhold var:

Da undertegnede Bestyrelse for den sjællandske Bondestands Sparekasse har — paa Grund af, at en større Del af de Indtægter, hvormed dens Administration hidtil er bestridt, for Tiden ere ophørte formedelst Standsning af Udlaan — vedtaget:

»at opkræve hos Sparekassens Debitorer i førstkommende Juni Termin 2 pro mille — eller 2 Kr. af hvert 1000 Kroner af Capital-
laanet til Dækning af Sparekassens Administrationsudgifter og for-
øvrigt til Reservefonden og det samme Beløb fremdeles i hver Termin,
saa længe Sparekassens Tilstand kræver det,«

maa vi herved anmode Dem om at indbetale i førstkommende Juni Termin — samtidig med Deres Renter — til Sparekassen 2 pro mille af Deres Capitalaan eller . . . og fremtidig i hver Termin, indtil Bestyrelsen bliver i Stand til at kunne nedsætte eller aldeles afse dette Tilskud.

Undladelse af denne Indbetaling vil medføre Opsigelse af Deres Capital.

Indbetalingen af dette Administrationsbidrag i førstkommende Juni Termin stifter Forpligtelse for Dem til fremtidig Indbetaling af det samme Bidrag samtidig med Capitalens Renter, uden videre Erklæring fra Deres Side, og vil Deres Obligation til Sparekassen derefter først kunne faas udleveret i kvitteret Stand, naar Capitalen, Renterne og dette Administrationsbidrag er betalt.

Kjøbenhavn, den 26. Marts 1877.

C. Alberti.   N. Jørgensen.   J. Rasmussen.
H. Hansen.   H. Jensen.

Endnu stærkere blev dog Bevægelsen og Uroen, da Møderne i Kontorkredsene afholdtes i April og Maj Maaneder. Her skulde det jo afgøres, hvilke Udlaan der skulde opsiges til December Termin 1877. Tiden var vanskelig for ny Laans Optagelse, og i hvert Fald vilde et nyt Laan optaget andet Sted blive føleligt dyrere end det, en Laantager hidtil havde havt i Bondestandens Sparekasse. For en og anden kunde Opsigelsen af et Prioritetslaan maaske blive økonomisk skæbnesvangert. Og for den, der havde Penge indestaaende i Sparekassen, eller den, der som Tillidsmand garanterede med sin hele Formue for Sparekassen, maatte der være noget urovækkende i de vilde Rygter om Sparekassens vanskelige Forhold, som med Ihærdighed spredtes over Landet. — Det var til at forudse, at den forestaaende Generalforsamling vilde faa mange interesserede Deltagere!

Sparekassens tyvende ordinære Generalforsamling

afholdtes i Roskilde d. 26. Maj 1877. Der var mødt ca. 400 Deltagere. Formanden gav en kort Oversigt over Sparekassens Virksomhed i de 20 Aar, den havde bestaaet: Den, Bestyrelsen og særlig dennes Formand havde stadig været udsat for Angreb fra anden Side, men under Angrebene var Kassen vokset, og Ingen kunde lukke Øjnene for dens gavnlige Virksomhed.

Sparekassen havde i alt modtaget i Indskud mellem 25 og 26 Millioner Kr., hvoraf atter mellem 14 og 15 Millioner Kr. var tilbagebetalte. Som Indskud indestod nu 11.390.042 Kr. 33 Øre, eller 144.504 Kr. 87 Øre mere end ved forrige Regnskabs Afslutning. I Indskud og uhævede Renter havde Sparekassen i Regnskabsaaret havt en Tilgang af 2.301.246 Kr. 54 Øre, medens Uddragene i samme Tidsrum havde udgjort 2.156.741 Kr. 67 Øre. Da de ikke hævede Renter har udgjort 253.844 Kr. 44 Øre, har Uddragene overskredet de direkte Indskud med 109.339 Kr. 57 Øre. Indtægten af Kendelser, som forrige Aar havde været 28.655 Kr. 70 Øre, var i Regnskabsaaret 1876—77 kun 16.672 Kr. 22 Øre. Formindskelsen i Indtægt af Kendelser skyldtes Mangel paa Kapital til Udlaan. De stærke Uddrag af Indlaanskapital havde nødvendiggjort Optagelsen af Banklaan til Beløb 485.000 Kr., hvilket havde medført en Renteudgift af 30.428 Kr. 74 Øre. — Aarets Regnskab sluttedes med et Underskud af 14.017 Kr. 15 Øre, hvoraf dog 11.476 Kr. 66 Øre dækkedes ved forrige Aars Overskud, saaledes at Reservefonden formindskedes med 2540 Kr. 49 Øre, hvorefter den udgør 118.067 Kr. 38 Øre. — Paa Regnskabet var Sparekassens Beholdning af Obligationer og Aktier opførte med deres Indkøbspris 427.926 Kr. 16 Øre. Hvis de beregnes efter Dagens Kurs, vilde Beløbet være 60.000 Kr. mindre; men det var jo heller ikke Meningen, at disse Papirer skulde sælges i Øjeblikket, og de stod opførte i Regnskabet ganske paa samme Maade som tidligere. Hidtil havde Sparekassen havt Fortjeneste ved Salg eller Udtrækning af Obliga-

tioner, og det vilde formentlig ogsaa ske med den Beholdning, man nu havde.

Folketingsmand Lars Dinesen mente, at Værdipapirerne burde nedskrives i Værdi efter Kursen, og han fandt det navnlig urigtigt, at Bestyrelsen havde købt Handelsbankaktier for et Beløb af 150.000 Kr., ti dette Papir var et Spekulationspapir, og efter den nuværende Kurs kunde derpaa tabes 18 pCt. eller endog 36.000 Kr., og paa alle Sparekassens Værdipapirer tilsammen kunde vistnok tabes over 60.000 Kr. Han opfordrede Formanden til at oplyse, af hvilke Serier de opførte Kreditforeningsobligationer bestod.

Formanden fremhævede, at de Papirer, Dinesen ankede over, havde staaet paa samme Maade paa Regnskabet i flere Aar, men Dinesen havde ikke tidligere havt noget at indvende. Sin Anke burde han have fremsat, da Papirerne blev købt; men da tav han. Formanden ansaa ikke Handelsbankaktier for Spekulationspapirer. Han kunde ikke paa Stedet oplyse til hvilke Serier Sparekassens Kreditforeningsobligationer henhørte; men ved Henvendelse paa Sparekassens Kontor skulde Dinesen og enhver anden Tillidsmand faa alle ønskede Oplysninger om saadanne Forhold.

Det ser ud til, at Dinesens Optræden ved Generalforsamlingen ikke var udsprunget af virkelig Interesse for Sparekassens gode Trivsel, men at den derimod havde til Formaal at vække Tvivl og Kritik.

Regnskabet godkendtes enstemmigt!

Bestyrelsen foreslog, at der fremtidig valgtes to lønede Revisorer til at revidere Sparekassens Regnskaber, og Generalforsamlingen valgte til dette Hverv Folketingsmand *V. Hørup* og Gaardejer *Frederik Jensen* af Tjustруп.

I Forbindelse med Revisorvalget fandt Formanden Anledning til at klarlægge Sparekassens Stilling i det Hele taget: I Aar havde dels Pengeknaphed, dels Slagelse Folkebanks Fallit, dels nu den beklagelige Begivenhed

med I. A. Hansens Brandkasse, dels endelig en af Uvidenhed, dels af Ondskab og Agitation fremkaldt Frygt bevirket betydelige Opsigelser af Indlaanskapital i Sparekassen. Modstanderes Blade har som sædvanlig gjort deres Bedste, »Folkets Avis« er med; den redigeres af L. Dinesen, som har alvorlig Interesse for Sparekassen! Det er rigtigt at gribe Bagvaskerne i deres Gerning; men det virksomste Middel er dog det, naar Nogen forlangte sit Tilgodehavende, da at svare: »Her er Pengene!« Dette havde Bestyrelsen hidtil gjort, og man vilde gøre det fremdeles. — Den 24. April havde han anmodet Nationalbanken om et midlertidigt Laan til Bestridelse af opsagte Indskud til Juni Termin, imod at stille Pant i Værdipapirer. Han havde tilbudt Banken først at lade foretage en Undersøgelse af Sparekassens Regnskaber og Beholdninger, idet han havde oplyst, at Sparekassen hidtil intet Tab havde haft paa sine Panter, et Bevis paa deres Soliditet. Nationalbanken havde ikke fundet en saadan Undersøgelse fornøden, men Dagen efter tilstaaet Sparekassen et Laan paa $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. — Da de optagne Laan kun midlertidig dækker de i Sparekassen opsagte Indlaan, som i den senere Tid er forøgede, maa Bestyrelsen være betænkt paa varigere Midler. Man havde derfor truffet Bestemmelse om at opsigte til December Termin Udlaan til et Beløb af $2\frac{1}{2}$ Mill. Kr., fordelt saaledes, at $\frac{3}{4}$ af Indskudene blev staaende tilbage som Udlaan i de enkelte Kontorkredse. Naar da denne Opsigelse faldt med større Dele paa enkelte Kredse end paa andre, kom dette af, at saadanne Kredse i Tidernes Løb var blevet forholdsvis begunstigede med Udlaan. Bestyrelsen var selvfølgelig ikke gerne gaaet dertil; men det var en tvingende Nødvendighed; ti det første Hensyn maatte være det, at skaffe de Interessenter, der ønskede det, deres Penge. I anden Række stod Hensynet til Laantagerne, hvor omhyggeligt man end, hvad man havde vist, ogsaa vilde tage dette Hensyn med i Betragtning.

Generalforsamlingen billigede Bestyrelsens paatænkte Fremgangsmaade ved Opsigelse af Udlaan til Dækning af de fremkommende Uddrag, og den vedtog den af Bestyrelsen foreslaaede Opkrævning af to pro mille halvaarlig til Dækning af Administrationsomkostninger og til Styrkelse af Reservefonden. — Formandens udtalte Ønske om at faa underkastet Sparekassens Forhold en ekstraordinær, kritisk Revision ved to regnskabs- og bankkyndige Mænd i København imødekom Forsamlingen ved at nedsætte et Udvalg af Tillidsmænd udenfor Bestyrelsen, som skulde udpege disse Revisorer. — Udvalget kom til at bestaa af Gdr., Folketingsmand *H. P. Andersen*, Gislinge; Gdr. *C. Schnack*, Merløse; Gdr. *S. Andersen*, Nordrup; Gdr. *C. Nielsen*, Skudersløse; Gdr., Amtsraadsmedlem *N. Jensen*, Brændholt; Gdr. *N. Jensen*, Bjerre; Gdr., Amtsraadsmedlem *H. Frandsen*, Gudum; Gdr., Amtsraadsmedlem *J. Pedersen*, Grandløse, og Gdr. *H. Hansen*, Bakkebølle.

Udvalget overdrog den ekstraordinære Revision til Direktør i Dansk Arbejderbank *A. Harpøth* og Kasserer i Landmandsbanken *H. M. Bing*.

Revisionen aflagde sin Beretning d. 2. September 1877. I Beretningen anføres, at Sparekassens Beholdninger og Tilgodehavender pr. $\frac{31}{3}$ 1877 i Overensstemmelse med det da aflagte Regnskab oversteg Gælden med 118.067.38 Kr., »men da de opførte Obligationer og Aktier er bogført med Indkøbsprisen, medens Værdien efter Kursnoteringen var 61.478.28 Kr., fradrager vi dette Beløb, hvorefter der som Overskud bliver tilbage et Beløb af 56.589.10 Kr. Som Reservefond betragtet lige overfor Sparerne i den sjællandske Bondestands Sparekasse kan det ovennævnte Overskud imidlertid kun anses som en Bisag, idet disse igennem den personlige Indstaaelse af Sparekassens 471 Tillidsmænd har en større og mere ubetinget Sikkerhed for Tilbagebetalingen af Indskudene, end selv et meget større Reservefond kan afgive . . .«

»Med Hensyn til at ovennævnte Obligationer og Aktier i Regnskabet er anførte med deres Indkøbspris, skulle vi bemærke, at en saadan Postering ganske vist er almindelig ved Sparekasser, men at vi vilde foretrække den ved Banker i Reglen brugelige Opgørelsesmaade, nemlig efter Kursnoteringen paa Afslutningsdagen for Regnskabet, for saa vidt ikke særlige Forhold maatte gøre en Forandring heri fornøden.

Naar der blandt Beholdningen findes 200.000 Kr. Handelsbankaktier — et iøvrigt vel anset og solidt Papir — hvis Indkøb har fundet Sted ifølge en Beslutning af den samlede Bestyrelse, skulle vi uden iøvrigt at indlade os paa Spørgsmaalet om det urigtige i, at en Sparekasse anlægger sine Kapitaler i Aktier, hvis Værdi altid vil være mere fluktuerende, særlig for denne Sparekasses Vedkommende — hvis Beholdning af let realisable Effekter aldrig kan forventes at ville blive meget betydelig — ej unnlade at fraraade slige Anlæg.

Revisorerne har eftersat den tilgængelige Del af Panteobligationerne, hvoraf 3051 Stkr. giver Pant i faste Ejendomme, nemlig:

1035 Stkr.	ej over 1000 Kr. med et samlet Beløb af	654.624,00 Kr.
1369 »	fra 1001 til 5000 » » » » » »	» 3.595.104.41 »
448 »	» 5001 » 10000 » » » » » »	» 3.327.810.00 »
181 »	» 10001 » 20000 » » » » » »	» 2.632.400.00 »
14 »	» 20001 » 30000 » » » » » »	» 336.400.00 »
4 »	» over 30000 » » » » » »	» 150.600.00 »
3051 Stkr.		10.696.938.41 Kr.

For 486 Stkr. Obligationers Vedkommende er Sikkerheden alene Selvskyldnerkaution. Heraf er:

183 Stkr. af Størrelse	ej over	200 Kr. med ialt	21.622.00 Kr.
140 » » »	fra 201 til 500 » » »	» » »	45.802.00 »
97 » » »	» 501 » 1000 » » »	» » »	67.750.00 »
63 » » »	» 1001 » 2000 » » »	» » »	92.180.00 »
3 » » »	» over 2000 » » »	» » »	14.217.50 »
486 Stkr.			241.571.50 Kr.

Af de foranførte detaillerede Oplysninger vil det fremgaa, at »den sjællandske Bondestands Sparekasse«s Midler gennemgaaende er solidt og sikkert anlagte, ligesom vi kunne tilføje, at dets Regnskabsvæsen forekommer os at være i særdeles god Orden og indrettet saaledes, at det er let overskueligt selv for den i Bogføring mindre vel bevandrede.

Som Resultat af denne vor Undersøgelse udtaler vi endelig som vor bestemte Overbevisning, at »den sjællandske Bondestands Sparekasse« ved sine solide Panter og udestaaende Fordringer, ved sit Reservefond til at dække mulige Tab og endelig ved den af dens 471 Tillidsmænd ydede Indestaaelse »stiller sine Sparere en fuldstændig betryggende Sikkerhed.«

Endelig tilraader Revisorerne en Forøgelse af Kassens let realisable Effekter — og »samtidig med Forøgelsen af Effekter skulle vi tilraade at forøge Reservefonden for derved at kunne dække mulige Kursdifferencer. Til denne Forøgelse af det tilstedeværende Reservefond vil vel tildels den højere Rente af de indkøbte Papirer kunne bidrage noget, men da dette næppe vil være tilstrækkeligt, vil en Forhøjelse af den Indtægt, der tilflyder Sparekassen igennem den nu opkrævede pro mille Afgift, (f. Eks. fra 4 til 5 pro mille aarligt) være nødvendigt. Vi have forudsat som selvfølgelig, at denne Afgift, skønt den kun er vedtaget som en midlertidig Foranstaltning, vil blive bibeholdt i Fremtiden, idet der ikke med Grund kan forudsættes, at Sparekassen vedblivende kan vokse i en saadan Maalestok, at Kendelsen af nye Laan ogsaa fremtidig skulde være tilstrækkelig til alene at dække Administrationsudgifterne, selv om Kassen vedblivende bestyres lige saa billigt som hidtil.«

København, d. 2. September 1877.

A. Harpøth.

H. M. Bing.

Det kunde synes, at den ekstraordinære Revisions Anskuelser om Sparekassens Forhold væsentlig faldt

sammen med og støttede L. Dinesens Kritik, men det er dog ikke vanskeligt at opdage en meget væsentlig Forskel. Revisionen fremhæver stærkt Sparekassens absolute Soliditet, men samtidig gør den opmærksom paa ønskelige Ændringer: Tilvejebringelse af et større Reservefond, — en større Del af Indlaanskapitalens Anlæg i let realisable Effekter — og disses Værdiansættelse i Regnskabet ikke efter Købepris men efter deres Kurs paa Dagen for Regnskabets Afslutning. Til Revisorerens Bemærkninger kan iøvrigt siges, at ganske vist er et ret stort Fond af let realisable Papirer ønskeligt, men dette Fonds Størrelse kan ogsaa overdrives; thi Obligationer kan under Kurssvingninger i kort Tid ændres stærkt i Værdi, og hvis ikke alene Reservefonden men ogsaa en væsentlig Del af Indlaanskapitalen er anlagt i Værdipapirer, kan et stærkere Kursfald medføre Fare for paagældende Pengeinstitut. (Sparekassen for København og Omegn kom snart efter disse Begivenheder til at afgive et afskrækkende Eksempel paa, at ogsaa Yderligheder til den Side kan være uheldige.) Laan anbragte i Landejendomme til en Brøkdel af Taksationsværdien er langt solidere i den Forstand, at Kapitalen ikke gaar tabt; men Kapitalen er i dette Tilfælde for ubevægelig. — Værdipapirernes Vurdering paa Regnskabet foregik dengang sædvanlig paa den i »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« brugte Maade; at Bankerne med den livligere Omsætning af Værdierne brugte en anden Beregningsmaade var ganske naturligt og iøvrigt en Sag for sig.

L. Dinesens Kritik ved Generalforsamlingen i 1877 var ikke dybtgaaende, den var heller ikke forstaaende og mindst af alt velvillig. Dette sidste viste sig tydeligt ved Dinesens Færd i den følgende Tid. C. Alberti skrev i 1881 om Dinesen, at han arbejdede af yderste Evne paa at se Sparekassen sat ud af Stand til i 1877 og 1878 at opfylde dens Forpligtelser og standse dens Betalinger. »Han rejste om i Sjælland — navnlig i sin Hjemstavn,

Løve Herred — for at bevæge Sparekassens Interes-
senter til Opsigelse, han skrev i sit Blad, »Folkets Avis«,
Opmuntringer til Opsigelser, han lovede — paa det
Offentliges og Godsejernes Vegne — nye Laan ud til de
Sparekasse-Laantagere, som maatte faa deres Kapita-
ler opsagte, han mødte paa Generalforsamlingen i 1877
med nogle Skinbemærkninger mod Regnskabet, ...
han vedblev hele Sommeren 1877 at fordrive sin Tid
med Bestræbelser til Skade for Sparekassen, ved Rejser,
ved Henvendelser til de københavnske Bankers Besty-
relser med indtrængende Forslag om at nægte Spare-
kassen Pengelaan, med Underhandlinger med Ligesin-
dede, baade Herremænd og Bønder, med Estrup og
Minister Fischer om at faa Tilsagn om at kunne udbyde
Laan fra Livsforsikringsanstalten og Sorø Akademi,
hvorved han kunde fremme Opsigelserne til Spare-
kassen og sin egen politiske Anseelse. Først hen paa
Efteraaret 1877 — ved Efterretningen om, at Brødrene
Westenholz vilde give Sparekassen den fornødne Kre-
dit — opgav han mismodig Evret og indrømmede, at
hans Plan var forfejlet.«

I August 1877, da Sparekassen nødtvunget udsendte
sine mange Opsigelser af Laan, skrev L. Dinesen i sit
Blad, »Folkets Avis«, at disse Opsigelser i Løve Herred
næsten udelukkende ramte hans Venner og Tilhængere.
Alberti svarede herpaa i en meget virkningsfuld Artikel
i »Sorø Amtstidende« for 18. August 1877: ». . . . Lars
Dinesen veed det meget vel — men han fortæller det
ikke —, at ingen Kreds er blevet saa begunstiget med
Udlaan som Løve Herred. Her — det veed Dinesen
godt, men han fortæller det ikke — har Sparekassen
udlaant omtrent 800.000 Kr., som er det dobbelte af Ind-
skudene derfra. Dinesen veed det nok — men han for-
tæller det ikke —, at Sparekassens Bestyrelse har vist
en særdeles Gunst imod Løve Herred ved at nedsætte
de til Opsigelse bestemte Laan i Løve Herred med om-
trent 170.000 Kr. Lars Dinesen veed meget godt — men

han fortæller det ikke —, at i det Møde, som jeg holdt med Løve Herreds Tillidsmænd den 24. Maj d. A., og hvortil jeg havde sendt Lars Dinesen, som Tillidsmand i Kredsen, en Indbydelse, som han ikke efterkom, blev det ikke nævnet som Grund til Opsigelse, at nogen Laantager var i Slægt eller Venskab med Dinesen eller Tilhænger af ham. Med Hensyn til den eneste Laantager, om hvem det i Mødet blev anført, at han var i Slægt med Lars Dinesen, bemærkede jeg, at dertil burde intet Hensyn tages; og, naar det derefter blev enstemmig vedtaget, at dette Laan skulde opsiges, saa hørte jeg senere som Grund dertil, at denne Laantager søgte paa alle Maader at nedsætte Sparekassen, skønt det netop var ved dens Hjælp, at han i sin Tid blev Gaardejer! . . . .«

Ogsaa »Godsejerforeningen«s Bestyrelse traadte i Virksomhed i denne for Sparekassen kritiske Tid — ikke for at hjælpe den, men aabenbart for at skubbe til den formentlig hældende Vogn. Denne Bestyrelses Formand fremsatte bl. a. nogle Paastande, som Alberti stemplede som »faktisk Usandhed«. Og de Penge, Foreningen søgte at skaffe tilveje for at afhjælpe de Savn, der opstod ved de af Foreningen og andre fremkaldte Opsigelser af Udlaan fra Sparekassen, blev ikke 4 pCt.s Penge men Penge til højere Rente og i Tilgift ofte en Følelse af Afhængighed og Uselvstændighed, som Sparekassen havde sat sig til Formaal at fjerne.

Paa det trykte Regnskab for 1876—77 havde de to Bestyrelsesmedlemmer H. Hansen og N. Jørgensen efter foretaget Undersøgelse attesteret Tilstedeværelsen af de i Regnskabet opførte Beholdninger. Nu udsendtes den ekstraordinære Revisions Beretning i trykt Form til samtlige Tillidsmænd.

Disse to Erklæringer formaaede selvfølgelig ikke at stanse Opsigelsernes Strøm. Opsigelserne fremkom i stort Antal i Løbet af Sommeren 1877, og Bestyrelsen fandt det nødvendigt at opsiges ialt 2.700.000 Kr. til De-

cember-Terminen 1877. — Saa store Opsigelser vilde volde Laanerne Besvær og Udgifter, og det var desuden givet, at adskillige Laanere vilde henvende sig til Slægt og Venner, som havde Kapitaler indestaaende i Sparekassen, for at bevæge dem til at opsigse disse og give dem i Udlaan til de betrængte Debitorer, hvorved altsaa nye Opsigelser af Indlaan vilde fremkomme. Bestyrelsen søgte da, og opnaaede paa gunstige Vilkaar, at optage et Laan paa 800.000 Kr. hos Bankierfirmaet Brødrene Westenholz i London. De paatænkte Opsigelser af Udlaan kunde da formindskes med et tilsvarende Beløb.

Den Tillid, der her vistes Sparekassen fra et udenlandsk Firma, bidrog til at svække Agitationen for nye Opsigelser; de bevidste og planlagte Angreb stilnede af, men endnu en rum Tid vedblev dog de talrige Opsigelser, og Sparekassen svækkedes saa stærkt ved Kapitaluddragene, at den i 1878 ikke saa sig i Stand til at give Udlaan i nævneværdigt Omfang; dens Virksomhed var stærkt hæmmet, og en af dens væsentligste Indtægtskilder, Kendelserne, var næsten ophørt at rinde. Indtægten af Kendelser i Regnskabsaaet 1877—78 var kun 7550 Kr. 90 Øre og hidrørte næsten udelukkende fra overtagne Laan ved Ejerskifte.

Sparekassens Regnskab for 1877—78 var bedrøveligt, f. s. v. som det viste en Tilbagegang i Kapital paa 1.918.564.89 Kr. Uddragene havde udgjort 3.557.574.69 Kr., medens Indskudene kun var 1.432.706.80 Kr., hvortil kom som uhævede Renter 206.303 Kr. Interessenternes Antal var formindsket med 1417, og foruden at Tillidsmændenes Antal ved Dødsfald var formindsket med 12, kom hertil ved Udmeldelser en Afgang af 38, altsaa ialt 50. Glædeligt var det derimod at se, at der havde meldt sig 52 nye Tillidsmænd, og en Trøst for Sparekassen og dens Venner var det, at Formanden kunde meddele Generalforsamlingen, at det var lykkedes at optage et Laan paa 800,000 Kr. i England, og at

dette i de sidste Maaneder kun havde krævet en Forrentning af knapt 4 pCt. p. a., og at Sparekassen ved dette Laan havde skaanet sine Laanere for Opsigelse af et tilsvarende Beløb.

Regnskabet for 1878—79 udviste en Tilbagegang i Indskudskapital med 540.220.55 Kr.; men medens der af denne Tilbagegang faldt ca. 522.000 Kr. paa første Halv-
aar, var Tilbagegangen i sidste Halvdel af Regnskabs-
aaret kun ca. 18.200 Kr., hvilket gav Forvisning om, at Stormen var ved at stilne af, og at roligere Forhold nu var ved at vende tilbage. — Tilbagegangen i Interes-
senternes Antal var nu kun 223 (Afgang 1188, Tilgang 965). Tillidsmændenes Antal var ved Dødsfald og Udmeldelser gaaet ned med 49, men samtidig var der en Tilgang af 43.

Naar Udmeldelser af Tillidsmænd ikke var formindsket med de roligere Forhold, staar det aabenbart noget i Forbindelse med, at der ved Generalforsamlingen i 1878 af 11 Tillidsmænd, hvoriblandt Folketingsmand Ole Christensen af Søllerup og tidligere Medlem af Sparekassens Bestyrelse, Ole Andersen af Hastrup, var fremsat Forslag om, at Tillidsmændenes Garanti for Sparekassen begrænsedes til 1000 Kr. for hver. Dette Forslag fraaadedes af Bestyrelsen, fordi man fandt Tidspunktet for en saadan Ændring uheldig. Forslaget forkastedes med 120 Stemmer mod 25; men i August 1878 udmeldte Ole Christensen og 5 andre Tillidsmænd i Køge Kontorkreds sig som Tillidsmænd.

Det var i sin Tid forudsat, at det i Efteraaret 1877 hos Westenholz optagne Laan skulde kunne tilbagebetales i Løbet af 1878. Ved Slutningen af Juli 1878 indsaa man, at Tilbagebetalingen kun kunde ske ved Optagelsen af et andet Laan eller ved Opsigelse af Udlaan. Der indleddes Forhandlinger med Westenholz om Fornyelse af det tidligere Laan, men i Løbet af September og Oktober Maaneder steg Renten i London til en uventet Højde, saa det Westenholz'ske Laan vilde

blive noget dyrere end et lignende Laan kunde faas i København. Sparekassen optog da i Nationalbanken et 5 pCt.s Laan paa 650.000 Kr. og udbetalte der efter de 800.000 Kr. til Westenholz. Gælden var saaledes formindsket med 150.000 Kr., men det var naaet ved et Laan, der paadrog Sparekassen en betydelig Rentebyrde.

I Regnskabsaaet 1878—79 havde de Laan, hvorved Opsigelse af 800.000 Kr. i 1877 var undgaaet, kostet Sparekassen i Merudgift ca. 30.000 Kr., og Indtægten af Kendelser var nu ca. 22.000 Kr. mindre end 4 Aar tidligere. Disse to Poster kunde ikke opvejes ved de i 1877 vedtagne Administrationsgebyrer (à 4 pro mille aarlig). Skulde Laanet i Nationalbanken afbetales, maatte det ske ved nye Opsigelser af Udlaan eller ved, at der skaffedes Sparekassen forøgede Indtægter.

Generalforsamlingen i Maj 1879 vedtog da Bestyrelsens Forslag om, at der fra December Termin 1879 og indtil Laanet til Nationalbanken var tilbagebetalt, i hver Termin ydedes 3 pro mille (hidtil 2) til Administrationsomkostninger og Reservefond.

Det følgende Aar bragte Sparekassen omtrent 200.000 Kr. Fremgang i Indlaanskaptal og et Overskud af nær ved 24.000 Kr., hvorfor det i 1879 vedtagne Tillæg i Promillegebyret bortfaldt i December Termin 1880 og for den følgende Tid. Fra 11. Juni 1881 nedsattes Promillegebyret yderligere til 1 ‰ halvvaarlig.

Da 4 pCt.s Obligationer fra 1877 til 1879 steg i Kurs med omtrent 10 pCt., var Sparekassens Status ogsaa ad denne Vej blevet forbedret. Sparekassens Bestyrelse udnyttede Kursstigningen ved i September 1879 med Fortjeneste at sælge Kreditforeningsobligationer for ca. 44.000 Kr. Salgssummen anvendtes til Afbetaling paa Gælden til Nationalbanken, der jo skulde forrentes med 5 pCt. p. a. Endvidere afhændedes et Parti Obligationer af Kbh.s Husejeres Creditkasse samt Beholdningen af lolland-falsterske Jernbaneaktier.

Men det betydningsfuldste ved den stigende Indskudskapital var dog, at man nu atter kunde optage Udlaansvirksomheden, der fra første Færd havde været en meget væsentlig Side af Sparekassens oprindelige Formaal; den var jo desuden Betingelsen for, at Virksomheden kunde give Overskud. Laanebegæringerne indgik imidlertid saa sparsomt i 1880, at Sparekassens knugende Kapitalmangel i de nærmest foregaaende Aar afløstes af Pengerigelighed. Istedet for at indsætte de overflødige Midler til lav Rente i Bankerne indkøbte Sparekassen i Løbet af 1880 Obligationer til et samlet Paalydende af ca. 160.000 Kr., hvorved opnaedes god Forrentning af Indskudets Tilvækst og en ønskelig Forøgelse af Kassens Fondsbeholdning.

Ved Sparekassens Generalforsamling i 1880 indtraf to Begivenheder, som formentlig kræver en kort Omtale.

I 1879 var af 5 Tillidsmænd, hvoriblandt Gdr. *Jens Cl. Nielsen* af Tømmerup, der i mange Aar var Sparekassens Kontorbestyrer i Kalundborg, fremsat Forslag om, at Sparekassen skulde forhøje Udlaansrenten fra 4 til 5 pCt., saaledes at $\frac{3}{4}$ pCt. bliver regnet som Afdrag paa Laanet, og $\frac{1}{4}$ pCt. tilfalder Sparekassen som Administrationsbidrag. Dette Forslag forkastedes af Generalforsamlingen. Men i 1880 fremsatte Bestyrelsen selv et Forslag vedrørende Afdrag paa udlaante Kapitaler. Forslaget var oprindelig udarbejdet af Bestyrelsesmedlem *Hans Hansen*, Menstrup, men denne havde formaaet at interessere den øvrige Bestyrelse for sin Idé, saaledes at Forslaget godkendtes og fremsattes for Generalforsamlingen som den samlede Bestyrelses Forslag.

Bestyrelsens Forslag gik ud paa, at enhver af Sparekassens Pante-Laantagere indskyder hvert Aar paa en særlig Bog $\frac{1}{4}$ pCt. af Laanets oprindelige Kapital; disse Indskud er uopsigelige, saa længe Bogens oprindelige Ejer er Laantager hos Sparekassen, med mindre Uddrag bevilges af Bestyrelsen, hvorimod Ren-

terne af Bogen efter Ejerens Valg kan faas udbetalt eller tilskrevne med Renters Renter. — Ogsaa dette Forslag forkastedes af Generalforsamlingen. Det følgende Aar fremsattes samme Forslag af 11 Tillidsmænd, men det blev paany forkastet.

Det var først efter Sparekassens Genrejsning i 1909, at det lykkedes at faa gennemført Bestemmelsen om regelmæssige Afdrag paa Prioritetslaan, men da efter Former, der er i nær Overensstemmelse med Kreditforeningernes amortisable Laan. Dette prisværdige Led i Udviklingen af Sparekassens Organisation har saaledes krævet uforholdsmæssig lang Tid og mødt en sejr om end ret stilfærdig Modstand.

Den anden Begivenhed paa Generalforsamlingen i 1880 var af eksplosiv Karakter; den virkede overraskende ved sin Pludselighed og fremkaldte som andre Eksplosioner en øjeblikkelig Uhygge; den burde da ogsaa have virket som et Varsko om, at man i Fremtiden burde omgaas forsigtig med Sprængstof.

Efter Sparekassens Generalforsamlinger afholdtes hvert Aar en Fællesspisning, ved hvilken Formanden, *C. Alberti*, sædvanlig udtalte sig ret frit og stærkt om den øjeblikkelige politiske Situation. Dette var efterhaanden blevet hævdvunden Skik, og man indrømmede gerne den afholdte Formand den Frihed, han her tog sig.

Efter Generalforsamlingens Slutning i 1880, men medens Deltagerne endnu var samlede, meddelte Alberti i sin Egenskab af fungerende Formand for »Femte Juni Folkeforening«, at der i den nærmeste Fremtid vilde blive afholdt Møder i denne Forenings Kredse, hvor man da skulde tage Stilling til Spørgsmaalet om, hvorvidt Foreningen skulde opløses til Fordel for »Grundlovsværneforeningen« (stiftet i 1877), eller om begge Foreninger burde bestaa jævnsides. Folketingsmand *V. Hørup* bebrejdede Alberti, at denne ved Sparekassens Generalforsamling holdt politiske Taler og fremkaldte politiske Forhandlinger.

Ved den paafølgende Fællesspisning imødegik Alberti de Anker, Hørup havde rettet imod ham ved Generalforsamlingens Slutning. Denne sidste Tale af Alberti blev refereret meget forskelligt i »Morgenbladet« og i andre Blade — f. Eks. i »Sorø Amtstidende« —; i »Morgenbladet« betegnedes Talen som et voldsomt, personligt Angreb paa Hørup. Selv om denne »Morgenbladet«s Betegnelse maa siges at indeholde en stærk Overdrivelse, og man maaske nu vilde være tilbøjelig til at sige, at det kun var Svar paa Tiltale, saa vakte Sammenstødet dog en vis Uhygge og fremkaldte i mange Sind en Bitterhed, der holdt sig i Aarevis, og som vistnok beredte Alberti Fortrædeligheder i den kommende Tid.

Ved næste Aars Generalforsamling (1881) frabad Hørup sig Genvalg som Revisor, idet han ifølge »Morgenbladet«s Referat »for at undgaa Mistydning udtrykkelig erklærede, at Grunden, hvorfor han ønskede at trække sig tilbage, udelukkende var den politiske Mod sætning mellem ham og Formanden, som det havde vist sig umuligt at holde udenfor Sparekassens Sammenkomster.« — Til Generalforsamlingen i 1884 var Hørup foreslaet optaget som Tillidsmand. Alberti og tre af Bestyrelsens Medlemmer nægtede at indstille Hørup til Optagelse; kun J. Rasmussen, Snertinge, stemte for Indstilling.

Hørups Afløser som Revisor blev »Morgenbladet«s tidligere Redaktør, *N. J. Larsen*.

SPAREKASSENS 25-AARS FEST

Generalforsamlingen i Maj 1881 vedtog efter Henstilling af Bestyrelsen, at der den 26. November 1881, 25-Aars Dagen for Sparekassens Stiftelse, skulde afholdes en ekstraordinær Generalforsamling med paafølgende Fællesspisning; det overdroges Bestyrelsen at ordne det fornødne vedrørende den festlige Sammenkomst.

Bestyrelsen overdrog da Formanden at udarbejde et Festskrift, der uddeltes til samtlige Tillidsmænd samt til Medlemmerne af Femte Juni Folkeforening.

Ifølge Referat i »Sorø Amtstidende« var der til Generalforsamlingen mødt 305 Tillidsmænd. Alberti gav her en Oversigt over Sparekassens gavnlige Virksomhed gennem de forløbne 25 Arbejdsaar. »I Sparekassens Bestyrelse havde der været Fred, men udadtil havde der været Kamp, og vi havde maattet arbejde med Sværdet ved Siden og ofte i Haanden« . . . »sidste Sommerhalvaar var der indskudt 700.000 Kr. i Sparekassen, — i Sommerhalvaaret 1880 kun 85.000 Kr.« . . . »Det var Tillidsmændenes Fortjeneste, at de havde skabt et Pengeinstitut billigere end alle andre.« Han takkede Kontordagsbestyrerne for deres dygtige Bistand ved Forretningernes Ledelse.

Hans Hansen, Menstrup, oplæste en Adresse fra Tillidsmændene med en Tak til Formanden for hans Virksomhed:

»Velbaarne Hr. Landsover- samt Hof- og Statsretsprokurator C. C. Alberti! Vi 4 undertegnede Bestyrelsesmedlemmer er af Tillidsmændene opfordret til ved Festens Afholdelse at overrække Dem, Hr. Prokurator,

et synligt Bevis paa den Velvilje og Hengivenhed, som Deres Velbaarenhed i Egenskab af Sparekassens Formand har vundet hos dens Tillidsmænd.«

H. Hansen overrakte Alberti en Sparekassebog med Paalydende 2249 Kr. sammenskudt af Tillidsmændene under den Forudsætning, at Beløbet anvendes til Tilvejebringelsen af et synligt Minde om Tillidsmændenes Taknemlighed — f. Eks. et Maleri. Man ønskede Mindegaven forsynet med følgende Indskrift: Erkendtligheds-gave til Overretsprokurator Christian Carl Alberti som 25-aarig Formand for den sjællandske Bondestands Sparekasse. Skænket af Kassens Tillidsmænd ved dens Jubilæumsfest d. 26. Novbr. 1881.

Henimod Kl. 5 samme Dag saa Københavnerne med Undren de 300 frakkeklædte Bønder hyppigst to eller flere i Følge i langsom Gang men under livlig Samtale vandre mod et fælles Maal, Sct. Annæ Plads Nr. 13, der hvor Generalforsamlingen havde holdt til faa Timer før. Nu var Vejen kendt, derfor ingen Kiggen efter Gadenavne eller Husnumre. Der var en egenartet Værdighed over de mange, som øjensynlig stiledede mod samme Maal, som ikke nysgerrigt eller interesseret lod Tanken fange af Gadens Liv, men som lod Sind og Tanke vandre ad ligeløbende Baner mod Fortid og Fremtid, ubekymrede om Nuet men dog optagne af det umiddelbart forestaaende: Mindefesten for 25 Aars Arbejde i Lyst og Nød for en Idé, som nu syntes ved at være fuldbyrdet. Der var tydeligt nok hos disse stærke, noget kantede, vejrbitte Mænd en Vilje til at lade Tanken paa de rent personlige Interesser hvile, medens man samledes om det fælles. Derfor blev denne Fest saa uforglemmelig for Deltagerne. For de Deltagere, som ogsaa kom til at opleve 50-Aars Festen i 1906, kom Festen i 1881 dog stedse til at staa som noget ganske enestaaende ved sin harmoniske og løfterige Stemning.

Efter »Sorø Amtstidende« for 28. November 1881 gives her et kortfattet Referat:

Alberti mindedes Sparekassens Stiftere, navnlig Jørgen Christensen af Kirke Stillinge, den Mand, der 25 Aar gammel havde i sit lyse Hoved og med sin Tankes Snille undfanget Ideen til Sparekassens Oprettelse. Mærkeligt var det — efter J. C.s eget Udsagn til Tale- ren —, at hans politiske Bevidsthed blev vakt, da han som 15-aarig Knøs ved et Bondevennemøde paa Sigersted Banke hørte en Tale af Balthazar Christensen. Det glædede Alberti at kunne meddele, at denne Mands to Sønner var tilstede ved Festen som Æresgæster, og til dem rettede han Sparekassens Tak for Faderens Daad. Af Stiftere var her til Stede de tre Brødre Hans Jensen, Kundby, Jens Jensen og Niels Jensen, Svinninge, endvidere Ole Pedersen, Sadserup, Anders Larsen, Skuderløse, Niels Jensen, Bjerre, Anders Pedersen og Jens Jensen, Jerslev, Lars Jensen, Smidstrup, Sigfred Pedersen, Ørslev, og Landstingsmand Hasle, der, uagtet han var Herremand og Godsejer som daværende Ejer af Løvegaard, dog altid som god Demokrat havde stiftet og støttet Sparekassen. Et Leve for Sparekassens Stiftere!

H. Jensen, Kundby, talte for Sparekassens Formand, hvem han betegnede som sin politiske Ven og Vaabenfælle. — N. Jensen, Bjerre, talte for Næstformanden, hvorefter man sang hosstaaende Sang af Holger Drachmann:

Vi husker dem grant, de mærkværdige Aar
 før »Sparekassen« holdtes over Daaben, —
 da vandred de Bønder som husvilde Faar,
 og Herremanden sad med Saxen aaben:
 den Uld, som man klipped, i fine Kasser kom,
 og Herrerne laante — til Kassen var tom,
 og Bonden — aa, han er nu altid saa from,
 og han gør aldrig Brug af sine Vaaben.

Se det er nu ogsaa en underlig Skik,
 naar Bønderne vil »Kasser« etablere,
 det sætter paa Herrernes Rygte en Klik,
 for de blev alle født til at regere:
 og Penge — det er nu saaledes engang —
 de yngler dog bedst under Titel og Rang;
 lad Bonden saa klare sig selv i sin Trang —
 hvorfor skal vore Bønder »spekulere«?

Saa rusted de Herrer til Kampen sig ud,
 med Midlerne de var ej forlegne,
 man brøled og stanged og slog som en Stud,
 med Spottegloser lod man det regne:

Statuter og Regnskab paa Vrangen blev vendt, det drilled dem navnlig, at ej der blev tjent den agtbare, dannede halvø Procent — og værst blandt dem var en af »vore egne«.

Saaledes gik Tiden — men »Tilliden« ej, den har sin Spire dybt i Folkegrunden: trods »daarlige Aar« skal den nok finde Vej til Lyset, som den altid før har funden. Der tales saa stort om »Historiens Arv«, — javist, den skal løftes, naar Landboens Tarv paa rettelig Vis er vor Udviklings Marv: et Hurra for Tillid — og for Bonden!

Drachmann bad om Ordet og udtalte: Literaturen har nu sit bedste Sted hos Bonden; i hans stærke og sunde Natur fandt den de Tanker, som var værdige til at gaa ud i Verden i poetisk Klædebon.

Efter en Sang af P. C. Zahle, der hyldede Sparekassens Stifter og dens Formand, holdtes der Takke- og Mindetaler til og for Hasle, Balthazar Christensen og Jørgen Christensen.

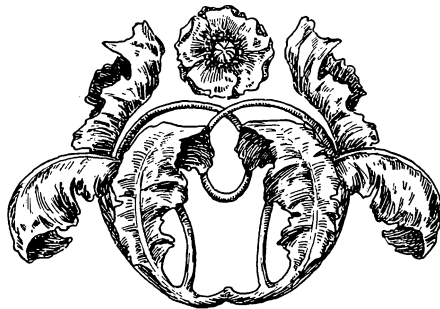
Alberti talte om den akademiske Ungdom før og nu, og i hjertevarme Ord, der rev Forsamlingen med, mindedes han sin akademiske Ven og Fælle, Jon Sigurdsson, der havde arbejdet saa utrættelig for Islands fri Forfatning.

Joh. Feldthusen: Frihed under alle Forhold! Frihed for alle — ogsaa for »de andre«!

»Sorø Amtstidende« slutter Omtalen af 25-Aars-Festen saaledes: »Det er blevet os meddelt, at alle de Tilstedeværende havde lovprist Dagens Begivenheder, hvis Mage mange erklærede aldrig at have oplevet eller kunnet forestille sig.«

Naar Sparekassens 25-Aars-Fest kom til at gøre det uudslettelige Indtryk paa Deltagerne, staar det vel delvis i Forbindelse med, at saadanne Fester den Gang var sjældne; men væsentligere var det sikkert, at man nys havde oplevet et Stormløb mod Kassen, og at dette ved viljestærkt Sammenhold og en dygtig Ledelse var afslaaet. Nu syntes Sparekassens Fremtid sikret; og i manges Bevidsthed var den vundne Sejr sikkert et Varsel om, at den politiske Kamp, som optog Sindene saa stærkt, ogsaa vilde vindes under tilsvarende Sammenhold og Udholdenhed.

Den smukke Jubilæumsfest var fejret uden Mislyd af nogen Art. Tilbageblikket over de svundne 25 Aar synes at have givet Bestyrelsen og Tillidsmændene ikke alene Fortrøstning til Fremtiden, men ogsaa forøget Arbejdsmod og Trang til Fornyelse og til Udvidelse af Sparekassens Arbejdsfelt.

LOVÆNDRINGER 1883

Ved Bestyrelsesmøde i Februar 1882 vedtog man at oprette et nyt Kontorsted i Uggerløse. I Oktober 1882 vedtog man i Ringsted Kontorkreds ud over de hidtidige Kontordage at holde Kontordage hver Lørdag fra Kl. 10 til Kl. 2. Faa Dage senere afholdtes Tillidsmandsmøde i Kalundborgkredsen, hvis Kontordagsbestyrer, P. Christiansen, var afgaaet ved Døden; i dennes Sted valgtes Gdr. J. Cl. Nielsen, Tømmerup, og samtidig vedtog man at forøge Kontordagenes Antal. Og nu forøgedes Kontordagenes Antal i Kreds efter Kreds, idet man dog lod Bestemmelserne kun være gældende for et Aar. Efter dette Aars Forløb vedtoges Forandringerne som gældende for Fremtiden.

Sparekassens Love og Forretningsorden fandtes paa flere Punkter forældede og uhensigtsmæssige. — Ved Generalforsamlingen i Roskilde 1882 nedsattes et 100-Mands Udvalg, som skulde forberede en Lovrevision til det kommende Aars Generalforsamling. Formanden udarbejdede Ændringsforslag, disse behandledes i to Bestyrelsesmøder og blev derefter fremlagt for det samlede Udvalg som Bestyrelsens Forslag. Ved et 2-Dages Møde i København behandlede det samlede Udvalg Bestyrelsens Forslag, som derefter med enkelte Ændringer forelagdes Generalforsamlingen i Maj 1883.

Blandt de ca. 40 Ændringer i Love og Forretningsorden skal her blot nævnes, at Tillidsmændenes Garanti-forpligtelse begrænsedes til 2000 Kr. for hver. Denne Ændring, som ikke kunde gennemføres i 1878, fordi »Stormen« da rasede, og en saadan Bestemmelse sikkert den Gang vilde blive benyttet som et virknings-

fuldt Middel til at svække Tilliden til Sparekassen, var nu forsvarlig, ti, som Alberti fremhævede efter Vedtagelsen: Sparekassen har nu henved 500 Tillidsmænd og desuden en Reservefond paa 200.000 Kr., saaledes at den samlede Garanti for de indskudte Kapitaler udgør ca. 1.200.000 Kr. eller 10 pCt. af Indlaanet, og ingen anden Sparekasse har bedre Garanti. — Et Forslag fremsat af Tillidsmænd ved Generalforsamlingen i 1883 om at forøge Bestyrelsesmedlemmernes Antal fra 5 til 7 bekæmpedes af Formanden ud fra den Betragtning, at det vilde gøre Administrationen tungere; man fulgte Formanden og Forslaget forkastedes. — Derimod vedtoges et Bestyrelsesforslag vedrørende Forretningsordenen: »Formanden repræsenterer Sparekassen i det hele, dog med følgende Indskrænkninger, at Formanden kun kan optage Laan paa Sparekassens Vegne efter et dertil i et Bestyrelsesmøde af et Flertal af de der tilstedeværende Medlemmer af Bestyrelsen givet og Sparekassens Forhandlingsprotokol tilført Samtykke, og at Formanden kun i Forening med Sparekassens Bogholder kan borttransportere Sparekassens Pengeeffekter og udstede Forskrivninger for de af Bestyrelsen indrømmede Laan.«

Ved Fællesspisningen efter Generalforsamlingens Slutning udtalte Alberti sig om Betydningen af de Bestemmelser, man nu havde vedtaget: Det var hans faste Tro, at Sparekassen, der i 25 Aar havde ydet et saa væsentligt Bidrag til den sjællandske Bondestands økonomiske Frigørelse, i sin ny Klædning vilde kunne virke endnu kraftigere og stærkere imod sit Maal. Opgaven var den, at Bønderne skulde selv raade over deres Penge, og naar de selv vilde det, kunde ingen forhindre, at Pengemagten i Sjælland var deres.

KAMP UDADTIL OG URO INDADTIL

I 1881 havde Alberti sagt, at i Sparekassens første 25 Aar havde der i Sparekassens Bestyrelse været Fred, men udadtil havde der været Kamp; »vi havde maattet arbejde med Sværdet ved Siden og ofte i Haanden.« Denne Kamp maatte fortsættes. Den politiske Partikamp tiltog i Bitterhed og Voldsomhed, og jævnlig rettedes der Angreb mod Sparekassen af dem, som gerne saa politiske Modstandere berøvet det Selvstændighedsværn, som en Ejendomsrioritering i Sparekassen eller Udsigten til at kunne opnaa en saadan kunde være.

Ved en Sag anlagt 1879 af C. Alberti mod Ingeniør Villars Lunn, Knabstrup, for skriftlige Injurier fremlagde Modpartens Sagfører i Retten tre Eksemplarer af Love for Den sjællandske Bondestands Sparekasse forsynet med Tiltrædelseserklæringer, hvorved den tiltrædende som Tillidsmand erklærede sig villig til som Kautionist at garantere for Indskud i Sparekassen; det ene Eksempplar var i 1864 undertegnet af Lars Dinesen, Kulby. Gjort opmærksom paa denne Sag erklærede Generaldirektoratet for Skattevæsenet disse og alle andre Tiltrædelseserklæringer stempelpligtige og afkrævede nu Sparekassen 19.150.65 Kr. + Kendelse 33 Øre! Sparekassens Bestyrelse nægtede at betale og henviste Sagen til Afgørelse ved Retten. Sagen gik til Højesteret, som frikendte Sparekassen for Betalingspligt. Hvis Retssagen havde faaet det modsatte Udfald, vilde Kravet om Stempelafgift sikkert være blevet rejst mod de mange mindre Sparekasser, der havde ordnet sig paa samme Maade som denne. Sagen fulgtes derfor i vide

Kredse med megen Interesse, indtil Dommen faldt i 1882.

Midt i Firserne, da de politiske Bølger gik højest, fremkom der jævnlig fra Herremandskredse Trusler om Opsigelse af Udlaan i Bøndergaarde; — der henstod jo dengang endnu meget betydelige Rester af de Købesummer, for hvilke Fæstegaardene var erhvervet til Selveje. Truslerne vilde selvfølgelig være mere virkningsfulde, hvis Sparekassen ikke bestod, eller hvis dens Virksomhed kunde stækkes. I 1886 var Sparekassens Kapital over 15 Mill. Kr., hvoraf omtrent 13 Mill. var udlaant mod Pant i faste Ejendomme; dens Udlaan var særdeles billige, idet dens Administrationsomkostninger rigelig dækkedes ved de 2 pCt. Kendelser af Udlaan.

I »Dagbladet« for 7. Maj 1887 fremkom en Artikel, hvori der opfordredes til at stanse »den ulovlige Trafik«, som Den sjællandske Bondestands Sparekasse har tilladt sig: at tage 2 pCt. Provision af sine Udlaan ud over de af Loven tilladte 4 pCt. p. a. Der henvistes til, at Sparekassen maatte kunne idømmes en Mulkt, der vilde udgøre fra det 4- til det 20-dobbelte af den uretmæssige Renteindtægt! — Lysten til at stække Sparekassens Virksomhed var stærk nok, men Aarsagen var ikke, at man vilde beskytte Laanerne mod Udbytning af den Sparekasse, der betjente sine Debitorer billigere end de fleste andre.

Angrebene udefra betød dog lidet, saa længe der, som Alberti havde sagt, herskede Fred i Indad til. Men desværre forstyrredes denne Fred af og til. Værst var det i 1884. V. Hørup var af nogle Tillidsmænd foreslaet optaget som Tillidsmand ved den forestaaende Generalforsamling. Ved Bestyrelsesmøde d. 1. April 1884 stemte kun J. Rasmussen for at indstille Hørup; Formanden og de 3 andre Bestyrelsesmedlemmer stemte imod. I et Brev, dateret 26. Marts 1884, havde J. Rasmussen bebrejdet Alberti, at denne søgte at holde Hørup, »denne Folkets Mand«, ude af Tillidsmændenes Kreds. I samme

Skrivelse havde J. R. tillige brugt nogle Udtryk, som Alberti fandt fornærmelige, og da J. R. tilmed havde oplæst denne Skrivelse (i Kopi) i et Møde af Sparekassens Tillidsmænd i Næstved d. 17. Maj, krævede Alberti, at J. R. tilbagekaldte de fornærmelige Udtryk — hvilket skete!

En af de sidste Dage i Marts havde Alberti fundet Anledning til at tilsende Gdr. Niels Pedersen af Kundby følgende Skrivelse:

»Fra flere Sider berettes det mig, at De udsender Indbydelser til Sparekassens Tillidsmænd angaaende en Sammenkomst til Forhandling om Valg af Næstformand og Bestyrelse for Sparekassen ved Generalforsamlingen i Aar.

Jeg attraaer at blive valgt til Formand ved denne Generalforsamling, og da der er en overvejende Sandsynlighed for mit Valg, har jeg formentlig af alle den største Interesse i at se et heldigt Valg af Næstformand og Bestyrelse. Ogsaa tillægger jeg mig saa stor personlig og fagmæssig Indsigt og Interesse for rigtig Ledelse af Sparekassens Forretninger, at mine Udtalelser herom maa blive oplysende for Tillidsmændene. Paa Grund heraf attraaer jeg at være tilstede og deltage i den Sammenkomst, som De agter at foranledige, og jeg beder derfor, at De snarest vil opgive mig Tiden og Stedet for Sammenkomsten.«

Ærbødigst

C. Alberti.

Herpaa svarede:

»Deres Brev af 30. Marts har jeg ihænde; jeg har ganske rigtig udsendt Indbydelser til enkelte af Sparekassens Tillidsmænd om at møde i Roskilde d. 6. April for at samtale om det forestaaende Valg af Næstformand og Bestyrelse, men da jeg har bestemt Møde og kun efter Opfordring andet Steds fra udsendt disse Indbydelser, har jeg ingen som helst Myndighed til at indbyde Dem.«

Med megen Agtelse

Niels Pedersen.

Kundby, den 31. Marts 1884.

Den 21. Maj 1884 udsendte Alberti til Tillidsmændene følgende Skrivelse:

»I Anledning af de Bestræbelser, som en Del af Sparekassens Tillidsmænd gøre for ved Generalforsamlingen den 31. dennes at hindre fuldstændigt Genvalg af den Bestyrelse, der under mit Formandskab har ført Sparekassen velbeholden fremad, og i Stedet for

disse mine gode Medhjælpere at give Bestyrelsen en ny Tilsætning, der skal bringe mig som Formand i Mindretal i betydeligere Sager, har jeg fattet den Beslutning at fratræde som Formand og samtidig at udstede Indbydelse og Opfordring til at danne en ny Sparekasse, hvis hine Bestræbelser bifaldes af Generalforsamlingen Flertal. Selvfølgelig ønsker jeg Intet hellere end at kunne fremdeles oprettholde og arbejde for den nu bestaaende Sparekasse, og jeg beder Dem derfor om at yde mig Deres Bistand til Genvalg af de Bestyrelsesmedlemmer, hvis Virksomhed væsentlig har bevirket Sparekassens Udvikling og Fremgang. — Paa Generalforsamlingen vil jeg give en udførligere Fremstilling.«

Ærbødigt

C. Alberti.

Fra en af Sparekassens ældste Tillidsmænd fremkom følgende værdige Svar paa denne Henvendelse:

»Til

Bestyrelsen for Den sjællandske Bondestands Sparekasse!

I Anledning af den blandt Tillidsmænd og Bestyrelse opstaaede Tvist, der for mig synes til Slutning vil ende med Splittelse af Sparekassen til stor Skade for Demokratiet i Danmark, tillader jeg mig, skønt 81 Aar gl. og Medstifter af Sparekassen, at udmelde mig som Tillidsmand. Paa Grund af Alderdom kan jeg ikke deltage i Sparekassens Generalforsamling, og jeg kan heller ikke rigtig slutte mig til den mig tilstillede Udtalelse af 21. dennes, hvori gøres gældende, at hvis den nuværende Bestyrelse ikke fuldt ud genvælges, udsteder Formanden Indbydelse og Opfordring til at danne en ny Sparekasse. Hvor gammel jeg end er, kan jeg dog ikke se noget fornuftigt i et saadant Foretagende, navnlig naar det kun vedgaar en Afstemnings Udfald af fuldt ud myndige Mænd.«

Ærbødigt

Jens Hansen.

Pedersborg ved Sorø, den 24. Maj 1884.

Generalforsamlingen d. 31. Maj 1884 forløb dog forholdsvis fredeligt, men de afgivne Stemmeantal er sikkert nok Udtryk for hvilke Forandringer, der fra een Side var tilsigtet. Den tidligere Bestyrelse genvalgte: J. Rasmussen med 354 Stemmer, H. Hansen 341 St., H. Jensen 227 St. og N. Jørgensen med 214 St. — Til Næstformand valgtes H. Hansen med 111 Stemmer. Revisorer og Hjælperrevisorer genvalgte.

Det er aabenbart de to sidstnævnte Bestyrelsesmedlemmer, man fra en vis Side har ønsket at erstatte med andre: N. Jørgensen fordi han var Højremand, H. Jensen paa Grund af hans Forhold til »I. A. Hansens Brandkasse«; Brandkassens Medlemmer havde krævet H. Jensen i sin Egenskab af Revisor idømt Erstatningspligt for det besvegne Beløb. Højesteretsdommen i denne Sag faldt 19. Februar 1884 og frikendte H. Jensen.

Alberti synes dog at have antaget, at det var H. Jensen og H. Hansen, der ønskedes erstattet i Bestyrelsen.

Men Freden indad til var fremdeles i Fare. Folketingsmand, cand. jur. E. Schjødtz, som af 3 Tillidsmænd var foreslaet og af Bestyrelsen indstillet til Optagelse som Tillidsmand ved Generalforsamlingen i 1885, anmodede ved Skrivelse af 29. Maj Bestyrelsen om at tage sin Indstilling tilbage, idet han frafaldt sin Anmodning om Optagelse. Som Grund angiver S., at han har erfaret, at en Del Tillidsmænd vil stemme mod hans Optagelse som Tillidsmand, fordi Bestyrelsen har nægtet at indstille Hørup til Optagelse (i 1884). S. ønsker ikke at være Stridsemne paa Generalforsamlingen.

Samme Aar udtraadte Niels Jørgensen, Jersie, af Bestyrelsen og nedlagde samtidig sit Hverv som Kontordagsbestyrer for Roskilde Kontorkreds. N. Jørgensen anførte som Grund for sin Tilbagetræden, at hans Kollega, Hans Hansen, ved et Riffelmøde i Menstrup Kro havde udtalt, at Venstre maatte afbryde al Forbindelse med Provisoristerne i Foreninger og Selskaber, hvor Venstre er i Flertal, og først og fremmest maatte man frigøre sig for Højres Formynderskab i økonomisk Henseende. Han forudsaa nu Muligheden af sin Ude-

Jens Larsen,
Jersie.

lukkelse som Tillidsmand og ønskede derfor frivilligt at fratræde sine Hverv.

N. Jørgensen havde i 13 Aar været Medlem af Sparekassens Bestyrelse og i al den Tid været erklæret Højremand; men nu var de politiske Forhold i den Grad tilspidsede, at Samarbejde mellem Højremænd og Venstremænd var næsten umuliggjort.

Hans Frandsen,
Gudum.

I Stedet for N. Jørgensen indvalgte Generalforsamlingen i 1885 Gdr. *Jens Larsen* af Jersie i Bestyrelsen; han var forud valgt til Bestyrer for Roskilde Kontorkreds.

Den Forstyrrelse af »den indre Fred«, som ytrede sig saa stærkt i 1884–85 stod i nær Forbindelse med den voldsomme politiske Kamp i og udenfor Rigsdagen. Her skal blot mindes om, at i November 1884 delte

Folketingets Venstre sig i to Grupper: »det danske Venstre« og »Folketingets Venstre« (Evropæerne); fra 1885 fik vi provisoriske Finanslove og en Række provisoriske almindelige Love, hvorved Venstregrupperne atter førtes til mere fordrageligt Samarbejde.

Allerede ved Fællesspisningen efter Generalforsamlingen i 1885 synes Balderfreden at være erklæret paa Sparekassens Omraade, idet et Referat meddeler, at Alberti i en Bordtale sagde: Da Sparekassen holdt Jubilæum, skrev Balthazar Christensen til mig: »Denne Sparekasse skal være Din Bautasten!« (Forsamlingen: Hør! Hør!) »Det skulde glæde mig, om dette blev Tilfældet!« (Forsamlingen: Ja! Ja!).

Efter at Sparekassens Reservefond i 1861 var naaet op over 10.000 Kr. bevilgede Generalforsamlingen jævnlig en Del af Kassens aarlige Overskud. Saaledes støttedes Hindholm og Høng Højskoler gentagne Gange med ret betydelige Beløb. »Morgenposten«, »Næstved

Tidende« og »Dagbladet for Frederiksborg Amt« betænkt med mindre Beløb. 2000 Kr. fordeltes mellem de paa Sjælland ved Stormfloden i 1872 Skadelidte; i 1886 bevilgedes 4000 Kr. til Dækning af Oldenborreskade i Præstøegnen. Enkelte økonomisk uheldigt stillede Mænd eller deres Enker fik eftergivet en Restgæld eller fik udbetalt mindre Beløb. Da de besværlige Tider for Sparekassen kom i 1870'erne kunde den i Reglen ikke naa videre end til at støtte Enken og Børnene efter en tidlig bortdød Funktionær (Andersen) eller at udbetale »Gratialer« til sine veltjente Funktionærer. — Filantropisk Virksomhed er aldrig drevet i større Stil af Sparekassen.

Sparekassen forfulgte derimod trofast sit oprindelige Formaal: at hjælpe til at hævde Bondestandens personlige og økonomiske Selvstændighed, særlig ved at støtte Overgang fra Fæste til Selveje.

I hele Landet fandtes i 1850 af Fæstegaarde	22.000,	af Fæstehuse	47.000
» » » » » 1885 » »	5.400,	»	21.000
Paa Sjælland alene i 1885 » »	2.315,	»	11.256

Fæstespørgsmaalet er saaledes ved 1885 i det væsentlige løst; og allerede længe før dette Tidspunkt havde Kreditforeningerne i udstrakt Grad kunnet benyttes ved Fæstejendommenes Køb til Selveje.

NYE OPGAVER

Men nye Tider stiller nye Opgaver. Fra midt i Firserne mældte der sig saadanne nye Opgaver, der laa Sparekassen nær, og til hvis Løsning den med Held medvirkede.

Under den Landbrugskrise, som hjemsøgte os fra Begyndelsen af 1880'erne til Aarhundredets Udgang, fandt danske Landmænd det nødvendigt at omlægge Landbrugsproduktionen. Den hertil fornødne Andelsvirksomhed behøvede betydelige Kapitaler til Bygning af Andelsmejerier og Andelsslagterier, ligesom mange Landmænd havde Brug for Laan til Ombygning af Stalde og Forøgelse af Besætninger.

Ogsaa til Brugsforeninger, Tyreholdsforeninger, Selskaber for Køb af Damptærskværker samt til Friskoler, Valgmenigheder og Forsamlingshuse gav Sparekassen villigt sine Udlaan.

Allerede i 1887 havde Sparekassen ved Udlaan medvirket ved Oprettelsen af mer end 20 Andelsmejerier, og den udlaante Kapital androg over $1\frac{1}{4}$ Mill. Kroner. Med 1887 begynder Oprettelsen af Andelsslagterier. Og Sparekassen nøjedes ikke med at forstrække en Del af disse Institutioner med Anlægs kapital; den blev i adskillige Tilfælde – særlig for Mejerierne – tillige disses Bankforbindelse, idet Betalingen for de eksporterede Varer indgik paa Kontrabøger i Sparekassen, hvorfra Uddrag atter kunde ske ved Anvisninger paa denne. I 1887 vedtog Generalforsamlingen, at i Sparekassens Love § 11 tilføjes følgende Slutningsbestemmelse: »Bestyrelsen kan fastsætte en lavere Rente end 4 pCt. aarlig af Kontrabøger, hvorpaa Uddrag kan ske ved Anvisninger

paa Sparekassen, ligesom Bestyrelsen ogsaa er berettiget til at anordne andre særegne Regler for saadanne Bøger.« 1888 vedtog Generalforsamlingen, at Renten af Kontrabøger med Andelsmejerier nedsættes til 2 pCt.

I sidste Halvdel af Firserne voksede Sparekassens Beholdninger mægtigt. Fra 31. Marts 1882 til 31. Marts 1885 voksede Sparernes Tilgodehavende fra $11\frac{1}{5}$ Mill. Kr. til $13\frac{3}{4}$ Mill., men fra 31. Marts 1885 til 31. Marts 1888 med omtrent 10 Mill. Kr. (til 23 Mill.). Og Aarets Overskud, som i 18^{84/85} var 12.000 Kr., var i de tre følgende Regnskabsaar henholdsvis 19.000 Kr., 81.000 Kr. og 67.000 Kr.

For en flygtig Betragtning er alt saare godt; baade Indskudskapitalen og det regnskabsmæssige Overskud er stærkt stigende, saa maa der dog vel være Anledning til Tryghedsfølelse og ikke til et bekymret Sind?

Ser man imidlertid lidt nærmere til, vil man opdage, at Sparekassen egentlig er paa gyngende Grund i disse Aar, og at der er Anledning til omhyggelige Overvejelser vedrørende Vejen fremad.

RENTESPØRGSMAAL I KONVERTERINGSTIDEN FRA 1886 TIL 1888

Sparekassen havde fra første Færd det i de »Sagkyndige«s Øjne sære Princip, at Renten for Indlaan og Udlaan skulde være eens; et egentligt Renteoverskud af Sparekassens Virksomhed vil kun da være mulig, naar en »overflødig« Kapital — f. Eks. et oparbejdet Reservefond — kan anbringes til en højere Rente ved Indkøb af Obligationer. Men et saadant Renteoverskud vilde sædvanlig langt fra kunne dække Kassens Administrationsudgifter. — Renteoverskudet, som i Regnskabsaaret 18⁸³/₈₄ havde udgjort 12.349 Kr., sank i de tre følgende Regnskabsaar til henholdsvis 10.320 Kr., 9580 Kr. og 5641 Kr.; Administrationsudgifterne udgjorde for 18⁸⁶/₈₇: 56.502 Kr. Naar Regnskaberne dog viste betydelige aarlige Overskud, beroede det paa, at Kendelser ved Udlaan i Forbindelse med Administrationsafgiften (Promillegebyret) gav en stor aarlig Indtægt. De meget store Overskud, som figurerer paa Regnskaberne for 18⁸⁶/₈₇ og 18⁸⁷/₈₈ skyldtes en Stigning i Kurserne paa Sparekassens Obligationsbeholdning. For 18⁸⁶/₈₇ var Kursavancen omtrent 52.000 Kr., men denne Del af Aarets Overskud er jo ikke nogen virkelig Indtægt; naar Obligationerne henligger som Beholdning i Sparekassen Aar efter Aar, kan der snart fremkomme lige saa stort Tab, som man hidtil har haft Gevinst.

Det internationale Pengemarkeds Rentefod var i disse Aar meget lav. Nationalbankens Diskonto var i Tiden fra Midsommer 1886 til Efteraar 1889 3 à 3½ pCt.; Privat-

bankens Veksel-Diskonto var i 1887 endogsaa nede paa $2\frac{1}{2}$ pCt. Landmandsbankens Sparekasseafdeling, Bikuben og Arbejderbanken nedsatte Indlaansrenten til 3 pCt., og samtidig var Renten af Beløb indsat paa Folio i Landmandsbanken 2 pCt.; og Kursen for 4 pCt.s Kreditforenings-Obligationer var i 1887 og 1888 over Pari, — det var altsaa ikke muligt at opnaa 4 pCt. Rente ved Pengeanbringelse i Obligationer.

Under disse Forhold paa Penge-markedet konverterede Staten i 1886 en stor Del af sin Gæld fra 4 pCt. til $3\frac{1}{2}$ pCt.; og i de følgende Aar konverteredes betydelige Poster Kreditforenings-Obligationer fra $4\frac{1}{2}$ pCt. til 4 pCt. og fra 4 pCt. til $3\frac{1}{2}$ pCt. De Kapitaler, som under Konverteringen frigjordes ved Obligationers Indfrielse søgte i stor Stil midlertidig Anbringelse paa anden Maade i Haab om snarlig stigende Rentefod og derved faldende Obligationskurs, der paany kunde muliggøre Kapitalernes Anbringelse i Obligationer. Da Bondestandens Sparekasse gav højere Rente (4 pCt.) end de fleste andre Pengeinstituter, fik den sin rigelige Part af den lediggjorte Kapital. Den maatte nu ligge med en betydelig Kassebeholdning og have store Beløb indestaaende i Banker til lavere Rente (2 à 3 pCt.) end den selv gav. Kun ved Hjælp af Kursavance, Kendelser af Udlaan og ved Administrationsgebyr (2 pro mille) formaaede Sparekassen at give et regnskabsmæssigt Overskud. For Regnskabsaaret 18⁸⁶/₈₇ var Overskudet 81.211 Kr., fradrages Kursavancen, som udgjorde 51.965 Kr., bliver det virkelige Overskud 29.246 Kr. Samme Aars Indtægt af Kendelser var 54.773 Kr., af Administrationsgebyr 28.106 Kr. Hvis man tænker sig Administrationsgebyret holdt ude af Regnskabet for dette Aar, vilde det virkelige Overskud svinde ind til

Ole Hansen,
Bringstrup.

1140 Kr. Administrationsgebyret havde altid vakt Uvilje; i disse Aar gjorde det et Laan optaget i Sparekassen dyrere end et Kreditforeningslaan. Bevaredes Administrationsgebyret, var der Fare for, at saa mange af de bedste Udlaan (Pantelaan) gik til Kreditforeningerne, at Tabet i Kendelser blev større end Indtægten af Promillegebyret. I 18⁸⁴/₈₅ var Indtægten af Kendelser kun 20.000 Kr., og lignende Forhold kunde jo komme igen. — Ved Generalforsamlingen i 1888 vedtog man efter Bestyrelsens Forslag at ophæve Administrationsgebyret — men forsigtigvis for et Aar ad Gangen!

Udefra gav man Bondestandens Sparekasse Skylden for, at Sparekasserenten ikke fik en tidsvarende Nedsættelse; men C. Alberti holdt fast paa den tilvante Rentesats og sagde endnu i Maj 1887: giv Tid! efter Pengerigelighed kan komme Pengeknaphed, ligesom Ebbe følger efter Flod!

Det vilde vistnok været fornuftigst om Sparekassen som en Sikkerhedsforanstaltning havde nedsat sin Indlaansrente i 1887. Men det er i hvert Tilfælde interessant at tænke over Forholdene da og nu, naar man 40 Aar senere atter bebrejder Sparekassen, at den — nu under helt andre Forhold — paany staar som en Hindring for Rentenedsættelse.

OTTO CHRISTENSEN

EN OVERGANGSTID — DEN GAMLE FORMANDS DØD

»Firserne« er et historisk Begreb! »Det skete i Firserne«, »Firsernes Politik« o. s. v. er Udtryk, som har en egen Klang for det nuværende ældste Slægtled, de, der den Gang var i deres fulde Kraft. Men »Firserne« er mere end det. Det er den store *Landbrugskrisens* Aar, det er de haardeste *politiske Kampaar*, og det er endelig *Andelsbevægelsens* Gennembrudsaar. Alt dette er i sig selv ikke Sparekassespørgsmaal og skulde forsaavidt ikke vedkomme vor Beretning; ihvertfald skulde den rent politiske Side jo ikke vedkomme os, den økonomiske nok.

Men i den gamle sjællandske Bondestands Sparekasses Tid laa alt dette saa tæt op ad hinanden, at det simpelthen bliver en Del af Sparekassens Historie.

Tre af Aarene i disse berømte »Firser«, nemlig 1883, 1884 og 1885 er stærkt prægede af de voldsomme Bevægelser, der paa den Tid gik gennem Folket. 1883 hører økonomisk endnu til »den gamle Tid«, 1870'ernes Eftertid, de økonomiske Omdannelser havde endnu ikke nævneværdig kendetegnet sig. Man levede endnu paa de gode Aar i 1870'erne. Dog havde gamle Alberti paa Generalforsamlingen i 1878 talt om, at det var »vanskelige Aar«. Vanskelighederne havde jo deres særlige Aarsag i Forfølgelsen 1877, men der var ogsaa almene Aarsager.

Men var 1883 endnu — økonomisk bestemt — paa den gamle Linie, saa var Aaret, politisk bestemt, en Nydannelse. Det var det Aar, de sjællandske Bønder

efter et Kæmpemøde i Herthadalen ved Roskilde gik til Kongen og bad om et parlamentarisk Ministerium. Og Manden, der tolkede dette Folkets Ønske, var en Mand, der Gang paa Gang havde staaet som Ordstyrer ved Sparekassens Generalforsamlinger, nemlig Gaardmand Peder Jensen, Estrup ved Ringsted. Netop den Dag — den 26. Maj 1883 — da Sparekassens Tillidsmænd samledes paa deres vanlige Sted, Roskilde, havde Herthadals-Deputationen Foretræde for Kong Christian den Niende! Man kan være forvisset om, at der er der noget, der har optaget Tillidsmændene, da de hin Morgen drog til Roskilde, saa har det været Spørgsmaalet om, hvordan det gik deres Udsendinge i København. Men det er ogsaa værd at lægge Mærke til, at paa selve Generalforsamlingen har man været mindst lige saa optaget af at drøfte Sparekassens egne Anliggender som nogensinde. Og det var ret betydningsfulde Spørgsmaal, man havde fremme. Man fastsatte ved den Lejlighed Tillidsmændenes Garantforpligtelse til at være begrænset til 2000 Kr. Tab skulde fordeles ligeligt paa hver Tillidsmand, og hvis en Tillidsmand ikke kunde bære sin Andel, skulde hans Del lignes paa de andre. Men Maximum skulde i alle Tilfælde være 2000 Kr. Endelig indførtes den Bestemmelse, at Kontordagsbestyrerne skulde vælges af de respektive Kontorkredses Tillidsmænd, samt at Bogholderen skulde vælges af Bestyrelsen, ikke som hidtil af Formanden. Alt dette gik glat nok. Men da der privat var stillet et Forslag om, at Bestyrelsens Medlemstal (5) skulde udvides til 7, rejste baade Formanden og Næstformanden (Folketingsmand Hans Hansen, Menstrup) sig bestemt derimod og betegnede Forslaget som et Mistillidsvotum. Drøftelsen var ganske skarp, og et Modforslag fra Bestyrelsen om at blive ved de 5 Medlemmer vedtoges med stort Flertal — alle St. mod 50. Under Generalforsamlingen kom Meddelelsen om Kongens Afslag paa Deputationens Henvendelse, og ved den

Fællesspisning, hvormed Generalforsamlingen den Gang — og lige til Kracket i 1908 — sluttede, indfandt de af Deputationens Medlemmer sig, der var Tillidsmænd, og P. Jensen, Estrup, gav for den anspændt lyttende Forsamling en Beretning om dette det ejendommeligste Møde mellem Konge og Bonde i den historiske Tid.

I 1884 var der ogsaa Ønske om at pille ved Bestyrelsen. Man vilde fra Tillidsmændenes Side have nyt Blod i Bestyrelsen. Men Alberti holdt paa den gamle Bestyrelse og satte sin Villie igennem.

Medens Generalforsamlingen i 1884 ikke frembyder noget af særlig Interesse, stiller Forholdet sig helt anderledes i 1885. Generalforsamlingen holdtes altid sidst i Maj. Provisoriet af 1885 — det første »store« Provisorium — var udstedt ved Rigsdagssamlingens Slutning. I de derefter følgende Uger havde den politiske Drøftelse antaget de voldsomste Former. Og det brusende Hav sender sine Braadsøer ind paa selve Generalforsamlingen, medens de ellers havde været afgrænset til Fællesspisningerne efter Generalforsamlingen. Alberti — nu en Mand paa 71 Aar — staar midt imellem sine trofaste Mænd og maner dem i stærke Ord til at benytte det Vaaben, de har i deres Sparekasse. Han henviser først til, at Sparekassen nu, hvad Indskud angaar, »arbejder i den 14de Million,« og at den er rykket ind i selve København, idet der er blevet oprettet Kontorsteder baade i København (hos C. C. Alberti) og paa Frederiksberg (vistnok hos dav. Folketingsmand Haastrup). Derefter udtalte han: »Den politiske Situation indeholdt en alvorlig Opfordring til Tillidsmændene om at virke for at faa saa mange Penge ind i Sparekassen som muligt. Fra Herre-

Poul Petersen Sams,
Svendsbjerg.

mændenes Side truedes Venstremænd med Opsigelse af deres Prioriteter. Erfaringen fra 1877 maatte have belært Bønderne om, at nogen særlig Barmhjertighed kunde de ikke vente sig fra Herremændene. Bønderne burde gaa til deres egen Sparekasse med deres Penge. Landmandsbanken i København havde i faa Aar faaet lige saa store Sparekasseindskud fra Bønderne, som Bondestandens Sparekasse havde faaet i alle de Aar, den havde bestaaet. Var der Mening i dette Forhold?»

I disse Udtalelser har vi det lyslevende Billede af den gamle Bondevennefører. Midlerne, han anvender, er skarpe. Ejendommeligt er det at se, hvorledes han drager Landmandsbanken — Banken med *Navnet*, der dækker et beslægtet Begreb — i Forgrunden. Han havde regnet rigtigt med sin skarpe Appel. Aaret 1885—86 giver Bondestandens Sparekasse den stærkeste Stigning, den til da havde haft i noget enkelt Aar (1.8 Million, deraf ved det københavnske Kontorsted 135.000 Kr.). C. Alberti udbryder selv paa Generalforsamlingen i 1886: »Ingen kunde paa Generalforsamlingen i Fjor tænke sig, at dette for Landboerne saa ugunstige Aar skulde blevet saa gunstigt for Sparekassen.« Han fortsætter Tankegangen fra den forrige Generalforsamling, idet han udtaler: »Naar man spurgte, hvorfra den store Fremgang skrev sig, var Svaret dette, at hidtil øde Pletter var blevet opdyrkede. Bønderne havde taget deres Penge ud af Højres Kasser og bragt dem til den Kasse, som var deres egen.« Og han fører Tankegangen videre i de voldsomste Udtryk, der vist nogensinde har lydt i den sjællandske Bondestands Sparekasse: »Det var den Estrup'ske Politik, som havde baaret Frugt paa det økonomiske Omraade — denne Politik, som nødvendigvis maatte sprænge Samfundet i Klasser. Naar Venstres Bønder skulde behandles som en udstødt Klasse, maatte de høre til det bekendte danske Kvæg, hvis de ikke lærte at indse, hvilken Magt, der laa i, at de raadede over deres egne Penge.«

Hans Ord kan synes voldsomme; men det viste sig, at som Stemningen var blevet i Landet, var de ikke for voldsomme. Paa Generalforsamlingen den 28. Maj 1887 faar man det første Indtryk af den ny landbrugs-økonomiske Linie. Det hedder i den afgivne Beretning:

En ny Virksomhed til Landbrugsgets Fremme er Sparekassen slaaet ind paa ved at bevilge Laan til Andelsmejerier. Saadanne Laan havde Bestyrelsen be- myndiget Formanden til at bevilge, naar Sparekassen fik 1. Prioritet og Kaution af mindst 1 Gaardmand for hver 1000 Kr. Der var paa lig- nende Maade udlaant Penge til Tyreholdsforeninger, Damptærsk- værker, Brugsforeninger, Friskoler og Valgmenigheder.

And. Jensen,
Nr. Hyllinge.

Ejendommelig er en Vedtagelse i Sparekassens Bestyrelsesmøde den 19. Juli 1887, da det vedtoges, at »Overmaal af Penge skal anbringes i Obligationer.« Og videre: »Det maa endnu tilføjes, at Tilstrømningen af Penge til Sparekassen besluttedes afledet derved, at der paa Københavns og Frederiks- berg Kontorsteder ikke kan modtages større Indskud end paa 10.000 Kr.«

I det stedlige Arbejde ude omkring i Landet gøres der ogsaa Fremskridt i disse mindeværdige Aar.

I Roskilde indførtes som et betydningsfuldt Frem- skridt fra Udgangen af 1885 ugentlig Kontordag hver Lørdag. I 1886 deltes Haslev Kontorsted i 2 (Dalby og Testrup).

I 1887 stillede Kontordagsbestyrer *Dønnergaard* i Roskilde Forslag om Leje af et fast Kontorlokale, men dette turde Bestyrelsen ikke indlade sig paa, »da det vilde blive betragtet som en Konsekvens deraf at faa slige selvstændige Lokaler omkring paa andre Kontor-

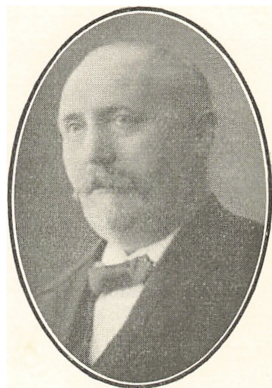
steder og da Sparekassen derved vilde faa sine Udgifter forøgede i altfor følelig Grad.«

Paa anden Maade indskriver Aaret 1887 ogsaa sine Træk i Sparekassens Historie. Hen paa Efteraaret blev C. Alberti syg, og da han stod som den, der havde alle Sparekassens Traade i sine Hænder, fandt Bestyrelsen det nødvendigt paa et Møde d. 8. og 9. November at raadslaa om de Skridt, der burde foretages under Formandens vedvarende Sygdom. »Man enedes om,« hedder det i Sparekassens Forhandlingsprotokol, »at rette en Opfordring til Formanden om at faa hans Søn, Højesteretssagfører Alberti, paa dennes Ansvar ham adjungeret.« Dette Forslag er ved en af ham underskrevet egenhændig Paategning paa Opfordringen billiget. Derefter blev der indkaldt til en ekstraordinær Generalforsamling i Roskilde den 26. November, og her blev vedtaget en Ændring i Lovene, hvorefter der kunde vælges en *Suppleant* for Formanden til under dennes Forfald at overtage Sparekassens Ledelse paa sit Ansvar efter Lovene, saaledes at Næstformanden først skulde træde til, naar baade Formanden og Suppleanten havde Forfald. Som Suppleant valgtes efter Bestyrelsens Forslag Højesteretssagfører Alberti.

Mellem Tillidsmændene var der dog ikke udelt Tilfredshed med den nye Ordning. Paa den aarlige Generalforsamling den 26. Maj 1888 stillede 32 Tillidsmænd fra Holbæk Amt med Lærer *Nonnegaard*, Frydendal, som Ordfører Forslag om en Ændring i Sparekassens Styrelsesform, naar gamle Alberti ikke mere kunde staa i Spidsen for Sparekassen. Man ønskede 3 administrerende Direktører og et Repræsentantskab paa 3 Mand fra hvert Amt. Gamle Alberti gik imidlertid haardt imod Forslaget, som han betragtede som rettet mod sig personlig, hvad Forslagstillernes Ordfører bestemt benægtede. Forslaget forkastedes med 60 St. mod 29, og det besluttedes, at der skulde ned sættes et Udvalg til Overvejelse af Styrelsesformen.

Pengerigeligheden vedblev, og dette foranledigede, at Bestyrelsen — da de Penge (1.371.109 Kr.), som Sparekassen havde indestaaende i andre Sparekasser og Banker, forrentedes med en lav Rentefod — den 17. Januar 1888 besluttede, at disse Penge med Næstformanden, H. Hansen, Menstrups, Billigelse for 1.200.000 Kr.s Vedkommende af A. Alberti skulde kunne anbringes som 1. Prioritet i Ejendomme i Jægersborggade i København til $4\frac{1}{5}$ pCt. p. a. (Laanesummen androg 62 pCt. af Assurancesummen i Landbygningernes alm. Brandforsikring.)

Det var vel nok først og fremmest gamle Albertis vaklende Helbred, der havde foranlediget de forskellige indtil videre resultatløse Overvejelser angaaende den fremtidige Ledelse af Sparekassen. Men det saa en Tid ud, som den gamle Høvding atter skulde komme til Kræfter. Sparekassen, der hidtil havde haft Kontor fælles med gamle Alberti, havde d. 2. Oktober 1888 paa Forslag af H. Hansen, Menstrup, vedtaget af Fru Schyttes Dødsbo at købe egen Ejendom — dér, hvor den endnu har til Huse (Ny Vestergade 17). Og den 25. Maj 1889 holdtes Sparekassens Generalforsamling for første Gang i København for, som det hedder i Meddelelsen om Begivenheden, at Tillidsmændene kunde faa Lejlighed til at se Sparekassens ny Ejendom. Om Morgenen paa Generalforsamlingsdagen samledes Bestyrelsen paa Københavns Banegaard, og da Morgentogene var kommet ind gik et Tog paa 6—700 Tillidsmænd med gamle Alberti i Spidsen til Ny Vestergade. »Man beundrede de indmurede Skabe og den hele praktiske Indretning,« hedder det i et samtidigt Referat. Efter at Sparekassen var beset, holdtes den ordentlige Generalforsamling,

Jul. Frandsen,
Næstved.

hvor der dels kunde gives Meddelelse om en fortsat Stigning af Sparemidlerne, der paa det Tidspunkt var naaet op til 27 Millioner, dels oplystes det, at det paa den forrige Generalforsamling nedsatte Udvalg havde udarbejdet et Forslag, »som vilde blive fremlagt paa det Tidspunkt, da man ansaa det for heldigt at faa andre Bestyrelsesformer.«

Paa denne Generalforsamling berørtes for første Gang det Forhold, der siden fik en saa skæbnesvanger Betydning for Sparekassen, nemlig Forholdet til Smør-exportforeningen.

Denne Forenings officielle Navn var Danmarks Landmænds Smørexportforening (The Farmers of Denmark, butter-export association), en Forening af Mejerier efter Andelsprincippet; Mejerierne hæftede solidarisk for Foreningens Forpligtelser, og A. Alberti var Foreningens Formand. Exportforeningens Konto i Sparekassen begyndte den 15. December 1888, og paa Generalforsamlingen i 1889 meddeltes det ifølge det foreliggende Referat i Dagspressen: »Smørexportforeningen stod stadig i Forskud for en ganske kort Tids Smørproduktion, da der skete Afregning kontant med Leverandørerne, medens man naturligvis maatte vente en Tid paa Betaling fra England.« (Skønt det ikke kronologisk hører hjemme paa dette Sted, kan det have sin Interesse at anføre*), at Exportforeningen hurtig kom i en betydelig Gæld til Sparekassen. Allerede den 1. April 1889 androg Gælden 185.850 Kr. Den 22. Marts 1890 var den ca. 600.000 Kr., men var den 31. Marts nedbragt til 6000. Den 1. Marts 1891 ca. 800.000 Kr., nedbragt 31. Marts s. A. til ca. 45.000 Kr. Den 1. Marts 1892 ca. 800.000 Kr., nedbragt den 31. Marts s. A. til ca. 1200 Kr.)

Den betydningsfulde Generalforsamling i 1889 — den sidste i hvilken den gamle Formand skulde deltage —

*) Efter Hassing Jørgensens Indberetning til den sjæll. Bondestands Sparekasse af 8. Maj 1909.

Sparekassens Ejendom, Ny Vestergade 17, København.

sluttede med en Fællesspisning, hvor man fejrede Indvielsen af den ny Ejendom, og i hvilken deltog Demokratiets ledende Mænd, saaledes Folketingets Formand *Sofus Høgsbro, Tauber, Hørup, C. Berg, N. J. Larsen* m. fl.

Den følgende Sommer blev meget bevæget ved Striden om »den falske Smørbalance«, rejst af Hans Jensen Dønnergaard fra Ousager. Han var Folketingsmand for Svinningekredsen og fra 1885 Kontordagsbestyrer ved Sparekassens største Kontorsted i Roskilde. 1888 var han blevet indvalgt i Smørexportforeningens Bestyrelse. Men allerede i dette Aar ses det, at den Konflikt, der siden satte saa mange Sind i Bevægelse, er under Op-træk. I Bestyrelsesmødet i Sparekassen d. 17. Januar 1888 skete følgende Vedtagelse: »Det overlades til Formanden eller Højesteretssagfører A. Alberti at rette skriftlig Henvendelse til Folketingsmand Dønnergaard for at forsøge, om denne vilde fralægge sig Forfatter-skabet til eller Andel i en Artikel i »Den danske Folke-ven«, udbredt i utallige Exemplarer over hele Sjælland, som indeholder et grovt Angreb paa Sparekassen.« Virkningerne af denne Henvendelse ses ikke omtalt i Forhandlingsprotokollen.

Sagen om »den falske Smørbalance« udviklede sig paa følgende Maade. En Dag i 1889, efter at Smørexportforeningens officielle Regnskab var aflagt, viste der sig hos en af Foreningens Konkurrenter et Regnskab, der viste andre Tal. A. Alberti anmeldte Sagen til Politiet. Der indleddes Politiundersøgelse, Dønnergaard fængsledes som sigtet i Sagen. Efter at dette var sket, førtes der en hæftig Avispolemik, særlig i »Politiken« og »Ringsted Folketidende«. Dønnergaards Venner forsvarede ham med, at han havde villet narre Smørexportforeningens Konkurrenter, medens Alberti hævdede, at Dønnergaard havde villet skade Smørexportforeningen. Da Regnskabet var vitterlig falsk, blev Dønnergaard dømt. Han udvandrede efter ud-

staaet Straf til Amerika. Før Dommen faldt, var Dønnergaards Forhold til Sparekassen blevet afviklet. Bestyrelsen havde suspenderet ham som Kontordagsbestyrer. Og den 9. Oktober 1889 mødtes Tillidsmændene i Roskilde Kontorkreds til et lukket Møde for at tage Stilling til denne pinlige Sag. Det hedder i Sparekassens Forhandlingsprotokol: »Der afstemtes skriftligt over, om Dønnergaard skulde definitivt fjernes strax, eller om dette ikke skulde ske og der kun midlertidigt skulde vælges ny Kontorbestyrer. 17 stemte for det førstnævnte, 44 for det sidstnævnte Alternativ. Derpaa stemtes, om den midlertidige Kontorbestyrers Valg skulde gælde, indtil der faldt endelig Dom i den kriminelle Sag mod Dønnergaard, eller kun indtil Dønnergaard blev løsladt af Arresten. 37 stemte for det førstnævnte, 11 for det sidstnævnte.« Gaardejer *Anders Jensen*, Nørre Hyllinge, valgtes til Kontordagsbestyrer. Dommen gjorde de trufne Beslutninger definitive.

Men mens Sagen stod paa, fortsattes Pressekampagnen under voldsomme Former og med mange Processer.

Bevægelsen fortsatte sig ind i Aaret 1890, og paa dette kritiske Tidspunkt døde C. Alberti d. 18. Maj 1890, 76 Aar gammel. Den sidste Gang hans Navn ses i Forhandlingsprotokollen er som Underskrift paa Bestyrelsesmødet den 1. April 1890.

Den 23. Maj 1890 begravedes C. Alberti paa Slaglille Kirkegaard midt i Sorøkredsen, den Folketingskreds, han havde repræsenteret, saalænge den havde bestaaet — i 41 Aar; han fulgtes til Jorden af 3—4000 Mennesker. Dagen efter skulde Sparekassens Generalforsamling, som var indvarslet, før Dødsfaldet indtraf, finde Sted, og mange Tillidsmænd rejste direkte fra Begravelsen til Roskilde.

FORMANDSSKIFTET

Der var stærk *politisk* Bevægelse indenfor Sparekassens Omraade. Paa Generalforsamlingen blev der strax af Næstformanden, *H. Hansen*, Menstrup, stillet Forslag om at vælge *A. Alberti* til Formand. *Ole Hansen*, Bringstrup, stillede Forslag om at lade et Forslag om Lovændringer udgaa og at nedsætte et Udvalg paa 20 Medlemmer til Udarbejdelse af Forslag i Løbet af 4 Maaneder. Han gik senere efter Henstilling ind paa at ændre dette saaledes, at Forslag først skulde fremkomme paa næste ordinære Generalforsamling. Men Forslaget forkastedes med »overvældende Majoritet« (Protokollens Udtryk).

Den *politiske* Opposition havde *Hans Nielsen*, Bransagergaard, til Ordfører; han erklærede at ville bevise ved to Vidner, at Alberti selv havde sagt, at han (Alberti) var Højremand. Alberti erklærede aldrig at have stemt ved politiske eller kommunale Valg. Ifølge de foreliggende Dagbladsreferater valgtes Alberti med $\frac{3}{4}$ af de afgivne Stemmer til Formand.

Iøvrigt skete der det paa Generalforsamlingen, at Renten nedsattes til $3\frac{3}{5}$ pCt. og at Jens Rasmussen, Snertinge, og Jens Larsen, Jersie, genvalgtes, medens Ole Hansen, Bringstrup, og H. Frandsen, Gudum, nyvalgtes til Bestyrelsen.

De politiske Brydninger i de følgende Aar sætter ogsaa i nogen Maade deres Præg paa Generalforsamlingerne. De første 90'er er økonomisk set kritiske for Landbruget. Sparekassen holder vel sine Indskud i 1890—91, der er endog en lille Stigning paa 100.000 Kr., mens de fleste andre Sparekasser har Tilbagegang;

men i 1891—92 gaar Sparekasseindskudene ned med ca. $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Generalforsamlingerne i disse Aar er forøvrigt forholdsvis rolige; Ole Hansen, Bringstrup, udtaler for sit Vedkommende i 1891, at han erkendte at være kommet i Mindretal, derfor bøjede han sig; thi Sparekassens Vel maatte staa over de indre Rivninger. Og Sparekassens Revisor, Folketingsmand N. J. Larsen, udtalte ved samme Lejlighed: »Ligesom alle Venstremænd staar sammen, naar det gælder Grundloven, vil de sjællandske Bønder staa sammen, naar det gælder Sparekassen.« Paa Generalforsamlingen i 1892 er det forøvrigt ejendommeligt at mærke sig Udtalelser af Tillidsmænd om, at man dog vist er kommet for langt ned med Renten. Generalforsamlingen i 1892 fandt Sted kort efter det bevægede Valg i April 1892, da det lykkedes A. Alberti at besejre Hørup i Køgekredsen. Der hentydedes dertil ved den altid politisk prægede Fællesspisning efter Generalforsamlingen, men man kom ikke nærmere ind derpaa.

De politiske Brydninger sendte dog stadig deres Braadsøer op om Sparekassen, og i Foraaret 1893 afholdtes der da en *Dobbeltgeneralforsamling*, der til en vis Grad ryddede op i Stridsemnerne. Først holdtes der paa Foranledning af en Kreds af Tillidsmænd en *extraordinær* Generalforsamling. Ved denne stemtes der om Overretssagfører Alfred Christensens og cand. polit. Tschernings Optagelse som Tillidsmænd; de nægtedes Optagelse. Derefter skred man til Behandling af en meget lang Række Lovændringer, bl. a. om Ansættelse af en Kontrolhavende med Formanden. Forslaget forkastedes, da det oplystes, at Formanden ikke kunde disponere over Sparekassens Værdipapirer uden Bestyrelsens Medunderskrift. Paa den ordinære Generalforsamling, der holdtes i umiddelbar Fortsættelse af den extraordinære, fortsattes Striden om Optagelse af Tillidsmænd, idet Oppositionens Ordfører, H. Nielsen,

Bransagergaard, anbefalede at nægte Optagelsen af to Lærere som Tillidsmænd, »da de ikke mentes tilstrækkelig formuende.« Af mere reel Sparekasseinteresse var et Angreb, der rettedes mod den betydelige Pengeanbringelse i københavnske Ejendomme (Jægersborggade), navnlig fordi Formanden havde ordnet Laanene (ialt ca. $\frac{3}{4}$ Mill.). De givne Oplysninger tilfredsstillede imidlertid Generalforsamlingen, saaledes at Regnskabet enstemmigt godkendtes. Striden blussede vel op ved Formandsvalget; men her fandt Genvalg Sted. Indlaansrenten forhøjedes til $3\frac{1}{5}$ pCt. Og Generalforsamlingen — en af de længste i Sparekassens Historie — sluttede sent paa Eftermiddagen.

Med denne Generalforsamling staar man i Virkeligheden ved Afslutningen af en Epoke i Sparekassens Historie.

Økonomisk staar man vel endnu under Virkningen af 80'ernes Krise; det ses at der i Aaret 1893—94 maa overtages forskellige Ejendomme. Men man har dog en stærk Følelse af, at man atter nærmer sig et økonomisk Gry i Tidernes stadige Skiften.

Politisk — og det politiske kan man ikke i disse Aar se bort fra i Sparekassen — er der sket det, at der er sluttet et storpolitisk Forlig (April 1894). Dermed er politiske Fraktioner (»Hørupperne«, »Bergianere« og en Del af det sjællandske forhandlende Venstre), mellem hvilke der tidligere har været hæftig Strid, kommet paa samme Linie. Halvt ironisk udtrykkes dette under Samværet efter Generalforsamlingen saaledes: »Nu er vi jo alle enige, baade de fra Sorø og de fra Ny Vestergade.« Paa Generalforsamlingen 1895 giver denne Enighed sig et endnu tydeligere Udslag, idet den gamle, ellers tilbagevendende Strid ved Ordstyrervalget afblæstes. Spareindskudene er nu ogsaa atter i beskeden Stigning (30.6 Mill. Kr.). Kun ved Revisorvalget mærker man en Efterdønning, da Folketingsmand *Poul Christensen* vælges til Revisor med 107 St., medens hans

Modkandidat, Jak. Hansen, Forsinge, faar 102. Betegnende for den hurtige Skiften af Opfattelserne er det, at der allerede nu stilles Krav om Nedsættelse af den Rentesats, man havde fastsat i 1894; Bestyrelsen lovede herom at forhandle med andre Pengeinstituter.

Som en Efterdønning af den ny politiske Situation maa Revisorvalget i Sparekassen 1896 bedømmes, idet Folketingsmand N. J. Larsen, der hørte til »det forhandlende Venstre«, nævnte Aar forkastedes som Revisor, og i Stedet valgtes Overretssagfører *Smith*, Holbæk. Men det var ikke med Bestyrelsens Ønske, at dette skete. Ole Hansen, Bringstrup, advarede saaledes meget stærkt imod af politiske Grunde at forkaste N. J. Larsens Valg.

Atter paa denne Generalforsamling spillede Spørgsmaalet om Rentens Nedsættelse en Rolle. Kravet, der stilledes, var ret beskedent; man vilde ned til $3\frac{3}{4}$ pCt. Bestyrelsen fik fortsat Bemyndigelse til Handling, og den 11. December 1896 nedsattes Renten til $3\frac{1}{2}$ pCt.

FORSONING — OG ATTER KAMP

En fortsat langsom Stigning i Sparekassens Indlaansmidler (1897: 31.4 Mill., 1898: 31.6 Mill.) derefter en mindre Nedgang (1899: 31 Mill.) karakteriserer Aarene ind mod Aarhundredskiftet. Man vedtager i 1897 en Række Lovændringer, der fastlægger Sparekassens Styrelsesformer uden nævneværdige principielle Ændringer. Der er i disse Aar stadig Enstemmighed ved Valgene af Formand, og den fuldkomne Udsoning giver sig til Kende paa Generalforsamlingen d. 20. Maj 1899, da Oppositionens gamle, haandfaste Ordfører, *H. Nielsen*, Bransagergaard, anbefaler at vælge *Alberti* ved Akklamation.

Nedgangen i Sparemidler nødvendiggjorde imidlertid meget hurtigt, at man fra Bestyrelsens Side optog Spørgsmaalet om *Renteforhøjelse* til fornyet Overvejelse. Paa Generalforsamlingen i 1899 ønskede Bestyrelsen Bemyndigelse til at forhøje baade Indlaans- og Udlaansrenten og begrundede dette med, at Kreditforeningerne havde begyndt at udstede 4 pCt.s Obligationer. Forslaget modvirkedes med den Begrundelse, at Landboerne sad haardt i det; men det vedtoges med overvældende Flertal (227 St. mod 3). Sagen forberedtes saa vidt, at man paa Generalforsamlingen i 1900 vedtog enstemmigt at forhøje Renten af alm. Laan til 4 pCt., og af Laan til Mejerier og Slagterier samt mod Kaution til $4\frac{1}{2}$ pCt.

Endnu i 1901 meldes der om Knaphed med Indlaan (29.7 Mill.), saaledes at man ikke har kunnet tilfredsstille Laanekravene. 1902 har Bølgen atter vendt. Indskudene er steget til 30.8 Mill. Kr. Man har Indtrykket

af, at Pengene begynder at flyde rigeligere, og der tales om, at man bør give Bestyrelsen en almindelig Bemyndigelse til at forhøje eller nedsætte Renten, eftersom den finder det tjenligt. Men Forslaget bliver dog ikke stillet til Afgørelse.

A. Albertis Udnævnelse til Justitsminister ændrer intet i Sparekassens almindelige Forretningsgang, og Aarene 1903 og 1904 viser jævn Fremgang.

Det Tiaar, som hermed er udløbet, er det roligste Sparekassen indadtil har haft, siden de indre politiske Brydninger havde taget deres Begyndelse.

Umiddelbart omkring Aarsskiftet 1905, da vi atter staar overfor politiske Nydannelser, bryder Kampen ud paany, i Rigsdagen særlig om A. Albertis Person og Administration, i Sparekassen, som ikke nævneværdigt anfægtes af Angrebene, med Sidevirkninger derudfra.

Som en saadan politisk Sidevirkning maa ogsaa Revisorskiftet i Sparekassen i 1905 bedømmes, da Folketingsmand Poul Christensen afløstes af Landinspektør H. P. Stage, Sorø. Men det skal samtidig understreges, at fra Ledelsens Side modvirkedes ogsaa dette Skifte (ligesom i 1896, da Poul Christensen var blevet valgt af andre politiske Grunde).

Ved de Fællesspisninger, der afholdtes efter Generalforsamlingerne, tog de politiske Fægtninger atter fat; men Kampen her havde i Virkeligheden ingen Hentydning til, at man fra nogen Side ønskede Sparekassen noget ondt. Man spiste sammen og tog Fægtningerne som et Krydderi til Maden. Sparekassen syntes uanfægtet. Man bedyrede, at man *personlig* agtede hinanden, selv om man lige saa voldsomt fastslog, at man fra hver sin Side udøste sin Harme over og Foragt for Modstanderens *Politik*.

Sparekassens Liv gik sin Gang.

50-AARS JUBILÆET

Saa oprandt 50-Aars Dagen — d. 26. November 1906. Meget var forandret i Danmark siden 25-Aars Dagen i 1881. Mændene i Sparekassens Ledelse sad nu i de højeste Stillinger i Landet.

Ganske vist larmede Kritiken stærkt om Sparekassen; men det opfattedes som politisk Forfølgelse.

Nylig — ved Aarsskiftet 1905 — var der jo sket et politisk Brud her i Landet. Mænd, der politisk havde arbejdet sammen i Venstrereformpartiet siden 1895, var blevet adsplittede og stod i hver sin Lejr. Adskillige Blade rettede Kritik mod Sparekassen og mente, at der maatte Kontrol til i Stedet for den alt overvældende Tillid, der herskede blandt Sparekassens Venner overfor dens ledende Mænd.

Paa 50-Aars Dagen traadte Kritiken i Baggrunden. Man saa kun Tallene for den sunde og stærke Udvikling. I 1887 havde Indskudskapitalen været 18 Mill. Kr., nu knap 20 Aar efter var den 36 Millioner.

I sindige Skarer, trygge ved Styrken af det Foretagende, Fædrene havde rejst, drog Sparekassens Tillidsmænd til Fest i Odd Fellow-Palæet. Ca. 1000 Mennesker deltog i den store Fællesspisning. Ved hver Kuvert laa et lille Cigarfutteral med tre Cigarer og med Indskriften:

»Hvo, der ikke gemmer en
Pending, faar aldrig
en Daler i Eje.«

Talerne var mange: for Kongen (af Næstformanden, Landstingsmand Jens Rasmussen, Snertinge), for Sparekassens Stiftere (af Formanden), for C. Albertis Minde

(af Landbrugsminister Ole Hansen); der var i denne Tale, der opridsede Trækkene til en Karakteristik af C. C. Alberti, nogle Ord, som vakte særlig Opmærksomhed: »For 50 Aar siden kendte Bønderne ikke deres egne Kræfter, og de forstod langt mindre at bruge dem. Hvis det skulde lykkes at føre en Sag som Sparekassen igennem, gjaldt det at finde en Mand, som havde Kærlighed til Bondestanden, Taalmodighed og grundmuret Hæderlighed. Og det lykkedes sjællandske Bønder at finde denne Mand i afdøde gamle Alberti.« De stærke Hør, der hilste disse Ord, vidnede om, at det Slægtled, der samledes her, ikke havde glemt det forrige Slægtleds trofaste Ven.

Otto Borchsenius sang om den gamle Bondevennehøvding:

»Det var en uvisnelig Hæder,
han vandt ved at fylke en Hær,
og Klaffer fra Gader og Stræder
han tog sig ej synderlig nær
Han lo ad Avisernes Bøtte,
men slog de, saa slog han igen,
— og derfor der staar paa hans Støtte,
at han var af Bonden en Ven!«

Ole Hansen samlede sine Bemærkninger om C. C. Alberti i enkelte Fyndord til Slut, og saa rejste hele den mægtige Forsamling under jublende Tilslutning sig til Hyldest for gamle Albertis Minde.

Underligt at tænke paa den Aften. Der sad Sparekassens daværende Formand midt i den trofaste Skare og *vidste!* Han syntes stærkt bevæget.

Mange tænkte bagefter paa, at da Sparekasseinspektør *Bindselev* hen imod Fællesspisningens Slutning, da det — som naturligt var — kneb med at skaffe Ørelyd i det vældige Rum, begærede Ordet, udfoldede *Formanden* en stærk Iver for at dæmpe den voxende Summen og Støj saa vidt, at de Ord, der nu skulde falde, kunde høres.

Bindslevs Tale lød — efter et 'af de ret kortfattede Avisreferater*) —: »Bondestandens Sparekasse havde været som et trofast Tyende for sjællandske Bønder, og den fortjente som det trofaste Tyende Diplom og hæderlig Anerkendelse. Naar jeg ser ud over denne Forsamling, faar jeg en klar Forestilling om, hvorledes den sjællandske Landbostand fylker sig stedse tættere og fastere om Sparekassen, og naar jeg tænker paa det store Arbejde paa Kontoret, hvor alle Traade samles, hvor Arbejdet frugtbares, saaledes at Sparekassen bliver et enestaaende billigt Mellemlid mellem Sjællands Landboer, saa faar man Respekt for denne Virksomhed, der er saa stor, at dens Betydning ikke lader sig udmaale eller bestemme.

Min Lykønskning til alle Tillidsmænd, Kontorbestyrere, Bestyrelsen, særlig Formanden, Justitsminister Alberti. Lad mig hertil føje det Ønske, at Sparekassen altid maa blive paa den samme solide Basis, som den altid har staaet paa, og som ikke lader sig rokke. Bestyrelsen leve!«

Mange andre Mænd havde Ordet, og da Fællesspisningen var forbi, var der almindelig Glæde over den vellykkede Sammenkomst.

Det vidstes ikke den Gang, men kom senere frem**), at Sparekasseinspektøren havde besøgt den sjællandske Bondestands Sparekasse, nogle Dage før han holdt foranstaaende Tale. Sparekasseinspektøren havde ved den Lejlighed ønsket at »faa nærmere Kendskab til Forretningsforbindelsen mellem Sparekassens Hovedkontor og Kontorstederne, hvilket Kendskab ogsaa vilde have Betydning for hans Virksomhed ved Inspektionen af Sognesparekasserne.« Sparekasseinspektøren indfandt sig en følgende Aften og blev sat ind i de omtalte Forhold. »Ved den Lejlighed blev det ogsaa oplyst

*) »Ringsted Folketidende« 27. November 1906.

**) Forhør i Albertisagen 3. Marts 1909.

for ham, at der var tilstrækkelig Kontrol med Kasseomsætningen paa Hovedkontoret og Kontorstederne. Han gjorde en Tilførsel til Inspektionsprotokollen om, hvad han saaledes erfarede. Der blev ikke foretaget Eftersyn af nogen Art af Aktiver, være sig Kassebeholdning eller andre Aktiver; noget saadant var heller ikke tilstigtet fra Sparekasseinspektørens Side.«

KRACKET DEN 8. SEPTEMBER 1908

Aaret 1908 er Skæringspunktet i den sjællandske Bondestands Sparekasses Historie. Den kom i dette Aar ud for en Rystelse, som i første Øjeblik efter Katastrofen lod formode, at nu var dens Dage talte. Tiden var økonomisk urolig. En stor Bankkrise (Grund-ejnerbanken, Detailhandlerbanken m. v.) havde Aaret forud kastet sine Skygger over Erhvervslivet og krævet Statens Medvirken. Politisk havde Kampen bølget hæftigt om Sparekassens Formand gennem voldsomme Angreb paa ham i hans Egenskab af Justitsminister og rettede mod hans Administration. Daværende Medlem af Folketinget, Herman Trier, havde givet et sammen-trængt Udtryk for Angrebet ved at paapege Ønskeligheden af, at A. Alberti udskiltes af Ministeriet (I. C. Christensen), da hans Forbliven vilde kaste det Skær over Regeringen som Helhed, at den holdt Haanden over en Administration, der i sit Væsen paa afgørende Punkter var et reaktionært og i sin Fremgangsmaade vilkaarligt personligt Regimente. Det var om Administrationen og Personen, ikke om Sparekassen, den offentlige Diskussion havde bruset. Men naturligvis naaede Bølgeslagene af Bevægelsen ind imod Sparekassens Mure.

Generalforsamlingen den 30. Maj 1908 blev derfor baade af politiske Venner og Modstandere imødeset med en ikke helt almindelig Interesse. Den var besøgt af 300 Tillidsmænd, og da den vanlige Dirigent, P. Rasmussen, Krøjerup, ikke var til Stede, overtoges Ordstyrerhvervet af Landbrugsminister *Ole Hansen*. Naar man gennemlæser de foreliggende Bladreferater — og

holder dem op mod den Baggrund af Viden, man snart fik og nu har — er det ejendommeligt at se, hvor præcis Spørgsmaalene blev stillede. Man gik lige frem mod det Maal, som Tillidsmændene havde: at sprede den Mistillid, som den *politiske* Kamp omkring Formandens Person nærede. Sagfører *Borre*, Nykøbing, spurgte, om Formanden kunde stifte Laan, og om Sparekassens Obligationer var, hvor de skulde være. Og Revisoren, Landinspektør *Stage*, Sorø, svarede, at Formanden ikke uden Bestyrelsens Medvirken kunde stifte Laan, og at Revisorerne *ikke saa'* Obligationsbeholdningen, men de *saa'* et Bevis for, at de ikke sete Obligationer henlaa *fri og ubehæftede i Privatbanken*. (Senere, da Ulykken var sket, opstod der stor Bevægelse om denne Erklæring, der var omhyggeligt refereret i den sjællandske Presse, og bl. a. stenografisk gengivet i »Politiken«.)

Selve det Regnskab, der forelaa, udviste en Gevinst- og Tabs-Konto paa 1.609.871 Kr. 83 Øre. Driftsudgifterne var godt 95.000 Kr.

Balance-Kontoen viste en Balance paa 40.208.329 Kr. 52 Øre.

Kassebeholdningen var 58.095 Kr. Indlaan i Banker 1.487.847 Kr. Udlaan 28.411.907 Kr. (deraf ca. 26½ Mill. i Landejendomme), Obligationer og Aktier 9.458.195 Kr.

Sparernes samlede Tilgodehavende var 37.482.877 Kr. Reservefonden udgjorde 780.518 Kr.

Regnskabet havde Paategning om, at Revisorerne havde fundet Regnskabets enkelte Poster stemmende med de med Sparekassen førte Bøger, der var eftersete og befundne i god Orden. »Sparekassens Beholdninger have vi undersøgt og tillige forvissat os om, at de enkelte Spareres Konti udgjøre den i Regnskabet anførte Hovedsum.«

Efter Generalforsamlingen gik man — efter gammel Sædvane i Sparekassen — til en Fællesspisning, hvor man dels drøftede Sparekassens Stilling, det ønskelige

i at faa flere Husmænd som Tillidsmænd, og dels skiftede Ord om den standende politiske Strid; det var jo i den Tid Kampen stod haardest mellem Venstre-reformpartiet og de Radikale.

Paa Generalforsamlingen var der af Formanden givet Meddelelse om, at Sparekassen havde laant $1\frac{1}{2}$ Mill. Kr. af Statskassen for under et eventuelt »Run« mod Sparekassen at have de fornødne likvide Midler. I den stedfundne politiske Drøftelse blev Mulighederne for et saadant »Run« ogsaa nævnte, men selv fra en politisk Modstanders Side fremkom der ved den Lejlighed Udtalelser om, at man ikke vilde være med at deltage i et saadant »Run«. Iøvrigt formede Fællesspisningen — der altsaa blev den sidste i Sparekassen — sig saaledes, at selv de mest kritiske blandt Tillidsmændene maatte faa det Indtryk bekræftet, at hele Stormen mod Alberti var *politisk* og ikke bundede i reelle Angrebepunkter mod Sparekassen.

Men den fortsatte Pressekampagne vakte dog stadig nogen Uro, og denne maatte voxe med den paa 7-Aarsdagen for Ministeriet Deuntzers Dannelselse fremkomne Meddelelse om, at Justitsminister A. Alberti traadte tilbage som Minister, og at dette skete af [Helbreds]hensyn. Samtidig fratraadte Landbrugsminister Ole Hansen. Naturligvis tog Rygterne nu Fart; men det var betegnende for Stillingen, at selv et Blad som »Østsjællands Folkeblad«, der som Hørups gamle Organ selvfølgelig maatte staa meget kritisk overfor Alberti, dog i sin Afskedsartikel fremhævede hans betydelige Evner som Minister; vel manglede han Blik for den naturlige Begrænsning i en konstitutionel Ministers Dispositioner, men ingen vilde frakende ham fortrinlige Egenskaber som Justitsminister.

Selv om de offentlige Udtalelser ved Albertis Afgang ikke i deres Kritik pegede direkte mod Bondestandens Sparekasse, fremkom der dog forskellige tilslørede Angreb. Man vendte i disse Angreb tilbage til de afgivne

Erklæringer paa Generalforsamlingen om de fri og ubehæftede Obligationer. Der begyndte at ske Uddrag af Sparekassens Midler. Bestyrelsen saa' med Uro paa denne Bevægelse, og ude i Befolkningen viste der sig Uro paa Steder, hvor man før ikke havde ventet det. Som et Svar paa de fremsatte Angreb og som en Beroligelse fremførte A. Alberti den 31. Juli 1908 følgende *Henvendelse til Tillidsmændene*:

»Ved min Tilbagetræden som Justitsminister føler jeg Trang til at bringe Tillidsmændene i den sjæll. Bondestands Sparekasse min Tak, fordi de har tilladt mig gennem disse 7 Aar tillige at bibeholde min Stilling som Formand for Sparekassen, som indtil da havde været mit Livs Hovedgerning. Jeg havde den Gang mine Betænkeligheder ved at forene disse to Stillinger, uagtet en Interessekonflikt ikke var at øjne. Imidlertid ventede jeg ikke den Gang efter mit Skøn over de politiske Forhold, at min Stilling som Justitsminister vilde vedvare, saalænge som den gjorde. Men det viste sig jo, at Tillidsmændene Gang paa Gang gav deres Tilladelse til denne Forbindelse.

Nu ved min Afgang som Justitsminister søger mine politiske Fjender Afløb for deres Had til mig ved at angribe min Stilling til Sparekassen. Dette er en nøje Fortsættelse af alle de politiske Angreb, som jeg i en Række af Aar har været Genstand for. Skulde jeg nu, da jeg paa Grund af Sygdom og Overanstrengelse er træt, følge mit eget Ønske, vilde jeg trække mig tilbage ogsaa fra Sparekassen for at faa den Hvile, jeg saa haardt trænger til.

Men til at optage Bladdebat føler jeg ingen Trang. Dette vilde efter de mange Erfaringer, jeg har, blot føre til en endeløs Avisfejde uden nogetsomhelst Udbytte. Heri er Sparekassens øvrige Bestyrelse, som i Dag har været samlet til sit ordinære Møde, ganske enig med mig.

Vor Sparekasse er saa vel funderet, at den vil kunne

modstaa ethvert Angreb, særlig da jeg i flere Aar har vidst, at man pønsede paa en Lejlighed til at ramme mig gennem Sparekassen og derfor har forberedt mig derpaa.

Jeg ønsker kun at sige Tillidsmændene — hvad forøvrigt vel er ganske overflødigt —, at alle Angrebene er ganske grundløse og navnlig at der ved Regnskabsopgørelserne intet er ladet ude af Betragtning, saa at de Krone for Krone og Øre for Øre viser, at alt, hvad der skal være der, ogsaa er der.

Hidtil har Angrebene været uden Virkning, idet Forretningen gaar sin rolige Gang. Men Lejligheden er nu for Tillidsmændene ligesom ved det store Angreb paa Sparekassen for 31 Aar siden til at vise, at de er deres Kald voxne, ved at tilbagevise al den ondsindede Sladder, som sættes ud. Men skulde Tillidsmændene mene, at disse Angreb, som skyldes personligt Had til mig, bedst bringes til Ophør ved min Fratræden, saa skal min Person ikke paa nogen Maade være til nogen Hindring derfor.«

Denne Henvendelse, der offentliggjordes i Dagspressen, var den sidste offentlige Tilkendegivelse fra Sparekassen inden Kracket. Den fremkom som nævnt efter et Bestyrelsesmøde, der afholdtes den 28. Juli 1908. I dette Møde, ved hvilket ogsaa Revisor *Stage* var til Stede, nævnte Næstformanden, fhv. Landbrugsminister *Ole Hansen*, tre Forholdsregler, der kunde tages: 1) Tilkaldelse af Sparekasseinspektøren, 2) Indkaldelse af en ekstraordinær Generalforsamling til Valg af ny Formand og Bestyrelse og 3) Udsendelse af en Redegørelse fra Formanden. Alberti udtalte sig stærkt mod den første Forholdsregel som ydmygende for ham, mod den anden som værende i Stand til at øge Uroen; man valgte den tredje Udvej — og det gjorde man, ikke fordi man nærede Tvivl om, at Sparekassen jo var i Orden, men af Frygt for, at en stigende Ængstelse hos Sparerne skulde fremkalde et »Run« mod Sparekassen.

Den 4. August fremkom der Meddelelse om, at Alberti havde ladet sig genopstille i Køgekredsen.

Saa sled en Maaned sig hen, og den 8. September om Eftermiddagen meldte Alberti sig hos Københavns Politidirektør for Bedrageri og Falsk, og i Løbet af de følgende Timer spredte Efterretningen sig ud over Landet; den gjorde et uudsletteligt Indtryk paa alle.

Det ligger udenfor denne Skildrings Ramme at komme ind paa en Udredning af Krackets indre Omstændigheder, den mangeaarige Sammenblanding af Sparekassens og Smøreexportforeningens Forhold; det, der havde muliggjort Bedrageriet, var *det falske Dokument*, ifølge hvilket Privatbanken erklærede, at Bondestandens Sparekasses Obligationsbeholdning henlaa fri og ubehæftet.

Bedrageriernes Omfang opgjordes sluttelig til godt 15 Mill. Kr., hvoraf ca. 2 Mill. Kr. skulde dækkes ved Tillidsmændenes Garanti.

Katastrofen havde en ganske lammende Virkning. I første Øjeblik mente man det umuligt, at en Sparekasse, som var besveget for en saa stor Del — ca. $\frac{1}{4}$ — af sin Indskudskapital, kunde genrejses. I en Bladartikel skrev Sagfører, Bankdirektør *Niels Svendsen*, Ringsted, den 11. September: »Selve Sparekassen staar jo næppe til at redde.« Der er »sikkert ikke andet at gøre, end at Sparekassen træder i Likvidation.« Ud fra denne Grundbetragtning opfordrede han de øvrige sjællandske Banker og Sparekasser til at træde hjælpende til for at afbøde Virkningerne af Katastrofen.

Men det er dog betegnende, at trods den stærkt tilstedeværende Pessimisme er der allerede 3 Dage efter Kracket Tanker fremme om ikke at give op. I »Sorø Amtstidende« for 11. September stilledes der Forslag om at søge rejst saa mange nye Tillidsmænd à 1000 Kr., at der paa disses Garantibeviser kunde rejses et Laan i Nationalbanken, stort nok til, at Sparekasselovens Krav til en Sparekasses Likviditet kunde ske Fyldest;

endvidere at de hidtidige Laantagere gik ind paa en Renteforhøjelse af $\frac{1}{2}$ pCt. »Der er ingen Risiko ved at begynde igen. De Laan, Sparekassen har ydet, er for de flestes Vedkommende fine, for de øvrige forsvarlige.« Og i »Ringsted Folketidende« for 12. September skrev »En yngre Tillidsmand«, at der er en Tanke, som stadig vender tilbage hos ham, og det er denne, »at den sjællandske Bondestand maa se at faa genrejst sin gamle Sparekasse.« »Hvad denne har gjort særlig for at holde Prioritetsrenten nede i vanskelige Tider, er uundværligt for os. Nu siges det vel, at den har gjort os lige saa meget ondt, som den har gjort os godt tidligere. Men det er ikke sandt. Jeg vil rette en Appel til den Samfølelse, der, ved det Skete, er sat paa saa haard en Prøve, at vi, naar vi kan overse Ulykken og Foranstaltningerne til dens Afhjælpning, samler os til nyt Arbejde for Genrejsning af Sparekassen.« Dette Indlæg er vistnok det første, der tager et direkte Sigte paa et almindeligt Genrejsningsforsøg. Men iøvrigt ses det, at de gamle Tillidsmænd over alt er virksomme for at faa et Arbejde i Gang. Sorø Kontorkreds er den første, der begynder, andre følger efter. Den politiske Strid bølgede stadig udenom de mere praktiske Bestræbelser. En Artikel i det da eksisterende konservative »Vort Land«, der advarede mod, at der ydedes Statshjælp til Bondestandens Sparekasse, idet dens Forhold ikke kunde sammenlignes med Grundejer- og Detailhandlerbankens, fremkaldte et forbitret Indlæg i »Ringsted Folketidende« fra en midtsjællandsk Gaardmand, *Peter Liebst* i Hjelmsømagle. Han var ikke selv Tillidsmand, men henstillede til Bondestandens Sparekasses Bestyrelse strax at sammenkalde Tillidsmændene til et Møde og fra dette rette en Appel til Gaardmænd og Husmænd, Byboer — »ja selv om det gjaldt Kongen, saa anser jeg det at være bedre end gaa Tigergang til Statskassen.« »Glem, hvad der ellers kan være jer imellem og lad os tegne os for hver en Garanti paa

1000 Kr. Hold jer ikke tilbage, men kom i Tusindvis og kom hurtigt, at Kassen kan lukke op igen.«

Allerede da denne Artikel fremkom, havde Bestyrelsen, for hvilken Folketingsmand Ole Hansen fungerede som Formand, indkaldt Kontordagsbestyrerne til et Møde den 14. September; paa dette blev der redegjort for den sørgelige Tingenes Tilstand. »Der var Enighed om det ønskelige i, at Sparekassen kunde bevares og fortsætte sin Virksomhed; men alle var ogsaa klar over de meget store Vanskeligheder.« Der nedsattes et Udvalg paa 10 Mand til sammen med Bestyrelsen at arbejde videre for Sagen. De 10 Mand var: *H. Frandsen*, Gudum, Sagfører *Borre*, Nykøbing, *E. T. Jensen*, Holbæk, *N. Hansen*, Gundsøllille, Urmager *Chr. Jensen*, Haslev, *P. Jensen*, Nyhuse (Hillerød), *H. Hansen*, Herslev, *Lars Johansen*, Karsholte, *Clemen Nielsen*, Tømmerup, og *Johs. Christensen*, Eskildstrup. Udvalget nedsatte et Forretningsudvalg bestaaende af Ole Hansen, N. Hansen, Gundsøllille, og Jul. Frandsen.

Tillidsmændenes Møder i Kontorkredsene omkring paa Sjælland viste en stedse stigende Stemning for Genrejsningsforsøget. De fleste af disse Møder var lukkede. En Undtagelse dannede Mødet i Roskilde den 24. September, hvor der rettedes den Kritik mod Bestyrelsen, at den burde have anet, der var noget galt paa Færde; i de sidste 3 Aar havde man ikke kunnet laane noget i Sparekassen. Hertil svarede Bestyrelsesmedlem *And. Jensen*, N. Hyllinge, at han havde været Bestyrelsesmedlem i 3 Aar, og i de første 2½ Aar var alle Laan blevet bevilgede; det var først i det sidste ½ Aar, det var blevet galt, men da var Tilstandene overalt vanskelige; og naar man talte om at sælge Obligationer, svarede *Alberti*, at Kursen var lav; det var den ogsaa. Blandt de Mænd, der paa Roskilde-Tillidsmændenes Møde fremsatte de virkningsfuldeste Indlæg, var *Otto Christensen*, Tune, og *P. Nielsen*, Hvalsø; sidstnævnte udtalte: »Jeg haaber Sparekassen skal kunne

genrejses igen, den har haft en mægtig samlende Betydning for den sjællandske Bondestand.« Gamle Lærer *Chr. Christensen*, Tune, nærrede Tvivl om, at Navnet kunde bevares. En Resolution til Støtte for Genrejsningen vedtoges.

Ind imellem Tillidsmændenes for ret begrænsede Kredse tilgængelige Møder skød der sig et Møde, hvis Oprindelse ikke var helt klar, og hvis Formaal heller ikke blev det, men som — om det ikke betød andet — fik kaldt en Mængde Mennesker sammen. Mødet, der havde samlet Indbydere fra forskellige Sider, tilsigtede »at drøfte den Situation, der er indtraadt som Følge af de Alberti'ske Affærer, og hvorledes der bedst raades Bod paa den Ulykke, der herved har ramt den sjællandske Landbostand.« Mødet holdtes den 27. Sept. i Pavillonen i Ringsted Lystanlæg. Der var to Indledere paa Mødet, Formanden for de sjællandske Husmandsforeninger, *Karl Hansen*, Bakkehuset, og Formanden for Ringstedegnens Landboforening, Propr. *H. Madsen*, Slingerupgaard. Karl Hansens Tale er der fra et Sparekassesynspunkt ikke Grund til at dvæle ved, da han afviste al Tale om Sparekassens Genrejsning og i hvert Fald krævede Udtrykket »*Bondestandens* Sparekasse« erstattet med et andet. Helt anderledes var Proprietær Madsens Tale, der vel rørte baade det almene og det politiske, men dog først og fremmest satte Fingeren paa det rette Sted ved Udtalelsen om, at Inddragning pludselig af de 28 Millioner, der stod som Laan i Landejendomme her paa Sjælland, vilde medføre saa alvorlige Katastrofer, at det under ingen Omstændigheder maatte ske.

En Resolution, der forelagdes, nævnte imidlertid end ikke Spørgsmaalet om Sparekassen, og Forhandlingen viste heller ikke ensartede Maal. Man nedsatte et Udvalg paa 3 Mand fra hvert af de sjællandske Amter til at »tage Sagen i sin Haand.«

Offentligheden hørte aldrig mere noget til dette Udvalg.

Der var ikke truffet Bestemmelse om, hvem af Udvalgets Medlemmer der skulde staa for dets Konstituering. Men Medlem af Udvalget for Sorø Amt, *P. Mortensen*, Hellebjerggaard, sammenkaldte paa Opfordring Udvalget til et konstituerende Møde. Paa dette blev *Karl Hansen*, Bakkehuset, der ikke var til Stede, valgt til Formand.

Derefter blev Udvalget aldrig sammenkaldt mere, og da ved en senere Lejlighed Arbejdet for at faa Støtte til Smørexportforeningens Mejerier fra Landets øvrige Mejerier organiseredes, henvendte man sig til Ringsted-Udvalgets Formand, men han mødte ikke.

Det store Møde i Ringsted endte saaledes i ingenting, vistnok fordi de, der *vilde* noget, og de, der vilde noget andet, paa Mødet havde lært saa meget af hinanden, at de fandt andre Veje mere tjenlige.

Den storpolitiske Debat i Rigsdagen, der endte med det allerede paa et tidligere Tidspunkt bebudede Ministerskifte, sluttede med Vedtagelse af en Beslutning, i hvilken Folketinget udtalte sin Villie til at *mildne Følgerne af Ulykken*. Og den 12. Oktober 1908 samledes Tillidsmændene for første Gang efter Katastrofen for at drøfte denne i Fællesskab og i Fællesskab finde Vej frem. Skønt der er gaet omkring en Snes Aar siden hin Oktoberdag, bevarer dog alle de, der deltog i dette Møde et uudsletteligt Minde om dets Hændelser, særlig om den Ro og Fasthed, hvormed disse 700 Mænd, der hver vidste, at de skulde af med 2000 Kr. kontant, foruden hvad der ellers var tabt, tog Spørgsmaalet op til Drøftelse. Dette betydningsfulde Møde lededes af nuværende juridisk Direktør i Sparekassen, Overretssagfører *V. Amdrup*, om hvem det hedder, at han ved sin klare Maade at forelægge Forslagene paa bidrog til at fremme Forhandlingen. Og Mødets indledende Talere var Ole Hansen og den beskikkede Revisor Hassing-Jørgensen. Det blev en lang, men rolig og værdig Forhandling. Ole Hansen fremhævede, at han strax i

Ulykkens første Øjeblik havde været tvivlende overfor Genrejsningstanken; men han var omtrent lige saa hurtigt blevet klar over, at Sparekassens Fallit vilde være det største Nederlag, de sjællandske Bønder nogensinde havde lidt; derfor maatte der gøres et stort Arbejde og bringes betydelige Ofre; alligevel magtede man det ikke alene; men med Statens Støtte (i Lighed med hvad der var blevet de havarerede Banker til Del) og med en ny Garantikapital (2000 Mand à 1000 Kr. nævntes som Exempel) vilde man være et Stykke paa Vej. Den første, der tog Ordet efter Indlederne, var *Johannes Feldthusen* fra Høve, denne mærkelige, aandslivlige Fynbo, der havde øvet en stærkt bestemmende Indflydelse, særlig i Vestsjælland, i mere end en Menneskealder. Han sagde: »Det, det gælder om, er at tale om Sparekassens Genrejsning . . . Vi skal ikke forlange alt af Regeringen, vi skal selv sætte Ryg mod Ryg . . . Mislykkes Mødet her i Dag, mislykkes Sparekassens Genrejsning.« En Række andre gode, sjællandske Mænd havde Ordet, og der var ikke Skygge af Splid i Forsamlingen, skønt haarde politiske Modstandere stod overfor hinanden. End ikke det sjællandske Lune, der heller ikke savner Brod, fornægtede sig, da den gamle P. Larsen, Mørke, sagde: »Lad os endelig ikke faa en enkelt Mand til Afgud, som vi beder til Morgen, Middag og Aften.«

Hvad der bidrog til at styrke Troen paa, at Genrejsningsforetagendet kunde lykkes, var, at under Forhandlingerne kom Konsejlspræsident *Neergaard*, ledsaget af Finansminister *Brun*, Indenrigsminister *Berntsen* og fhv. Indenrigsminister *Sigurd Berg*, til Stede. Og *Neergaard* tog Ordet med Henvielse til Folketingets Udtalelse om at mildne Ulykkens Følger. *Neergaard* udtalte bl. a.: »Jeg kan, da Sagen ikke har været drøftet i den ny Regering eller paa Rigsdagen, ikke sige noget bestemt. Men jeg kan sige, at Regeringen vil have sin alvorligste Opmærksomhed henvendt paa den. Helt

ophæve Følgerne kan vi ikke. Forventningerne maa ikke spændes for højt. Alene det, at vi skal forhandle med Repræsentanterne for andre Landsdele, som jo ikke direkte er interesserede, er en Sag, som maa overvejes. Men vi skal drøfte Sagen med Alvor. Og jeg skal gøre mit til, at der gøres noget for at mildne Følgerne. Men for at dette kan ske, maa vi vide, *hvad der kan ventes af Ofre*, og hvilke Udsigter der er til en ny Garanti og en fornuftig Administration. Udlaansrenten maa sættes op. Det er ikke muligt at bibeholde det nuværende Forhold mellem Indlaans- og Udlaansrenten . . . Regeringen skal ikke spare paa Arbejde og Anstrængelser i denne Sag.«

Tillidsmændenes Møde sluttede med enstemmig Vedtagelse af følgende Resolution, der blev Grundloven for Genrejsningsarbejdet:

»Til Regering og Rigsdag!

Ca. 700 Tillidsmænd i den sjællandske Bondestands Sparekasse udtaler deres Beredvillighed til at bringe betydelige Ofre for at genrejse Sparekassen og derved mildne Følgerne af de den overgaaede Besvigelser. En Genrejsning af Sparekassen vil dog ikke kunne ske uden Hjælp fra Statens Side, og Tillidsmændene henvender sig derfor ærbødigst til den høje Regering og Rigsdag med Andragende om, at der ydes Sparekassen et Tilskud af Halvdelen af Underskudet i Lighed med den Støtte, der i Februar blev ydet de nødlidende Banker, at der tilvejebringes Lovhjemmel for, at Resten af Underskudet afskrives paa Sparernes Konti, saa Sparekassen derefter er fuldstændig solid,

at Staten yder sin Medvirkning til, at Sparekassen ved Genoptagelse af sin Virksomhed kan erholde et nødvendigt Driftslaan mod betryggende Sikkerhed til en rimelig Rente, uden at der derved paaføres Staten noget Tab.

I Forventning om, at den høje Regering vil stille sig

imødekommende overfor dette Andragende, erklærer Tillidsmændene sig villige til at søge en ny Garantikapital paa mindst 2 Mill. Kr. tegnet i Andele paa mindst 500 Kr., idet den gamle Garantikapital vil være fuldt ud at afvikle af Garanterne paa lempelig Maade til delvis Dækning af det nu tilstedeværende Underskud.«

Paa Tillidsmandsmødet nedsattes et Udvalg til Forberedelse af Nyordningen. Dette Udvalg kom til at bestaa af *Johs. Feldthusen*, Høve (Sorø Amt), *N. Hansen*, Gundsølle (Gl. Roskilde Amt), Sagfører *Borre*, Nykøbing (Holbæk Amt), *Rs. Nielsen*, Brøderup (Præstø Amt), *Chr. Jacobsen*, Vejleby (Frederiksborg Amt), og *J. Hansen*, Sengeløse (Københavns Amt).

I de følgende Dage satte hver af disse Mænd sig gennem Pressen i Forbindelse med Offentligheden og begyndte Tilrettelæggelsen af det betydningsfulde Agitationsarbejde.

Den 14. Oktober 1908 udsendtes til samtlige de tidligere Tillidsmænd en Henvendelse fra Bestyrelsen om at sætte Kraft paa Arbejdet med at tegne nye Tillidsmænd. Pressen stillede sig over alt forstaaende og støttende til Arbejdet, og længe varede det ikke, før de første opmuntrende Resultater kunde meddeles i Pressen.

Det vilde føre for vidt i Enkeltheder at omtale disse Møders Forløb, skønt de rummer mange Enkeltheder til Belysning af den Stemning, der raadede: en vis sammenbidt Energi, der sigtede lige mod Maalet, at faa Sparekassen genrejst, og barsk afviste al Forhandling, der vilde give sig af med andre Emner.

Den Mand, der siden blev den genrejste Sparekasses første Formand, *Johs. Feldthusen*, var livligst paa Færde.

Den, der skriver dette, husker ham en Eftermiddag, da han kom til Ringsted for at tilrettelægge Arbejdet. Han imødesaa særlige Vanskeligheder her. Hans Glæde, da han rejste fra Mødet i Ringsted, paa hvilket der var

tegnet 131.000 Kr. Garantikapital fra By og Egn — det til da største Resultat — var saa fremtrædende, at den gamle Mand blev ung paany.

I det Hele taget var der midt i Ulykken et Opgangshumør i dette Arbejde af høj Værdi. Særlig opmuntrende overalt virkede det, da Sorø Amt kunde offentliggøre Resultatet af sit Arbejde den 9. November med en tegnet Garantikapital paa $1\frac{3}{4}$ Million Kr. og saaledes hævde Førstepladsen.

Nu nærmede sig imidlertid med stærke Skridt December Termin. Det var derfor nødvendigt for Sparekassen at opnaa et *Moratorium*. Regeringen forelagde Forslag herom i Landstinget d. 16. November. Nogen absolut velvillig Modtagelse fik det ikke. Den tidligere Indenrigsminister *Bramsen* saa dog med forholdsvis Tilfredsstillelse paa Forslaget, men mente forøvrigt, at en helt ny Sparekasse vilde have bedre Betingelser for at vinde Tillid. Medens *N. P. Madsen-Mygdal* anbefalede Forslaget, som skulde skaffe Tid og Ro til at skabe de Foranstaltninger, som var nødvendige, stillede Konferensraad *H. N. Hansen* sig meget forbeholdent, da han mente, at Forslaget skabte Præcedens for en Nyordning. Indenrigsminister *Berntsen* betonedes navnlig Faren ved en Konkurs og erklærede iøvrigt, at Tinget stod frit overfor Fremtiden. *P. Rasmussen*, *Krøjerup*, lagde et varmt Ord ind for hele Genrejsningsarbejdet. Sagen gik i Udvalg, og ved November Maa-neds Slutning afgav dette Betænkning. Ordningen, der derefter foresloges, var den, at Ministeren bemyndigedes til indtil 31. Marts 1909 at unnlade Indskriden overfor Sparekassen, som heller ikke i den Tid kunde tages under Konkursbehandling. En Forretningsleder skulde ansættes som Tilsynsførende, Honoraret skulde udredes af Sparekassen. Der gaves Regler for Modregningskrav o. s. v. Ordføreren, *H. N. Hansen*, mente forøvrigt, at Stillingen pegede i Retning af Konkurs som den rimeligste Udgang.

Efter Lovforslagets Vedtagelse i Landstinget førtes det gennem Folketinget uden Udvalgsbehandling. Debatten i Folketinget medførte nogle politiske Sammenstød. Men Lovforslaget vedtoges enstemmigt. Under Forhandlingerne i Folketinget betonedede Indenrigsminister Berntsen stærkt, at han følte det som sin Pligt at gøre sit til, at der opnaaedes et Forlig mellem Smørexportforeningen og Sparekassen; derefter kunde man gaa til Rigsdagen og bede om dennes Støtte til, at den sjællandske Bondestands Sparekasse kunde komme paa Fode igen.

Som Statens Tilsynsførende i Sparekassen under Moratoriet ansattes derefter Assistent i Indenrigsministeriet, *Bache*. Han tiltraadte fra 10. December. Samme Dag holdt Sparekassens Bestyrelse et Møde, hvor der blev truffet Bestemmelse om, at Indskydere, der havde opsagt Kapitaler før 8. September, kunde andrage om Tilladelse til, at skyldige Renter kunde betragtes som afholdte af disse Beløb. Endelig Afgørelse af Spørgsmaalet kunde først træffes efter Kendelse fra det juridiske Fakultet.

Den hidsige Drøftelse af Sparekassens Anliggender fortsattes i de første Maaneder af 1909, samtidig med, at der var Bestræbelser i Gang for at faa Landets Mejerier interesserede for at støtte Smørexportforeningens Mejerier, saafremt der opnaaedes et Forlig mellem de to Institutioner. Under Forudsætning af Forlig lovede Andelsudvalget at optage et Arbejde for Støtte blandt Mejerierne.

Den 3. Februar udsendtes den første officielle Meddelelse, der pegede i Retning af, at Genrejningsarbejdet skulde lykkes. Den lød:

»Konsejlspræsident Neergaard, Justitsminister Høgsbro, Finansminister Brun og Indenrigsminister Berntsen havde i Aftes et Møde med Repræsentanter for de fem københavnske Hovedbanker ang. Støtte til Genrejning af den sjæll. Bondest. Sparekasse. Der synes nu at være Mulighed for et vist Samarbejde mellem Bankerne og

Regeringen, og der blev nedsat et Underudvalg til at udarbejde nærmere Forslag herom.«

Der gik dog det meste af en Maaned før Forslaget blev forelagt. Den 5. Marts fremsattes det i Folketinget. Det fik ingen let Vej gennem Rigsdagen, som det først forlod den 6. Maj efter at have undergaaet meget væsentlige Ændringer. Forslaget i dets oprindelige Skikkelse gik ud paa ved en Nedskrivning af Sparernes Tilgodehavende og ved et Tilskud af Statskassen at gøre Sparekassen solvent samt ved et billigt Laan fra Hovedbankerne at gøre den handledygtig.

Den Opgørelse, der foretoges, gav følgende Resultat: Underskudet udgjorde 15.121.502 Kr. 49 Øre. Reservefonden var 659.234 Kr. 20 Øre, og der var et løbende Driftsunderskud for hver Maaned, Sparekassen holdt lukket, paa ca. 50.000 Kr. Underbalancen pr. 1. April 1909 var saaledes 14.700.000 Kr., som skulde rundeligt dækkes. Til denne Dækning regnede man følgende Beløb: 1) 25 pCt. af samtlige Indskud (der var 36.098.859 Kr. 59 Øre) eller 9.024.715 Kr., 2) Indbetaling fra Sparekassens Tillidsmænd 1.200.000 Kr., 3) en Indbetaling fra Exportforeningen paa 1 Mill. Kr., 4) en indvunden Rente-difference paa det af de 5 Hovedbanker ydede Laan (5 Mill. Kr.) 600.000 Kr., 5) Tilskud fra Staten 4 Mill. Kr.

De 5 Hovedbanker var Nationalbanken, Privatbanken, Landmandsbanken, Handelsbanken og Laane- og Diskontobanken. Banklaanet skulde ydes til en Rente af 3 pCt.

Regeringens Forslag var delt i to, nemlig:

1) Forslag til Lov om ekstraordinære Foranstaltninger fra Statens Side til Opretholdelse af den sjæll. Bondestands Sparekasse, og

2) Forslag til Lov om Ændring i Sparekasseloven af 1880.

Begrundelsen for det sidste Forslag var denne, at man mente det juridisk omtvisteligt at foretage en Nedskrivning overfor en enkelt Sparekasse, naar der

ikke fandtes en almindelig Regel for en saadan Retsordning. Den almindelige Regel, der tilsigtedes indført, gik ud paa at give Ministeren en Bemyndigelse til at lade en Sparekasse fortsætte efter foretagen Nedskrivning, naar Tilladelse dertil gaves af Indskyderne.

Dette Forslag fremmedes dog ikke af Folketinget, da man nærede Betænkkeligheder ved at ændre Sparekasseloven paa denne Maade. Derimod fremmedes Hovedforslaget med forskellige Ændringer, bl. a. at der i Stedet for et 3 pCt. *Banklaan* ydedes et 3 pCt. *Statslaan*, der skulde være uopsigeligt i 10 Aar.

Forhandlingen antog til Tider en af den politiske Situation stærkt tilspidset personlig Karakter, særlig i Folketinget, hvor baade Sparekassens sidste Næstformand, Ole Hansen, og dens mangeaarige tidligere Revisor, Poul Christensen, havde Ordet. Ogsaa Sparekassens senere Formand, Rs. Nielsen, Brøderup, talte. Blandt dem, der udtalte den stærkeste Tvivl om Mulighed for nogensinde at genrejse Sparekassen, var Dr. polit. *Laur. V. Birck*, der i en Mindretalsbetænkning udtalte, at han ikke kunde indse, at der var vundet noget ved at holde Liv i den bestaaende insolvente, utidsmæssige og dybt kompromitterede Kasse; han vilde nægte Forslaget Fremme, men erklærede sig dog rede til paa et nyt og bedre Grundlag at medarbejde paa at sikre Debitorernes Stilling og skaffe Sparerne en hurtig Udbetaling af deres Tilgodehavende og at sikre de mindre Sparere ved et begrænset Statstilskud.

Modsat den Pessimisme, som kom til Orde her, ytrede sig i Landstinget en anden af Videnskabens Repræsentanter, Prof. *Falbe-Hansen*, om Sagen. Han var nylig indtraadt i Landstinget som kongevalgt Medlem. Han dvælede i sin Tale stærkt ved Sagens almene Side, idet han bl. a. udtalte:

»Jeg tror, *der er et nationalt Moment i denne Sag*, og jeg tror ogsaa, at man kan sige, at det er dette høje Tings Tradition, at hvor der er et nationalt Moment,

gør man Solidariteten gældende, saa siger man, at Helheden skal bære det. Jeg skal endnu tilføje, at det forekommer mig, at Interessenterne ikke har begaaet nogen Uforsigtighed eller Letsindighed ved at sætte deres Penge ind i Kassen . . . . Naar man gennemgaar Listen over Interessenterne, vil man derimellem finde Folk, som maa antages at have et ganske specielt Kendskab til saadanne Kassers Soliditet, og naar Folk, der staar Pengekredse meget nær og har fortræffelig Indsigt i den Slags Ting, er mellem dem, der har betroet Sparekassen deres Penge, kan man saa undre sig over, at sjællandske Bønder har gjort det? Man kan i Sandhed ikke bebrejde dem Letsindighed eller Uforsigtighed i denne Sag.«

Disse Udtalelser modtoges den Gang, de blev fremsatte, med usædvanlig Interesse, fordi den højt ansete Videnskabsmand med dem brød Staven over megen letkøbt Kritik mod den sjællandske Bondestand. Men Prof. Falbe-Hansen vendte sig ogsaa direkte mod dem, der mistvivlede om en genrejst Sparekasses Livskraft. Hvad han sagde derom, er præget af en lignende Klarhed som det foran gengivne:

»Der er rejst Tvivl om . . . den sjællandske Bondestands Sparekasse ikke var saa kompromitteret, at den ikke kunde vinde Tillid igen . . . Jeg tror ikke, at man fra Erfaringen kan hente nogen Indvending imod, at det vil være muligt for den genoprejste sjællandske Bondestands Sparekasse paany at vinde Befolkningens pekuniære Tillid og Tilslutning.« Udfra disse Betragtninger anbefalede Professor Falbe-Hansen indtrængende Genrejsning.

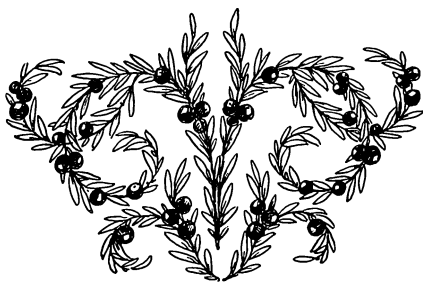
Man ser i disse to Udtalelser fra Mænd, der stod selve »Omraadet« fjernt, karakteristiske Vidnesbyrd om Tankegangene i Befolkningen overfor Spørgsmaalet.

Hele det forfatningsmæssige Apparat maatte i Gang for at faa knirket Loven igennem: de ordinære 2 Gange 3 Behandlinger, 2 eneste Behandlinger med forskelligt

Enderesultat, Fællesudvalg og sluttelig Vedtagelse i begge Rigsdagens Ting.

Den ordinære Valgperiode stod foran sit Udløb for Folketingets Vedkommende, og Loven om Bondestandens Sparekasse blev Samlingens sidste.

Landstingets Holdning, set i Sammenligning med Folketingets, havde ude over Sjælland fremkaldt et Indtryk af, at der i Landstinget var ligefrem Modvillie mod Genrejsningen. Landstingsflertallets Krav om en Indbetaling af 10 pCt. af den tegnede Garanti blev dog nedsat til 5 pCt. Det var ikke det indbetalte Beløbs Størrelse, der kunde virke afskrækkende. Det, der rummede den største Vanskelighed, var, at nu skulde hele Tegningsarbejdet gøres om igen. Medens 60 pCt. af de i Sparekassen indestaaende Indskudsbeløb efter Loven overførtes til den genaabnede Sparekasse, ligesom der ogsaa til denne overførtes et tilsvarende Beløb i Værdipapirer, blev hele den ved Kracket skabte Usikkerhed samlet i den anden Afdeling, der kaldtes »Den sjællandske Bondestands Sparekasses Likvidations-Afdeling.« Opnaaedes der Forlig med Smøreexportforeningen, gav Staten dels Afkald paa det ydede Laan, 1.500.000 Kr., dels paa Dividenden af Finansministeriets Indskud, stort 500.000 Kr.

GENREJSNINGEN

Loven var vedtaget den 6. Maj 1909, stadfæstede af Kongen den 8. Maj. Og nu stod det til de gamle Tillidsmænd at træffe Afgørelse, om de kunde tiltræde Ordningen. Men denne Afgørelse maatte udskydes. Folketinget var nemlig opløst, og man gik ud til en hidsig Valgkamp, der bl. a. havde delt Venstrereformpartiet paa Spørgsmaalet om det af Konsejlspræsident, Forsvarsminister Neergaard stillede Forslag om fremskudte forberedte Stillinger ved Københavns Befæstning. Valgkampen var mange Steder, ikke mindst fra Pressens Side, præget af Alberti-Kracket; men i det Store og Hele blev intet revet i Stykker. Folketingsvalget fandt Sted den 25. Maj. Allerede to Dage efter mødtes Tillidsmændene til den afgørende Generalforsamling i Hallen i Grundtvigs Hus. Forhandlingen viste enkelte Efterdønninger af Valgophidselsen, Forsøg paa at indblande personlige Spørgsmaal med politisk Baggrund; men alt blev afvist. Som ved de tidligere Møder valgtes Overretssagfører Amdrup til Ordstyrer, medens Ole Hansen indledede. Spørgsmaalet, man stod overfor, var kort sagt dette: om man kunde tiltræde Loven af 8. Maj, ellers bortfaldt den. Fra enkelt Side rejstes der Bestræbelser for at faa Spørgsmaalet om lempelig Afvikling af den gamle 2000 Kr.s Garanti. Feldthusen, Høve, fandt en overordentlig Tilslutning i Forsamlingen, da han i Anledning af fremkomne Udtalelser sagde: »Skal vi rejse Sparekassen — og det skal vi (Hør!) — saa skal vi ikke her rives, saa det hele falder i Stumper. Kun Enighed og Sammenhold kan skaffe os Respekt. (Hør!) Det, det gælder om er, at vi vedstaar Tegningen. Vi

kan endnu hele det, der er slaaet i Stykker, men det sker kun ved Sammenhold, ikke ved Mistænkeliggørelse.« Den Storm af Bifald, der bølgede op mod den gamle Fører ved disse Ord, blev bestemmende for Mødets Forløb. Loven tiltraadtes med alle Stemmer mod 1.

Johs. Feldthusen,
Høve.

Bestyrelsen gik ind paa efter Opfordring at fortsætte, indtil den ny Ordning kunde blive fastlagt. Denne Vedtagelse skete med alle Stemmer mod 6—7.

Paa dette Tidspunkt af Forhandlingen indfandt Indenrigsminister *Berntsen* sig. Han udtalte bl. a.: »Jeg finder Grund til at udtale min Beundring for den Maade, hvorpaa de sjællandske Bønder har taget det haarde Slag, og jeg takker Dem, fordi de saa enstemmigt har sluttet Dem til Loven. Nu gælder det

om at lægge Haand paa Ploven og komme fremad paany.« Efter at have givet forskellige Meddelelser udtalte han: »Der bør nu skabes Tillid til den ny Sparekasse, og de gamle Sparere bør ikke tage deres Penge ud, hvis ikke det er nødvendigt.« Saa hilstes Ministeren med Hurraraab. *M. Pedersen*, *L. Vejlegaard*, takkede. Vedtægterne for den genrejste Sparekasse vedtoges.

Det kunde efter denne Generalforsamling offentlig fastslaas, at de gamle Tillidsmænd havde taget det haardeste Stød, at Sparekassen nu var ude over den haardeste Trængsels Tid, og at nu skulde man ud at tegne Garantikapital for anden Gang.

4 Dage efter Generalforsamlingen bragte den sjællandske Presse en Henvendelse fra *Johs. Feldthusen*. Han lagde alle de tegnede Garanter stærkt paa Sinde at forny deres Tegning. Det var hans Haab, at Indbetalingen af de 5 pCt. ikke skulde afskrække ret mange; de indbetalte Beløb forrentedes jo dog med 4 pCt.

»Erfaringen har dog lært os« — skrev han —, »at er der Villiestyrke, Handlekraft og Sammenhold om en Sags Rejsning, selv om denne er vanrøgtet nok saa slet, saa kan den rejses paany.«

Ved den ny Garantitegning blev der ikke holdt Møder.

Tillidsmændene gik efter de allerede foreliggende Lister, og det viste sig hurtigt, at der var fortsat godt Fodslag i Rækkerne. Allerede paa et Bestyrelsesmøde Fredag d. 11. Juni 1909 kunde det oplyses, at der var tegnet 4 Mill. Kr. Garantikapital af ca. 7000 Garanter, et Tal, der paa den konstituerende Generalforsamling d. 28. Juni opgjordes nøjagtig til 4.000.081 Kr. af 6804 Garanter. En Formindskelse i Garantisummen var blevet Følgen af Kravet om den 5 pCt.s Indbetaling. Ved

Rs. Nielsen,
Brøderup.

den første Tegning, der var sket tildels under Indtrykket af store Møder og den fra disse udgaaende Varme for Sagen, var der tegnet 6.049.500 Kr. af 9428 Garanter. Alligevel kunde den som Formand nu sidste Gang fungerende Næstformand, Ole Hansen, Bringstrup, udtale, at naar vi mindes de mange Vanskeligheder, vi har haft, kan det betegnes som et særdeles tilfredsstillende Resultat, der skyldes den Enighed og det Sammenhold, der har været mellem de sjællandske Landboer og den udmærkede Haandsrækning, vi har faaet fra København og Købstæderne.

Denne Generalforsamling, der som de tidligere dirigeredes af Amdrup, havde for første Gang en ny Sammensætning, idet der mødte Repræsentanter for Garanterne, valgt i de respektive Kontorkredse, 1 for hver 25 Garanter. Hidtil havde jo samtlige Sparekassens *Tillidsmænd* eller Garanter — man vedtog her at benytte den gamle Betegnelse — haft Ret til at møde.

Men med 7000 Tillidsmænd vilde dette være ugørligt. Der var saa Tale om en »udstykket« Generalforsamling i Kontorkredsene; men dette var strax blevet opgivet. De københavnske Tillidsmænd havde imidlertid paa Generalforsamlingen ønsket stillet en Dagsorden, der stand-

M. Pedersen,
Lille Vejlegaard.

sede Generalforsamlingen og om 14 Dage indkaldte en ny med Adgang for alle Tillidsmænd. Det faldt i Etatsraad Martin Dessaus Lod at begrunde dette Forslag; men det vandt ikke ringeste Tilslutning i Forsamlingen. Heller ikke Forslag om Direktørvalg for 1 Aar ad Gangen vandt Tilslutning. Man vedtog de foreløbige Vedtægter med den Begrænsning, at de skulde forelægges paany paa den Generalforsamling, hvor der skulde træffes endelig Bestemmelse om Direktionsvalget.

Paa Generalforsamlingen gaves en Oversigt over, hvorledes Tillidsmænd og Garantikapital fordelte sig i de forskellige Amter, nemlig saaledes:

Københavns Amt: 1112 Tillidsmænd, 764.500 Kr.;
(deraf København og Frederiksberg 146 — 214.000 Kr.).

Frederiksborg Amt: 518 — 292.500 Kr.

Holbæk Amt: 1858 — 1.027.500 Kr.

Sorø Amt: 1680 — 1.053.000 Kr.

Præstø Amt: 1637 — 953.500 Kr.

Paa denne Generalforsamling var den gamle Bestyrelses Opgave definitivt afsluttet, og man skred derefter til Valget af det første *Tilsynsraad*.

Til dette valgtes:

Københavns Amt: M. Pedersen, Lille Vejlegaard.

Frederiksborg Amt: Amdsraadsmedlem Chr. Jacobsen.

Holbæk Amt: Gaardejerne Lars Andersen, Kundby, og Hans Hansen, Herslev.

Sorø Amt: Sognefoged H. P. Nielsen, Bringstrup, og
Johs. Feldthusen, Høve.

Præstø Amt: Folketingsmand Rs. Nielsen, Brøderup, og
Gdr. H. Chr. Petersen, Nordgaarden, Storehedinge.

Gl. Roskilde Amt: Landbrugsl. Otto Christensen, Tune.

Denne Generalforsamling blev den længste i den Række, der var holdt siden Katastrofen. Den varede mellem 6 og 7 Timer; men nu var Værket jo ogsaa i Hovedsagen afsluttet. Nu skulde den ny Dag begynde.

Ole Hansen havde indledet den 6 Timers Forhandling med at rette en Tak til alle, der havde rakt en hjælpende Haand; derefter havde han udtalt: »Naar Sparekassen forhaabentlig er i Gang i Juli Maaned, kan den begynde sin Virksomhed med en Indskudskapital af 21 Mill. Kr. og et tilsvarende Udlaan, i sikre og fine Prioriteter. Jeg tror, man har Grund til at fremhæve, at Sparekassen vil begynde sin Virksomhed som et af de sikreste Pengeinstituter i Landet.«

Overretssagfører Amdrup sluttede Mødet med bl. a. at sige: »Det har ikke været noget let Arbejde, der har foreligget siden 8. September; men i fuldeste Samklang med Tillidsmændenes Udvalg har den gamle Styrelse ment, at det først og fremmest paahvilede dem at tage den værste Tørn, og at det ny Tilsynsraad maatte begynde med frie Hænder.

Jeg er sikker paa at være i Overensstemmelse med alle de Tilstedeværende, naar jeg fremsætter de bedste Ønsker for den ny Styrelse og udtaler, at den kan være sikker paa Støtte fra hver eneste af Sparekassens Tillidsmænd, en Støtte, der ogsaa er uomgængelig nødvendig for Sparekassens fremtidige Trivsel.«

Lars Andersen,
Kundby.

Den 30. Juni konstituerede Tilsynsraadet sig med *Johs. Feldthusen* som Formand, *Rasm. Nielsen* som Næstformand, *M. Pedersen* og *Otto Christensen* som Sekretærer (disse fire dannede Sparekassens første Forretningsudvalg). Bankdirektør *Hassing-Jørgensen*

Otto Christensen,
Tune.

fungerede indtil videre som forretningskyndig Leder og *Amdrup* som hidtil som juridisk Konsulent.

Mens den sjællandske Bondestand saaledes tildels under Ledelse af Sparekassens hidtidige Bestyrelse, men med mangesidet Støtte og interesseret Medvirken af Folk baade i og udenfor Bondestanden, havde gennemført Genrejsningsarbejdet, var den omfattende Undersøgelse, som Kracket havde foranlediget, gaaet sin Gang. Hovedlinien i det kæmpemæssige Bedrageri var jo

strax klar. Og den yderst omhyggelige Undersøgelse af alle til Sagen hørende Forhold godtgjorde ret hurtigt, at der ikke var Medvidere. Den moralske Betydning heraf viste sig særlig i den Iver, hvormed Genrejsningsarbejdet optoges og saa virkningsfuldt kunde gennemføres. Den Ængstelse, der laa dybt i mange Sind, at der skulde vise sig Raaddenskab af anden Art, blæstes væk, efterhaanden som alle Forhold afdækkedes. Det, der ved Siden af Spørgsmaalet om Genrejsningen optog Sindene stærkest, var Forholdet mellem Privatbanken og Sparekassen og Forholdet med Hensyn til Indlaanene fra Statskassen samt endelig Albertis Forhold til de engelske Forbindelser med Hensyn til Smøreexportforeningen. Paa alle disse Spørgsmaal gav Undersøgelsen Svar, som kastede fuldt Lys over de allerfleste af disse Forhold. Det springende Punkt maatte i denne Undersøgelse uvilkaarligt blive Spørgsmaalet om, hvorledes den Forespørgsel, som Revisor Stage havde stillet

til Sparekassens Formand paa Sparekassens sidste Generalforsamling var blevet opfattet af den anden Part i Sagen, nemlig Privatbanken. Hvad der herom oplyses, giver karakteristiske Bidrag til Forstaaelse af de bevægede Dage i den Alberti'ske Periodes sidste Tid.

Bankdirektør, Gehejmeetatsraad *Larsen* oplyste, at man i Privatbanken havde været opmærksom paa Stages Udtalelser og Albertis Svar. *L.* havde bedt *A.* om en skriftlig Fremstilling ud over den mundtlige, som *A.* strax havde givet. *A.* havde bemærket, om dette dog ogsaa var nødvendigt, men gik ind paa at give Fremstillingen. Han betonedede i denne, at Stage, der var en uøvet Taler, havde stillet Spørgsmaalene saaledes, at Svarene ogsaa var blevet misforstaaede. Senere

Hans Hansen,
Hong.

paa Sommeren — den 16. Juli — henvendte Stage sig direkte til Privatbanken med Forespørgsel pr. Brev; hertil svarede Banken, at det stred mod dens Reglement at give Oplysninger om en Institution, der i en Aarrække havde været blandt Bankens Kunder. Stage betonedede forøvrigt efter Kracket, at han med sin Forespørgsel slet ikke havde tænkt paa selve det ham som Revisor forelagte Dokument, hvis Rigtighed han ikke nærede mindste Tvivl om. Man ser gennem de ved Forhørene fremkomne Oplysninger, hvorledes Begivenhederne i Sommermaanederne 1908 stiler hen mod en Afgørelse. Den 3. Juni holdt Privatbankens Kontrolkomité et Møde, hvor Spørgsmaalet om Obligationerne blev berørt, og hvor man slog sig til Ro med, at det drejede sig om Panteobligationer. Men det, der var forefaldet paa Bondestandens Sparekasses Generalforsamling, derunder ogsaa den Form og Tone, hvori Formanden havde omtalt sig om sine Forhold, foranledigede

Ønskeligheden af, at man fra Bankens Side afbrød Forholdet. I Brev samme Dag krævede man Afvikling »successive hurtigst muligt« af Forretningsforholdet. Hele Juni og Juli Maaned gik derefter med Overvejelser og Forhandlinger indtil den 4. August, da Privatbanken

Chr. Jacobsen,
Vejleby.

rettede en ny Henvendelse til Alberti, i hvilken den bebrejdede ham, at der ikke var kommet noget Forslag til Afvikling efter Henvendelsen af 3. Juni, og Privatbankens Kontrolkomité har derefter, »da man ikke saa sig i Stand til længere at afvente Resultatet af Albertis paatænkte Rejse til England,« besluttet at kræve en kontant à konto Afbetaling paa 200.000 Kr. inden 12. August. Den 7. August meddelte Alberti, at han ikke kunde skaffe de af Banken forlangte Afdrag.

I Privatbanken var der — som det fremgaar af Gehejmeetatsraad Larsens fortsatte Forklaring — mange Overvejelser i Løbet af August Maaned, navnlig da Privatbankens Direktion den 1. August havde faaet en Afskrift af Sparekassens Regnskab og da set, at der paa dette slet intet forelaa om det virkelige Forhold mellem Privatbanken og Sparekassen (hverken om et fast Laan paa 700.000 Kr. eller om en Gæld paa Kontokuranter pr. 31. Marts 1908 paa 2.500.000 Kr.). Forholdet gav Anledning til en Henvendelse til Privatbankens juridiske Konsulent, Højesteretssagfører *Liebe*, idet man tænkte paa at gøre øjeblikkelig Anmeldelse i Sagen. Men *Liebe* erklærede, at dertil forelaa der ingen Pligt, naar der ikke fandtes Mistanke om noget kriminelt; saadan Mistanke forelaa ikke hos Forespørgerne.

Disse og mange andre Ting fremkom for Offentligheden, efterhaanden som det positive Arbejde for Sparekassens Genrejsning fuldbyrdedes.

De, der har oplevet den Sindsro, hvormed en senere Tid har taget langt voldsommere Krack, gør sig vanskelig nogen Forestilling om den Ophidselse, der havde hersket og først lagde sig, efterhaanden Genrejsningen blev en Kendsgerning.

SOMMEREN 1909 — LIKVIDATIONS- UDVALGETS STILLING

Den efter Generalforsamlingen den 30. Maj følgende Tid var præget af Bevidstheden om, at nu gik det. Men den var ingenlunde fri for Uro. Et Rygte om, at en Del Laan skulde opsiges, vakte en øjeblikkelig Bevægelse i Slutningen af Juni 1909; men det blev hurtig undlivet af Kendsgerningerne. Den 24. Juli holdtes der i Roskilde et Møde angaaende de gamle Tillidsmænds Stilling. Man mente, at Likvidationsarbejdet ikke havde vist tilstrækkelig Hensynsfuldhed. Misfornøjede Tillidsmænds Ordfører mente, at da Sparekassen havde drevet Bankvirksomhed, kunde man ikke være forpligtet til at tilsvare sin Garanti. En Jurist fra København syntes at give de misfornøjede Tillidsmænd et betinget Medhold. Medlem af Likvidationsudvalget, Folketingsmand Rs. Andersen, var mødt og paaviste Tillidsmændenes Forpligtelse, ligesom han hævdede, at Likvidationsudvalget gik hensynsfuldt til Værks mod Tillidsmændene, idet man havde aabnet Udvej for de Tillidsmænd, som ikke magtede at præstere Indbetalingerne, til at faa lempede Afviklingsvilkaar. Mødet endte med, at Indbyderne til Mødet (Folk fra Roskilde—Køgeegnen) skulde fungere som Forhandlingsudvalg overfor den ved Loven af 8. Maj 1909 og det kgl. Kommissarium af 19. Juni 1909 nedsatte Likvidationskomité, hvis Medlemmer var Højesteretssagfører Ludvig Arntzen, Landstingsmand, Konsul L. F. Hey og Folketingsmand, Gaardejer Rasmus Andersen med førstnævnte som Formand. Likvidationskomitéen havde strax efter sin Nedsættelse i forberedende Møder drøftet Rammerne for sit Arbejde,

bl. a. ogsaa det Spørgsmaal, om der kunde gives Sparekasseinteressenterne Adgang til Deltagelse i Styrelsen af Afdelingen gennem Kreditorudvalg og Kurator. Justitsministeriet havde svaret paa en Forespørgsel derom, at der ikke kunde gives Interessenterne nogen saadan Adgang. Derimod havde der under Forhandling med den fortsættende Afdelings Bestyrelse været Enighed om, at der ved Indfrielsen af den de gamle Tillidsmænd paahvilende Forpligtelse »skulde vises saa meget Hensyn som var foreneligt med Sparekassens Tarv og Afviklingens Fremme og Afslutning.«

Ved et gennem »Statstidende« udstedt Proklama (Juli 1909) var Tillidsmændene blevet gjort bekendt med Forpligtelserne og den Fremgangsmaade, man vilde følge, ligesom der var tilsendt Tillidsmændene Krav om de 2000 Kr. fra hver. Endelig var der holdt en Række Møder om Sagen, og Spørgsmaalet var blevet ordnet saaledes af »langt den overvejende Del af Tillidsmændene, enten ved at de afkrævede Beløb indbetaltes kontant indenfor en af Kommissarierne nærmere fastsat Tidsfrist, eller ved at de Paagældende, der først i Løbet af længere Tid kunde afvikle de skyldige Beløb, udstedte rentebærende Forskrivninger til Afdelingen, saavidt muligt sikrede ved Pant i fast Ejendom eller ved Selvskyldner-Kaution.«

Den ovenfor omtalte Bevægelse blandt Tillidsmændene medførte dog, at »en mindre Kreds af Tillidsmænd nægtede at indbetale det dem afkrævede Beløb, med mindre de ved Dom tilpligtedes dertil.« En Sammenlutning af saadanne Tillidsmænd havde selv foreslaaet, at Afdelingen skulde anlægge Sag mod en enkelt, saaledes at Dommen skulde være afgørende for alle.

H. P. Nielsen,
Bringstrup.

Men derom viste det sig, at der ikke kunde opnaas Enighed, og Afdelingen havde derefter maattet anlægge Sag mod hver enkelt Tillidsmand. Ved Underretterne vandt Afdelingen disse Sager. En enkelt af Sagerne skulde derefter prøves ved de højere Instanser. (Herom i det følgende.)

H. Chr. Petersen,
Storehedinge.

Disse Tvistigheder havde vel givet Anledning til en Del Forhandling i Pressen og paa Møder; men de, der husker disse Dage, vil have en klar Forestilling om, at denne Side af Sagen kun i forholdsvis ringe Grad optog Almenheden.

Stærkere og stærkere samlede al Interesse sig om Sparekassens forestaaende Genaabning. Den 28. Juli 1909 holdt Kontordagsbestyrerne et fortroligt Møde med den genrejste Sparekasses Ledelse. Ved den Lej-

lighed forelagde Hassing-Jørgensen en udførlig Betænkning med Hensyn til den Fremgangsmaade, han havde tænkt sig anvendt efter *Genaabningen*. Planen godkendtes enstemmigt, og ligeledes vedtoges det at gentage hele Sparekassens gamle Personale. Og den 30. Juli fremkom i de sjællandske Blade en Annonce, der overfør Offentligheden paa fuldgyldig Vis slog fast, at nu begyndte Arbejdet paany. Annoncen gik ud paa, at »Den sjællandske Bondestands Sparekasse« med Indenrigsministeriets Tilladelse genoptog sin Virksomhed fra Lørdag den 7. August, ligesom der samtidig averteredes Kontordage over hele Sjælland i Dagene fra den 7. til den 13. August. Fra og med 14. August skulde *Virksomheden optages i fuldt Omfang*. Ligeledes fastsattes Opsigelsesfrister med Hensyn til de paa Sparekassebøgerne indestaaende Beløb:

Indtil 100 Kr. kunde hæves paa Anfordring, 100—200 Kr. med 1 Uges Varsel, 200—1000 med 1 Maaned,

1000—5000 Kr. med 3 Maaneders og over 5000 Kr. med 6 Maaneders Varsel.

Samtidig bebudedes det, at saasnart Sparekassens Forhold tillod det, vilde der blive kortere Opsigelsesfrister, ligesom Andelsselskaber fik læmpeligere Opsigelsesvilkaar. Alle Expeditioner med Hensyn til Modregningskrav henvistes til Hovedkontoret.

At Tilsynsraadet ikke helt kunde frigøre sig for Ængstelse for et stærkt Anløb paa Sparekassen, er forstaaeligt. Til Kontordagsbestyrerne og Pressen udsendtes der derfor samtidig med, at Kundgørelsen fremkom, en Række Oplysninger, der søgte at retlede alle Interesserede. Saaledes hed det: »Den genrejste Sparekasse raader over saa rigelige kontante Midler, at den er i Stand til at efterkomme Uddrag paa Sparekassebøgerne i Overensstemmelse med de fastsatte Regler, antagelig uden at det skal blive nødvendigt at opsiges Udlaan til Indfrielse. Sparekassens Debitorer vil saaledes næppe mærke nogen anden Virkning af Katastrofen, end at det antagelig bliver nødvendigt at forhøje Administrationsbidraget, hvorom der i en nær Fremtid vil blive taget Bestemmelse.« Derefter understreges, at der er fuldkommen Sikkerhed for de til den nye Afdeling overførte 60 pCt., for hvilken de 4 Mill. Kr. Garantikapital tjente som yderligere Sikkerhed. Man kan imødekomme alle Krav, men — hedder det — »det vil være af afgørende Betydning for Sparekassen, at der ikke bliver uddraget mere af den enkelte Sparer, end hvad han nødvendigvis skal bruge i Øjeblikket.« Videre loves der hurtigere og mere forretningsmæssig Expedition end tidligere.

Direktionsforholdet var heller ikke bragt til en ende-

Direktor Amdrup,
København.

lig Løsning, og for at forebygge eventuel Uro om denne Sag udsendte Tilsynsraadet ved samme Lejlighed Meddelelse om, at naar Direktørerne ikke allerede er valgt, skyldes det Hensynet til, »at man som Direktører har ønsket at foreslaa Mænd, hvis Dygtighed og Retsindighed paa Forhaand var Offentligheden fuldt ud bekendt.«

Hassing-Jørgensen,
København.

Ude i Befolkningen ansaas det for givet, at *Amdrup* vilde blive juridisk Direktør. Som administrerende Direktør nævntes i Pressen Indenrigsminister *Kl. Berntsen*, der havde vist Sparekassen saa stor Interesse under Genrejningsarbejdet. Hans Kandidatur vandt enstemmig Tilslutning i Tilsynsraadet. Men da dettes Vedtagelse fandt Sted midt under en Ministerkrise, udskødes Spørgsmaalet, til denne

var løst, idet Berntsen var Indenrigsminister i det afgaaende Ministerium Neergaard. Berntsen blev ogsaa Indenrigsminister i det paafølgende Ministerium Holstein-Ledreborg. Tilsynsraadet mente dog ikke, at en aktiv Politiker skulde staa i Spidsen for Sparekassen, og dermed faldt Spørgsmaalet Berntsen som administrerende Direktør bort; den gamle Parlamentariker kunde maaske nok tænkt sig at opgive en Ministerportefølje, men at opgive Rigsdagsmandatet vilde sikkert været ham umuligt. Det fortjener maaske i denne Forbindelse at noteres, at Betænelighederne i og for sig ikke var af politisk Natur. Det radikale »Nordsjællands Venstreblad« udtalte eksempelvis sin uforbeholdne Tilslutning til Tanken om at vælge Berntsen. Men den bortfaldt altsaa af sig selv.

Paa et Tilsynsraadsmøde den 18. August 1909 vedtoges det derefter enstemmigt at indstille Bankdirektør *Fr. Poulsen*, Revisionsbanken, samt Overretssagfører

Amdrup til de to Direktørstillinger. Stillingen som landbrugskyndig Direktør holdtes vedblivende ubesat, idet den Anskuelse bredte sig, at det næppe vilde være praktisk med tre Direktører.

Bondestandens Sparekasse havde imidlertid aabnet den 7. August 1909, altsaa mindre end et Aar efter Katastrofen. Dagen og de følgende Dage var forløbet roligt, og den 18. August kunde Sparekassen offentliggøre Resultatet af den første Uge efter Genaabningen. Denne Opgørelse er meget interessant. Den ser saaledes ud:

Overført til den ny Afdeling i Henhold til Lov af	
8. Maj 1909	Kr. 22,089.018.10
Renter pr. Juni 1909	» 441.462.62
7.—13. August indskudt ved Hovedkontoret	» 88.027.57
Ved Kontorstederne	» 93.689.29
	<hr/>
	Kr. 22.712.197.58
7.—13. August uddraget af Kapital og Renter ved	
Hovedkontoret	» 283.143.96
Ved Kontorstederne	» 201.544.84
	<hr/>
Saldo den 13. August	Kr. 22.227.508.74

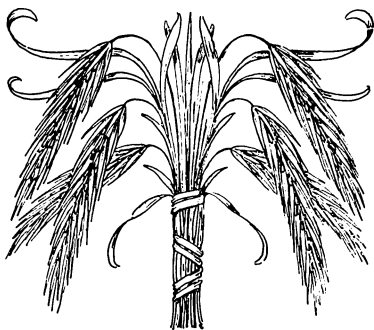
Desuden meddeltes det, at ca. 700.000 Kr. var opsagt til Udbetaling i Løbet af de kommende 6 Maaneder, samt at af Uddragene ca. 180.000 Kr. var anvendt til Indbetalinger paa de gamle Tillidsmænds Garantiforpligtelser.

Samtidig kunde det, som det fremgaar af det tidligere, meddeles, at Likvidationsafdelingen paa det givne Tidspunkt havde truffet Aftale med langt over Halvdelen af *de gamle Tillidsmænd*.

For mange af disse var Stillingen vanskelig; og der holdtes forskellige Møder, paa hvilke der dels gaves Udtryk for den Misfornøjelse, der raadede med at Sparekassens Vilkaar i Forholdet til Staten var saa meget ringere end de københavnske Bankers, dels ytrede Ønsker om lempeligere Betalingsvilkaar. I Roskilde holdtes et Møde, paa hvilket man drøftede Betingelserne for at anlægge Proces.

Men det, der laa i Forgrunden nu, var alligevel mest Glæden over, at det var gaaet saa godt med Genrejsningen. Den første Uge, i hvilken Sparekassen skulde staa sin Prøve, var gaaet saa godt, at Tilsynsraadet paa det den 18. August afholdte Møde kunde vedtage at frafalde de først averterede Opsigelsesfrister, saaledes at Sparekassen baade for nye og gamle Kontrabøgers Vedkommende kunde efterkomme Begæringer om Uddrag af 1000 Kr. uden Opsigelse og af større Kapitaler med en Uges Opsigelse for hver 500 Kr.

I samme Møde fastsattes betydningsfulde Regler for Rentefoden, der fastsattes til 4 pCt. for 1. Prioriteter, $4\frac{1}{2}$ pCt. for Laan til Andelsforetagender plus i begge Tilfælde $\frac{1}{5}$ pCt. i Administrationsbidrag pr. Termin. Almindelige Kautionslaan 5 pCt. (intet Administrationsbidrag). Endelig besluttede man at oprette en Afdeling for amortisable Prioritetslaan.

EFTER GENAABNINGEN — AFVIKLINGEN

Den 17. September 1909 holdt Bondestandens Sparekasse saa sin første — ekstraordinære — Generalforsamling efter Genaabningen. Repræsentanterne var fuldtalligt mødte, og Formanden, *Johs. Feldthusen*, aabnede Generalforsamlingen med en Tale, som han indledede med en Tak til alle, der havde deltaget i det nu tilendebragte Arbejde: de nye Tillidsmænd, Pressen og Hassing-Jørgensen; han udtalte Haabet om, at Exportforeningen maatte faa besluttet sig til Forlig. Stærkt bevæget udtalte Formanden derefter: »Jeg vil haabe, at naar Historiens Dom engang skal skrives, det da maa lyde, at den sjællandske Befolkning viste ærlig Villie til at afvaske den Skændselsplet, der var bleven sat paa os. Jeg vil haabe, at Sparekassen maa voxes sig stærk ved fortjent Tillid, saaledes at Historiens Dom vil komme til at lyde: De rejste Sparekassen paany, og de afvaskede Pletten.«

Nu de mange Aar efter, da den Mand, der udtalte Ordene, og da mange af dem, der var til Stede og ydede dem Tilslutning, ikke er mere, kan man med berettiget Stolthed og Glæde se tilbage til denne Stund. Ikke alene blev Sparekassen genrejst; men dens Stilling i Dag viser, at den i større Omfang, end nogen den Gang kunde ane, genvandt Tilliden.

Forøvrigt fandt der paa denne Generalforsamling en indgaaende Drøftelse af Direktørspørgsmaalet Sted. Der var fra visse Sider ret stærke Ønsker fremme om en tredje — landbrugskyndig — Direktørs Ansættelse med det samme; men Tilsynsraadet fraraadede dette

og ønskede, at Spørgsmaalet indtil videre skulde henstaa aabent. Dette billigedes af det overvejende Flertal. De to foreslaaede Direktører — Amdrup og Fr. Poulsen — valgtes enstemmigt. Direktør *Poulsen* takkede for Valget, idet han bl. a. udtalte: »Jeg overtager ikke Pladsen for at gaa til en magelig Stilling. Der ligger en stor Gerning for os i Sparekassen, og vi møder med Lyst og Arbejdsvillie, opmuntrede af den Stemning, der har vist sig ude i Befolkningen. Vi vil lede Sparekassen efter Principperne: Et godt Forvaltningssted og et billigt Laanested. Det skal være vor Opgave at lede den som et udelukkende økonomisk Foretagende. Enhver skal kunne faa Laan og blive betjent uden Hensyn til politiske Anskuelser.«

Videre drøftedes Muligheden af at lade alle Tillidsmændene deltage i Generalforsamlingen; men alene af praktiske Grunde — Hensynet til det store Tal — maatte denne Tanke opgives. Et Forslag om at optage Garanter med en Garantikapital af 200 Kr. — Grænsen var jo ellers 500 Kr. — vedtoges for derigennem at give ogsaa mindre bemidlede Adgang til at slaa Kreds om Sparekassen. Som de første Revisorer valgtes Prokurist Jørgensen, Messen, og Sagfører Borre, Nykøbing Sj.

I Virkeligheden var Sparekassens normale Funktioner nu i regelmæssig Gænge. Ude i Befolkningen rettedes Opmærksomheden nu særlig mod den anden Side af Sagen, dels Spørgsmaalet om Exportforeningen, dels Stillingen til Privatbanken. Disse Spørgsmaal laa jo i Likvidationskomitéens Haand. Der herskede megen Kritik overfor Privatbanken, og Likvidationskomitéen fik ogsaa sin Del. Komitéen holdt imidlertid paa, at saalænge den ikke havde de officielle Forhørsudskrifter, kunde den ikke skride til Handling: Sagsanlæg eller Forlig. Om samtlige herhen hørende Spørgsmaal var der i den efterfølgende Tid en Del Forhandling, der ogsaa slyngede sig ind i den Agitation, Højesterets-sagfører *Mich. Lunn* havde rejst dels gennem en Pjece,

dels gennem Dagspressen, og som tilsigtede at fastholde et processuelt Krav fra Smørexportforeningen mod Sparekassens Likvidationsafdeling ud fra en juridisk Betragtning, som blev dygtig imødegaaet af Overretssagfører *Amdrup*, og som heller ikke fik nogen praktisk Betydning. Sideløbende med denne Diskussion var der fra enkelte Tillidsmænd rejst Spørgsmaal om Rækkevidden af Forpligtelsen til at indbetale de 2000 Kr. Overfor Tillidsmænd, der var døde, fastsloges den Regel, at deres Boer ikke skulde betale, hvis de paagældende Tillidsmænd var døde inden Paakrav havde fundet Sted; Paakravet til Tillidsmændene regnedes at være naaet frem den 9. Juli 1909. Der forelaa forøvrigt et ganske mærkeligt Tilfælde, idet en Tillidsmand var død en Time, før Brevet med Paakravet kom ham i Hænde; hans Bo slap for at betale.

Direktør *Fr. Poulsen*,
København.

Medens disse Spørgsmaal, men særlig Spørgsmaalet om Privatbanken, laa i Forgrunden, iværksatte den genrejste Sparekasses nye Ledelse en Tourné ud over Sjælland for at drøfte det praktiske Fremtidsarbejde, dets Former og dets Udvidelse ved Oprettelse af flere Kontorsteder. Paa et saadant Møde i Merløse Stationsby udtalte Direktør *Poulsen* bl. a.: »Det var naturligt — kunde ikke være andet efter det, der var sket —, om Kassen havde mødt Mistro i den første Tid. Jeg skynder mig dog at tilføje, at noget saadant ikke har været Tilfældet i saa stor Udstrækning som ventet. Nogle Desperate — om jeg maa bruge det Udtryk — har der været, og de har selvfølgelig ogsaa faaet deres Penge, saasnt de forlangte dem. Til at splitte en saadan Mistillid har vi Tillidsmændene.« Direktør *Poulsen* be-

tonede, at enhver Tillid var berettiget: »Det er virkelig gode Laan, som den nye Kasse begyndte med. *Der er ikke et eneste Engagement, der halter.*« Ved et af de følgende Tillidsmandsmøder (Ringsted, 9. November) understregede Direktør *Amdrup* dette yderligere, idet han paaviste, at der paa Andels- og Kautionslaan i Løbet af de sidste 12 Aar kun var tabt 2—300 Kr. Paa dette Møde blussede lidt af den gamle Strid op, idet H. P. Olsen, Hjelmømagle, antydede, at der var taget politiske Hensyn ved Fordelingen af Laanene i den gamle Sparekasses Tid. Hertil bemærkede Sparekassens mangeaarige Bestyrelsesmedlem, Ole Hansen, Bringstrup, at det ikke var rigtigt, at den gamle Bestyrelse havde taget politiske Hensyn; man var maaske snarere gaaet lidt for langt til den anden Side for at undgaa ethvert Skin af Partipolitik. Forhandlingen paa dette Møde strejfede ogsaa stærkt ind paa Processpørgsmaalet, og der vedtoges enstemmigt en Resolution, der opfordrede Likvidationskomitéen til at anlægge Proces mod Privatbanken for at skaffe Sparekassen den Ret, den formentlig havde. Lignende Resolutioner blev vedtaget paa flere andre Møder.

Men umiddelbart efter Fremkomsten af disse Resolutioner forelaa der Meddelelse om, at der nu (den 16. November 1909) var sluttet *Forlig mellem Likvidationskomitéen og Privatbanken*, idet to af de tre Likvidatorer, nemlig Højesteretssagfører L. Arntzen og Konsul L. F. Hey, havde stemt for Forlig, medens én, Folketingsmand Rs. Andersen, ikke kunde tiltræde Forliget. Forliget hvilede paa et Tilbud fra Privatbanken om et 2 pCt.s Laan paa 3 Mill. Kr. eller en rentefri Indbetaling til Likvidationsafdelingen i Løbet af 10 Aar af ialt 600.000 Kr. Tilbudet om denne Betaling som Forligsgrundlag begrundedes i Pressen (saaledes »Berl. Tid.«) med, at da Privatbanken i Aarenes Løb havde tjent ikke ringe Summer ved Forretningsforbindelse med Sparekassen, og da den ikke som Sparekassen havde lidt noget Tab

ved Albertis Bedragerier, fandt man det naturligt at lindre en gammel Kundes Tab. Formen for »Lindringen« vakte dog ikke almindelig Beundring. Og da Tilbudet kom som en Forespørgsel til Tilsynsraadet i Bondestandens Sparekasse, vedtog dette den 19. November følgende: »Tilsynsraadet mener ikke at kunne behandle det stillede Spørgsmaal vedrørende et Laan paa indtil 3 Mill. Kr., forinden der foreligger Afgørelse om, hvorvidt der bliver kriminel Undersøgelse mod Privatbankens Ledelse, i hvilket Fald man ogsaa ønsker at se dennes Udfald, samt forinden der foreligger Meddelelse fra den ærede Likvidationsafdeling om, at Smørexportforeningen og Mejerierne i Hovedsagen har ordnet sig i Mindelighed med den ærede Afdeling.«

Denne Udtalelse, der paa klog Maade holdt den genrejste Sparekasse udenfor Stridighederne, pegede rigtigt paa Vejen, man burde gaa — uden dog at give direkte Raad. Det var berettiget af Tilsynsraadet at regne med den Mulighed, at der kunde blive kriminel Undersøgelse, thi Justitsminister Zahle havde i Folketinget erklæret, at dette Spørgsmaal overvejedes. Ved et Tillidsmandsmøde i Fuglebjerg d. 23. November redegjorde Direktør Amdrup nærmere for Stillingen: »Da Modtagelsen af Laanet er en delvis Forretningsforbindelse med Banken, har Tilsynsraadet ikke anset det for passende at behandle Spørgsmaalet, saalænge det ikke vides, hvad Beslutning Justitsministeren tager. At det ogsaa er af største Vigtighed for os at faa Vished for, at der underskrives Forlig med Exportforeningen og Mejerierne i Stedet for, at der skal blive maaske Tusinder af Processer, tildels med vore Kunder, er jo ogsaa givet. Vi gaar ud fra, at Likvidationsafdelingen har aftalt om Forlig, men vi venter at se det underskrevet.«

Af den d. 16. November 1916 afgivne *Beretning* om Virksomheden i den sjællandske Bondestands Sparekasses Likvidationsafdeling fremgaar i Tilslutning til ovenstaaende, at Forligsforhandlingerne var ført under

Hensyn til de da foreliggende Forhørsudskrifter, og efter at Kommissarierne havde haft Møder med Repræsentanter for Smørexportforeningen, »der af Hensyn til eventuelt Regreskrav fra Privatbankens Side havde Interesse i Afgørelsen af Spørgsmaalet om Erstatnings-søgmaal fra Sparekassen imod Privatbanken.« Privatbanken havde i Forligsforslaget angaaende den tilbudte Hjælp udtrykkelig erklæret, at dens Ydelser udelukkende skete, fordi Banken »ønsker at yde sit Bidrag til Afhjælpning af de Ulykker, der har ramt den sjællandske Bondestands Sparekasse, med hvem den har staaet i Forretningsforbindelse i mange Aar,« men at »dens Repræsentanter følte sig ganske trygge med Hensyn til Udfaldet af en eventuel Retssag fra Sparekassens Side.«

Af Kommissarierne tilraadede L. Arntzen absolut den foreslaaede Ordning. Han udtalte: »Jeg anser det nemlig for ganske uantageligt, at Sparekassen under de ved Forhørene oplyste Omstændigheder skulde kunne faa Dom over Privatbanken til at betale Erstatning for de af Banken foretagne Salg af Kreditforeningsobligationer, som tilhørte Sparekassen, men som med bindende Virkning for Sparekassen vare transporterede til Ihændehaveren, hvorefter de af Alberti, der med Sparekassens Bestyrelses Billigelse havde den faktiske Raadighed over Obligationerne, vare deponerede i Privatbanken til Sikkerhed for Smørexportforeningens Gæld til Banken, indtil Alberti gav Ordre til Salg af Obligationerne til Dækning af Smørexportforeningens Gæld. En Retssag mod Privatbanken til Erstatning i den Anledning vilde altsaa efter min Overbevisning saa langt fra skaffe Sparekassen nogen Indtægt, at den meget mere vilde paaføre den ret store Udgifter, og da den derhos vilde i højeste Grad vanskeliggøre Ordningen med Smørexportforeningen, der har erklæret absolut ikke at kunne skaffe til Veje den Million Kr., hvormed dens Mellemværende med Sparekassen i Henhold til Lov af 8. Maj

1909 kan afgøres, saalænge den ikke har Garanti for, at ikke Privatbanken eventuelt kunde gøre Regreskrav gældende overfor den og de under den hørende Mejerier, kunde jeg ikke paatage mig Ansvar for Anlæg af en Retssag mod Privatbanken, der tilmed foruden nævnte Ulemper ogsaa vilde kunne afstedkomme Ulemper i videre Omfang, men maatte formene, at det absolut var i Sparekassens Interesse at undlade at skride til Sagsanlæg, naar derved kunde opnaas, at der indgaar et Beløb til Sparekassen.«

Konsul *Hey* sluttede sig ganske hertil.

Folketingsmand *R. Andersen* »kunde ikke stemme for denne Ordning. Principielt ansaa han det for rigtigst, at Spørgsmaalet om Privatbankens Erstatningspligt afgjordes ved Domstolene; men under Hensyn til Smørexportforeningens Stilling kunde han dog have indgaaet paa en Overenskomst, naar der fra Privatbanken havde foreligget et Tilbud, der stod i rimeligt Forhold til det Beløb, et Søgmaal maatte dreje sig om. Som et saadant Tilbud kunde han ikke betragte den afsluttede Overenskomst.«

Overenskomsten var imidlertid en Kendsgerning, og Ordningen blev, at man modtog 600.000 Kr. i 10 aarlige Rater à 60.000 Kr.

Imidlertid stod der stadig en hæftig Strid om den gamle Sparekasse. Højesteretssagfører Mich. Lunn's Arbejde mod Forlig udstraktes til offentlige Møder, hvor han blev imødegaaet af Højesteretssagfører *Bülow*. Den sluttelige Afgørelse blev truffet paa en Generalforsamling i Smørexportforeningen den 11. Marts 1910. Her var 51 Mejerier repræsenterede, og efter at Lunn og *Bülow* havde forfægtet deres respektive Standpunkter, vedtoges Overenskomsten med 35 St. mod 12, medens 4 stemte blank.

Den endelige *Overenskomst* blev afsluttet under 23. Juli 1910. Kommissarierne havde tilbudt Smørexportforeningen, at denne afgjorde sit Mellemværende med

Sparekassen mod Betaling af 1 Mill. Kr. Da imidlertid Exportforeningens Mejerier havde lidt et Tab paa 744.492 Kr., som de havde til Gode for leveret Smør d. 8. September 1908 — et Beløb, som fordelte sig forskelligt paa de forskellige Mejerier — havde det ikke været muligt at fremskaffe 1 Mill. Kr. Kommissarierne var derefter gaaet ind paa at afgøre ethvert Mellemværende med Smørexportforeningen, mod at denne indbetalte 550.000 Kr. til Sparekassens Likvidationsafdeling og endvidere opgav ethvert Krav, den maatte have i P. A. Albertis Konkursbo.

Smørexportforeningens Likvidationsudvalg udregne- de derefter hvert enkelt Mejeris Interesse saaledes: Af det Beløb, hvert enkelt Mejeri havde til Gode for leveret Smør, har man beregnet 60 pCt. (de almindelige Indskyderes Konti var jo netop godskrevet et lignende Beløb). Derefter fordelte man 1 Mill. Kr. i Forhold til det Parti Smør, som hvert enkelt Mejeri havde leveret i det sidste Regnskabsaar forud for Kracket. Ved fra det Beløb, der efter denne Udregning skulde erlægges af hvert Mejeri, at drage 60 pCt. af vedkommende Mejeris Tilgodehavende pr. 8. September 1908, fremkom det Beløb, som hvert Mejeri skulde betale som sin Andel af de 550.000 Kr. til Sparekassen.

Vedtagelsen paa Generalforsamlingen den 11. Marts 1910 var imidlertid ikke bindende for det enkelte Mejeri, Mejerierne maatte hver for sig skriftligt tiltræde Ordningen og forpligte sig til at betale det Beløb, der var paalagt det enkelte Mejeri.

Saadanne Erklæringer blev *tiltraadte af samtlige Mejerier* med Undtagelse af følgende (Tallet i Parentes angiver Størrelsen af det Beløb, som paagældende Mejeri skulde betale):

Bukkerup Mejeri (1370 Kr. 66 Øre).

Nørre Jernløse Mejeri (18.792 Kr. 89 Øre).

Kvandløse Mejeri (35.001 Kr. 54 Øre).

Skellingsted Mejeri (10.844 Kr. 85 Øre).

Kommissarierne indgik paa at meddele Smøreexportforeningen Kvittering for den Del af sin Fordring paa Smøreexportforeningen (saaledes som denne ved Dom maatte blive fastsat), der maatte paahvile samtlige de Mejerier, der var indgaaet paa Forlig, og som betalte Beløbet. Overfor de Mejerier, der vægrede sig, forbeholdt Sparekassens Likvidationskomité sig at anlægge Sag.

50 Mejerier tiltraadte efterhaanden Ordningen. Kun 2, nemlig Nr. Jernløse og Kvandløse, nægtede at betale.

Arbejdet i den genrejste Sparekasse var imidlertid i fuld Gang.

Den 28. Maj 1910 udsendte Sparekassen sin første Regnskabsoversigt, der indledes med en Fremstilling af den siden Katastrofen stedfundne Udvikling, med Tak til alle, der havde medvirket til Sagens Løsning og med Understregning af, hvor »klar og praktisk« den ved Loven af 1909 vedtagne Ordning havde været.

Om det første Aar, der strakte sig over Perioden fra 11. December 1908 til 31. Marts 1910 med Sparekassens Genaabningsdag — den 7. August 1909 — som Skæringspunkt hed det i den udsendte Beretning: Driften har stillet sig saa gunstigt, at vi ikke alene har kunnet afholde vore Omkostninger og Renterne af de overtagne store Banklaan, men endogsaa kunnet slutte med et Overskud paa 18.000 Kr., som er henlagt til Reservefonden. Ogsaa Balancen stiller sig gunstigt; foruden at vi har været i Stand til at indfri alle de overtagne Banklaan, tilsammen til Beløb ca. 5 Mill. Kr., har vi til Disposition omtrent 4 Mill. Kr., hvoraf noget over 2¼ Mill. Kr. indestaar i Banker og 1½ Mill. Kr. er anlagt i Kreditforeningsobligationer.

Videre henledtes Opmærksomheden paa, at Udlaaene i Aarets Løb var gaaet ned fra ca. 28 til ca. 23 Mill. Kr., men det betonedes samtidig, at Nedgangen maatte ses i Sammenhæng med *Modregningsretten*, der havde bevirket Indfrielsen af et lignende Antal

Laan. Endelig kunde det oplyses, at der var effektueret 382 nye Laan paa fra 100 Kr. til 30.000 Kr. og til en samlet Sum af 1½ Mill. Kr. Modregningsretten, der gav Sparere Ret til at indfri deres Gæld med hele deres Tilgodehavende — ogsaa den Del der indestod i Likvidationsafdelingen — betød i mange Henseender, at der gik rede Penge ind i Sparekassen, hvorved man fra dennes Side blev i Stand til at betale Banklaan tilbage uden at foretage Opsigelse af Laan.

Sparekassens gamle Ejendom i Ny Vestergade sikrede man sig for 174.000 Kr., dels for at have Bolig i den tilvante Bygning, dels fordi man forudsaa, at dens Beliggenhed vilde vinde ved Ændringen af Banegaardsforholdene (den ny Hovedbanegaard stod foran sin Indvielse), ved Genopførelsen af Christiansborg og ved den tiltagende Færdsel ad Vestervoldgade til Amager — Betragtninger, der i enhver Henseende har holdt Stik.

Allerede i denne Beretning kunde man fastslaa, at der ved Møderne ude i Kredsene havde hersket en udmærket Stemning blandt Tillidsmændene, og man mente at kunne fastslaa, at den sjællandske Bondestands Sparekasse fuldt ud har bevist sin Levedygtighed.

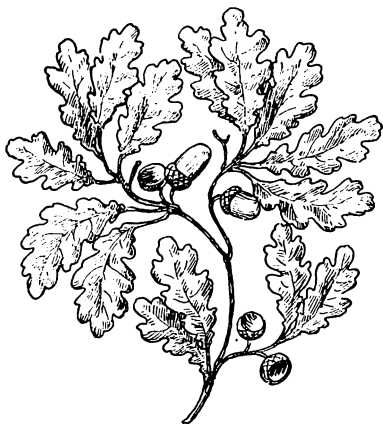
Da den første ordinære Generalforsamling, der omfattede den 15 Maaneders Periode siden Kracket, afholdtes, kunde Direktør *Poulsen* slutte sin Beretning med at udtale: *Der er ingen Tvivl om, at Sparekassen kan blive meget større*; man maa sætte sig høje Maal, og vi haaber ogsaa at faa flere og flere Penge ind, saa Sparekassen bliver den Magt og den Støtte, De ønsker, den skal være.

Gamle Feldthusen havde som Formand talt først. Aldrig blev han træt af at mane til Sammenhold. Ogsaa her lød hans Røst indtrængende.

1500 Kunder var tabt, 1800 Kunder var vundet. Tilgangen havde altsaa været 300. Planer om dagligt

Kontorsted var fremme flere Steder. I Ringsted var Begyndelsen gjort, og det var faldet særdeles heldigt ud, udtalte Direktør Poulsen.

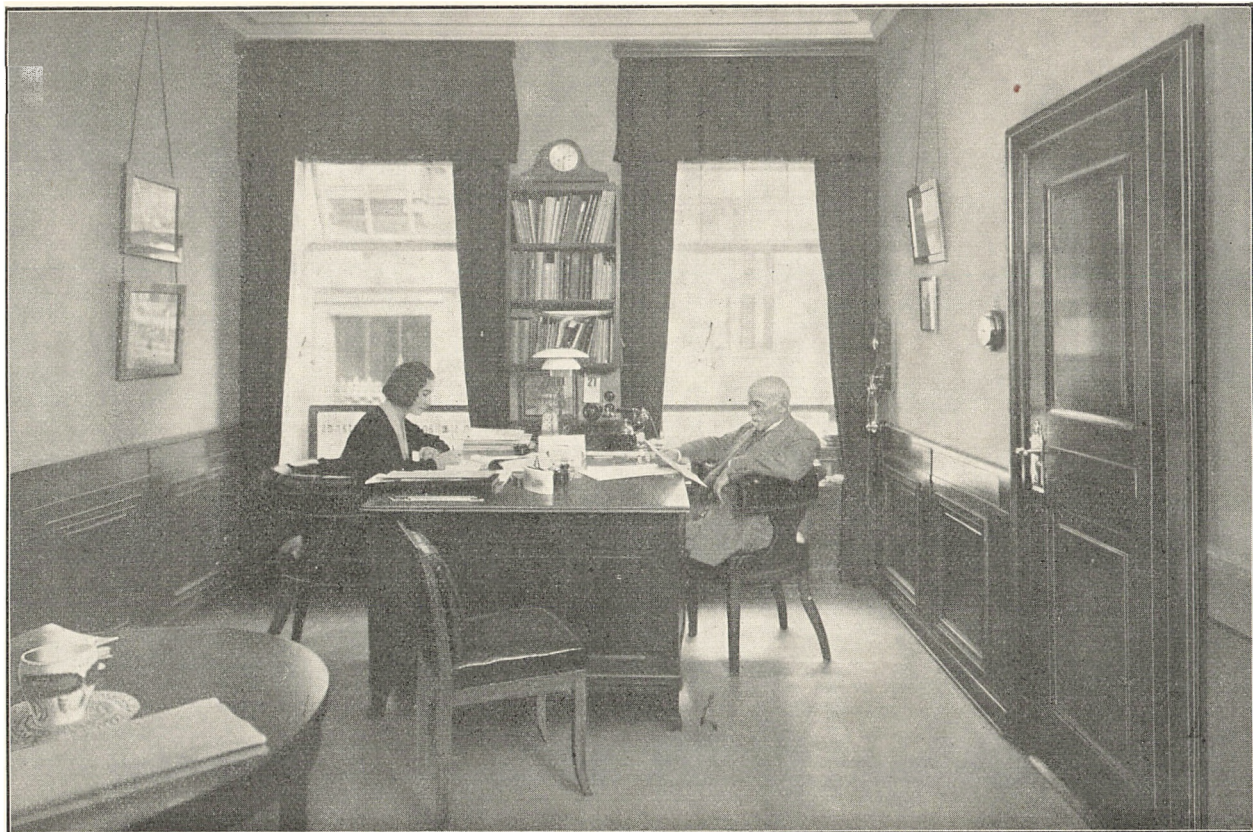
Paa Generalforsamlingen var der i Hovedsagen Enstemmighed om de trufne Beslutninger, og saaledes begyndte altsaa det egentlige Arbejde paa regulær Grund.

DIREKTØRSKIFTET 1910

Allerede i 1910 skete den Forandring i Direktionen, at Direktør Fr. Poulsen udtraadte, idet han skulde være Meddirektør i Laane- og Diskontobanken. Hans Efterfølger blev Direktør *J. N. Gyring*, der havde været Direktør for Morsø Bank i Nykøbing siden 1893. I den første Beretning fra hans Haand — for Regnskabsaaret 1. April 1910—31. Marts 1911 — ser vi bl. a. fremhævet »den glædelige Kendsgerning, at *den amortisable Prioritetslaansafdeling stiger stærkt paa de »faste« Laans Bekostning*. Ikke alene ordnes nye Udlaan nu næsten udelukkende i denne Afdeling, men flere og flere ældre Laantagere lader sig efterhaanden overføre til samme — et glædeligt Bevis paa, at det gaar op for Befolkningen, at ogsaa denne Maade at spare paa er værd at tage med. For Sparekassen har denne Laaneform flere Fordele: Afdragningen regulerer paa Om-sætningen, idet Indbetalingerne bliver rigeligere og mere regelmæssige, *saa selv pengeknappe Tider kunne afgive Midler til nye Udlaan*, og Gældens Nedbringelse holder Skridt med Panternes mulige Forringelse, særlig da Amortisationstiden er forholdsvis kort. — Iøvrigt samler Interessen sig jo mest om Sparernes Konto. Den ca. 2 Millioner store Fremgang her maa siges at vidne godt om Tilliden til Kassen — saavel som om Bondestandens Evne og Villie til selv at opsamle de til Standens Udvikling fornødne Pengemidler . . . Disse Sparekassen saa rigeligt betroede Midler have bevirket, at hver eneste fremkommen Laanebegæring har kunnet imødekommes, forsaavidt Sikkerheden har været god.«

Vi har gengivet disse Betragtninger saa udførligt, fordi

Den administrerende Direktør, *J. N. Gyving*, i sit Kontor.

de rummer den første grundige Udredning af et betydningsfuldt Princip's heldige Virkninger. Der havde været delte Meninger om de amortisable Prioritetslaans Indførelse. Men Gennemførelsen deraf er i Virkeligheden blevet Grundlag for en af de vigtigste Sider af Sparekassens Virke. Kriseaarene i de sidste Tider har vist det.

Tidsafsnittet 1911—August 1914 kan tages som en Helhed. Sparekassen er konsolideret paa det nye Grundlag og fæstner sin Stilling i det almindelige Omdømme fra Dag til Dag. Paa Generalforsamlingen 1911, hvor Direktør Gyring for første Gang var til Stede og udtalte sig, havde Feldthusen sagt: »Vi vil ikke alene søge at gøre Sparekassen til en billig, men ogsaa til en moderne Pengeinstitution.« Gyring havde understreget dette og overfør en forøvrigt stilfærdig Kritik af det indbyrdes Forhold mellem Sparekassen og Likvidationsafdelingen hævdedet, at det var Forudsætningen ved Sparekassens Genrejsning, at der skulde finde en Samvirken Sted.

Udfra de givne Forudsætninger udvidedes Kontordagsbetjeningen mere og mere. »Den daglige Kontorbetjening med selvstændige Lokaler og fast Personale vinder mere og mere Publikums Bifald,« hedder det i Beretningen for 1911—12. Paa dette Tidspunkt er daglig Kontordrift indført foruden i Næstved og Ringsted (fra det foregaaende Aar) i Slagelse, Roskilde, Haslev, Hillerød og Præstø, vedtaget indført i Kalundborg og Skelskør, og der foreligger Begæring om Indførelse af Dagstjeneste fra Holbæk, Køge og Frederikssund, altsammen talende Vidnesbyrd om Udviklingen.

Indskudskapitalen naa'r i dette Aar op til 25 Mill. Kr. Og i Løbet af Aaret forøgedes Udlaansmassen med 3 Mill. Kr.

»At udlaane Sparekassens Midler i den samme Befolkning, som indskyder Pengene, er og bør formentlig være det ledende Princip i Sparekassens Virksomhed,« hedder det i Aarets Beretning.

I det økonomiske Livs *normale* Bevægelser gled vi

i Aarene 1911—12—13 op mod en Bølgetop, der ogsaa gør godt i Sparekassen. Aarene er gode for Landbruget, selv om Bjergningen af Høsten i 1912 volder nogle Vanskeligheder. Skibsfarten glider efter en Række vanskelige Aar ind i en stigende Konjunktur. Handel og Industri udvikler sig normalt. Den stærke Udvikling stiller dog ogsaa sine store Krav til Kapital. Paa Generalforsamlingen 1913 udtaler Direktør Gyiring, at knappe Penge skaber dyre Penge. Fonds falder, men Direktøren fastslaaer paa Generalforsamlingen, at Sparekassen er saa stærk, at den kan bære et hvert tænkeligt Kurstab. Indskudskapitalen er dog atter steget (med 2 Mill. Kr.). Laanebegæringerne er i Aarets Løb steget med 6 Mill. Kr., og man har kunnet imødekomme de 5 Millioner. Nogen Varsomhed er fornøden. Paa Generalforsamlingen rejses Spørgsmaalet om at faa flere Penge ind gennem en højere Indlaansrente. En Tanke som denne vækker naturligvis Modstand, men dog ogsaa Overvejelser, om det alligevel ikke er nødvendigt under Hensyn til Konkurrencen med Bankerne. »Skal man give mere i Rente, maa man ogsaa tage mere,« udtaler Feldthusen. Bondestandens Sparekasse havdenemlignedsat Udlaansrenten fra $4\frac{2}{5}$ til $4\frac{1}{5}$ pCt. Hvad der ogsaa spiller ind i Overvejelserne er Laanet fra Statskassen paa 5 Mill., hvis Tilbagebetaling skal begynde i Efteraaret 1914. »Vi har det hele Beløb liggende, men vi skulde gerne, inden vi slipper Statens Penge, have skaffet en disponibel Kapital til Veje, som vi kan have at støtte os til« (Gyiring).

Aaret 1912 havde bragt det første Chock af *en evropæisk Krig* efter en lang Fredsperiode. Det var den saakaldte første Balkankrig. Direkte mærkedes den selvfølgelig ikke. Men i den internationale økonomiske Verden øvede den sin Indflydelse, og dette slog tilbage paa det hjemlige Erhvervsliv. Den — som man vel med Tanken paa det, der senere skulde komme, kan kalde det — »normale« Højkonjunktur holdt sig gennem det meste af Aaret 1913. Mere end Krigstilstandene, der

syntes os fjerne og ganske uvedkommende, virkede her en ny stærk Stigning i Landbrugsudførelsens Værdi, der trods voxende Valutaknaphed bragte Sparekassen øgede Sparemidler. Indskudskapitalen steg fra 28.2 til 31.5 Mill. Kr. Sparernes Tal steg med 3000. Endvidere skete det betydningsfulde, at i Løbet af Regnskabsaaret 1913—14 den første og væsentligste Udlodning af Likvidationsafdelingen tilendebragtes. Derved var ca. $\frac{1}{4}$ af det oprindelige Tab tilbageført til Sparernes egne Konti. Det drejede sig om ca. 3 Millioner, der hidtil var blevet forrentet med 3 pCt. (noget, som forøvrigt var blevet kritiseret som en Uret mod disse Sparere); nu steg Renten til den normale Rente (4 pCt.), hvilket selvfølgelig betød en Mindreindtægt paa Sparekassens Regnskab. Trods »Landets knappe og dyre Pengeforhold« (Beretningens Udtryk) holdt Sparekassen dog stadig Udlaansrenten uforandret. Samtidig nedbragtes Laanet fra Staten med 1 Mill. Kr. Under disse Forhold maatte man selvfølgelig begrænse Udlaanene. Naar man alligevel i Aaret 1913—14 havde kunnet udlaane over 4 Mill. uden at øge den egentlige Udlaansmasse med mere end $\frac{1}{2}$ Mill., skyldtes det *Afdragene*, der i nævnte Aar var indgaaet med 3.7 Millioner. Direktør Gyving udtalte ved denne Generalforsamling, at *alle nye Laan nu blev givet mod Afdrag*.

Den begyndende Uro i Verden har i disse Aar forud for Verdenskrigen ogsaa paavirket Obligationsbeholdningens Værdi.

Vi anfører Obligationsbeholdningerne efter deres Paaalydende og efter deres Kursværdi i de 3 Aar, denne Periode omfatter:

	Paalydende:	Værdi:
1911—12:	5.804.500 Kr.	5.732.015 Kr.
1912—13:	5.780.500 »	5.655.759 »
1913—14:	5.298.100 »	5.141.335 »

I Tiden fra 1909—10 til 1913—14 havde det samlede Tab paa Fondsbeholdningen været ca. 150.000 Kr. Der

var dog ingen Melankoli i den Anledning. Gemmer vi blot vore Obligationer, kommer Indtægten nok igen, udtalte Direktør Gyving. Han tilføjede, at man vilde tilstræbe Oprettelsen af en *Kurssvingningsfond* for at undgaa at faa disse Svingninger til at sætte Præg paa Aarsregnskaberne.

Med Henblik paa tidligere Skader rejste en Tillidsmand paa Generalforsamlingen i 1914 det Spørgsmaal: om Obligationerne var, hvor de skulde være. Revisor, Prokurist *Jørgensen* gav følgende Oplysning: »Obligationerne gennemgaaes hver anden Maaned, og man undersøger, om Obligationerne i det Hele henligger de Steder, hvor de angives at være. Den 31. Marts blev det Hele gennemgaaet og efterset. Nøjagtigere kan det ikke være.«

Spørgsmaalet var ikke noget Udtryk for Mistillid til Sparekassen. Tværtimod vidnede alle Udtalelser, baade af de ledende og af Tillidsmændene, om at man følte sig overbevist om, at alt laa i det rette Leje. Aaret havde været svært. Men det kunde ogsaa meddeles som en glædelig Kendsgerning, at man havde opnaaet Overenskomst med Statskassen om at udstrække Tilbagebetalingen af Statslaanet over flere Aar.

KRIGSAARENE

I den samme Maaned 1914, da Sparekassen holdt sin Generalforsamling, saaledes som dens Lov paabyder det, faldt der et Skud i Serajevo. Og endnu en Maaned senere stod Evropa i Flammer af Verdenskrigen. For den almindelige danske Opfattelse kom Krigen som »et Lyn fra klar Himmel.« Midt i Juli Maaned havde Konsejlspræsidenten holdt en beroligende Tale. Sværten, hvormed denne Tale tryktes, var imidlertid næppe blevet tør, før Uvejret larmede med tiltagende Vælde. Det greb dybt i mange Sind. Man har Exempler fra Krigens første Maaned paa, at Folk gav fuldstændig op og regnede med Undergang. Folkeligt set var vi ganske uforberedt paa Krigen.

For en Institution som Sparekassen var det ganske overordentlig betydningsfuldt, at den var kommet saa langt fra *sin* Krise, som Tilfældet var. Sparekassens Ledelse traf de fornødne Dispositioner i de første Krigsdage. Naturligvis blev der foretaget nogle Panik-Uddrag; men Folk blev hurtigt klare over, at det egentlig ikke bød nogen Sikkerhed selv at ligge med Pengene. Neutralitetserklæringen og saa vidt muligt beroligende Erklæringer i Pressen virkede godt. Og snart viste den anden Side af, hvad en Krig kan betyde for en neutral Magt, sig i nye Forretningsmuligheder, stigende Priser, Omsætning paa nye Omraader.

Vi gik ind i det, man kalder Krigstidens Konjunktur.

Et Blik i Sparekassens Forhandlingsprotokol for hine Tider fortæller i al sin Korthed ganske malende om, hvilke Tanker der bevægede dens ledende Mænd.

Den 6. August 1914 holdtes saaledes et Tilsynsraads-møde, hvorom det hedder:

»Samtlige Medlemmer, undtagen H. P. Nielsen, og Direktørerne var tilstede.

Direktionen redegjorde for Sparekassens Stilling og Udsigter under de nuværende af Krigen trykkede Forhold og fik Tilslutning til sine Synspunkter; — Tilsynsraadet vedtog saaledes, at Direktionen maa optage Laan paa Sparekassens Fondsbeholdning til Sparekassens Udbetalinger, saa langt fornødent gøres, uanset at Sparekassen vil kunne lide Tab derved. Derhos vedtog man indtil videre at udsætte al Laanebevilling, fraregnet at Direktionen undtagelsesvis tør bevilge særlig nødlidende Smaalaan.

Det tilførte oplæst. Mødet hævet.«

Den 19. Oktober 1914 afholdes der atter Tilsynsraads-møde. I Protokollen staar der kun, at der aflagdes »Beretning om Sparekassens Stilling og Bevægelserne siden sidste Møde« samt nævnes forskellige løbende Sager.

Men det ses dog under Dagsordenens Punkt 2: Udlånsvirksomheden, at »Tilsynsraadet billigede, at Udlånsvirksomheden er genoptaget og med Forsigtighed fortsættes indtil videre.«

Allerede den 25. November 1914 holdes der et nyt Møde, paa hvilket Dagsordenens Hovedpunkt er:

»Forhandling om Sparekassens Stilling til Kommunernes Laanebegær, — særlig med Hensyn til de af Regeringen ønskede Foranstaltninger.«

Herom vedtoges:

»Det overdroges Direktionen at optage Forhandlingerne om eventuelt Tilskud til en midlertidig Laanekasse for Kommunerne og tilendebringe Sagen bedst muligt, dog at Sparekassen opnaar mindst 5 pCt. p. a. og ikke kommer af med over ca. 400.000 Kr.«

Det er alt, hvad Sparekassens Protokol har at for-

tælle om de første bevægede Maaneder af den lange, begivenhedsrige Krigstid.

Den samlede Oversigt blev forelagt paa den ordinære Generalforsamling.

Den 7. Juni 1915, to Dage efter den ny Grundlovs Vedtagelse under festlige Former, holdt Bondestandens Sparekasse sin første Generalforsamling under Verdenskrigen. Det var en Generalforsamling, der vel i nogen Maade var præget af Krigen. Netop i de Dage naaede Rygter om Rumæniens forestaaende Indgriben i Krigen frem til den danske Presse. Og ogsaa Direktionens Beretning bærer Præg af den nu saa voldsomt ændrede Situation. Fordelagtigt for Sparekasserne kunde Aaret ikke blive. Kreditforeningsobligationerne var faldet kriseagtigt, og det ligger jo udenfor de gode Sparekassers Aand og Opgave at benytte de samtidig tilstedeværende gunstige Konjunkturer til ved forøgede Byrder paa Laantagerne at skabe sig særlig Fortjeneste til Opvejelse af Nedskrivningerne. Tabet var 106.000 Kr. Men trods det forudgaaende Aars noget knappe Høst viser Aaret atter Opgang i Spareindskudene, der ved Udgangen af Regnskabsaaret 1914—15 naa'r op til netop det Beløb, som der indestod i Sparekassen ved Krisens Udbrud i September 1908.

Den afgivne Beretning maa imidlertid i nogen Maade siges at være et interessant historisk Dokument, og det vil derfor være paa sin Plads at gengive dens Ordlyd:

»Det maatte paa Grund af de alvorlige Krigsforhold forudses, at Aaret 1914—15 ikke kunde blive særlig fordelagtigt for Sparekasserne: Det kriseagtige Præfald paa Kreditforeningsobligationer maatte bringe betydelige Nedskrivninger paa de herhen hørende Beholdninger, og det ligger jo udenfor de egentlige og gode Sparekassers Aand og Opgave at benytte de samtidig tilstedeværende gunstige Konjunkturer til ved forøgede Byrder paa Laantagerne at skabe sig særlig Fortjeneste til Opvejelse af Nedskrivningerne.

Det Regnskab for »Den sjællandske Bondestands Sparekasse«, som vi herved forelægger, udviser da ogsaa et Billede, som nøje svarer til disse Betragtninger. Obligationsbeholdningen har givet et Kurstab paa Kr. 106.293.14, der er afskrevet paa Reservefonden, som herved lider en Formindskelse, der ikke ganske udlignes af Aarets Driftsoverskud, og dette er i sig selv noget mindre end ifjor, væsentligst paa Grund af en forsigtig Udlaanspolitik og navnlig den Standsning i Udlaansvirksomheden, som Krigens første Maaneder bevirkede.

Men bortset fra disse naturlige og selvfølgelige Omstændigheder udviser Aarets Drift en god Fremgang og et tilfredsstillende Resultat.

Indlaansmidlerne er stegne med ca. 3 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr., hvilken Fremgang er over 600.000 Kr. større end forrige Regnskabsaars og langt overtræffer de Forventninger, man efter Aarets knappe Høstudbytte turde nære. Indlaanskapitalen andrager nu ca. 36 Mill. Kr. og har altsaa genopnaaet samme Størrelse som ved Katastrofens Indtræden i 1908.

Trods de hæmmende Baand paa Udlaansforretningen er der expederet omtrent 500 nye Laan til Beløb over 3.600.000 Kr., og Sparekassen deltager med ca. 400.000 Kr. i den midlertidige Laanekasse for Kommuner af 1914.

Paa Gælden til Statskassen er atter iaar afbetalt 1 Million, og Beholdningen af disponibel Kapital er forøget af Hensyn til de urolige, uberegnelige Tider.

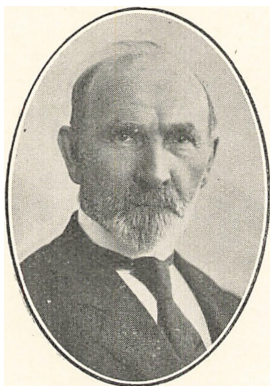
Driftens Overskud andrager Kr. 66.188.52, hvoraf anvendes Kr. 5.000 til Afskrivning paa Ejendom og Inventar, medens Resten Kr. 61.188.52 tilføres Reservefonden, hvis Størrelse derefter udgør ca. 277.000 Kr.

Alt i alt maa Sparekassen sikkert glæde sig over at gaa saa lykkeligt ud af et farefuldt Krigsjaar.

København, i Maj 1915.

Direktionen.«

Aarets Generalforsamling var i Virkeligheden i overordentlig ringe Grad præget af Krigen. Denne var vel i alles Tanker. Men man talte ikke om den. En Sag laa alle paa Sinde. Sparekassens Formand siden Genrejsningen, gamle *Feldthusen*, havde i god Tid, som

Rs. Andersen,
Tranderup.

den betænksomme Mand han var, nemlig d. 16. Marts 1915, varskoet sin forestaaende Afgang ved Generalforsamlingen 1915. Han var nu 79 Aar gammel og mente, at yngre Kræfter maatte træde til. Han indledede da Generalforsamlingen med en Oversigt over de svundne Aar. Han gentog de Ord, som han saa ofte havde brugt: at den Plet, der var sat paa Bondestanden, *skulde* afvaskes, og nu *var* den afvasket. Han blev ikke træt af at indskærpe, at dette Pengeinstitut skulde være

det afgørende Værn mod, at Bondestanden blev afhængig af noget andet Institut. »Der er intet at sige til, at Folk gerne vil *have* høje Renter, men naar de skal laane, kommer de til os for at *slippe* for de høje Renter.« Paa Generalforsamlingen blev der udenfor Dagsordenen af *Jens Pedersen*, Vrangstrup, bragt *Feldthusen* en varm Tak. »Genrejser vi Sparekassen, genrejser vi os selv, havde *Feldthusen* Gang paa Gang sagt; de Ord kunde sættes som Motto over hans Arbejde. Han gik ind til Arbejdet med Ungdomsmod, med Tro paa sin Sag og sin Stand og med Tro paa et Resultat, naar vi blot stod sammen.«

Ved et paafølgende Festmaaltid i Studenterforeningen fremførtes en Række veltalende Udtryk for de Følelser, man nærede overfor Veteranen blandt Sparekassens Arbejdere. Daværende Trafikminister *Hassing-Jørgensen*, der var til Stede ved Festen, udtalte bl. a.: »Naar man holder en saa personlig Fest som denne, er det

givet, at det ikke alene er Personen, man fester for. Denne Person maa være noget af et Symbol, og det er Feldthusen. Han er et Symbol paa den uegennyttige Standsfølelse. Men jeg tror endda, der skal mere til end den rette Standsfølelse, denne skal hvile paa det, som Rasmus Chr. Rask sagde: Sit Fædreland skylder man alt, hvad man kan udrette. Jeg tror, at dette Ord — bevidst eller ubevidst — har været Rettesnoren for Feldthusen. Han er ikke blot en Bondeven; han er en Fædrelandsven, derfor hylder vi ikke blot Personen alene, men det, den betyder: et Mønster til Efterfølgelse.«

Ole Petersen,
Ll. Rorbæk.

Mange andre gode Ord blev der sagt af Direktørerne *Amdrup* og *Gyring*, af den Mand, der var valgt til Formand, fhv. Folketingsmand *Rasm. Nielsen*, Brøderup; men stærkest Indtryk paa de Tilstedeværende gjorde den afgaaende Formands Afskedshilsen. Om sin *Afløser* sagde han de smukke Ord: »Tag lige saa venligt imod ham, som De tog imod mig.« Om *Direktionen* udtalte han: »Hvad kunde jeg have udrettet uden den? Det er dens Arbejde, der kaster Glans over min Gerning. Vi har i Gyring faaet en Mand, der forstaar Bondestanden og forstaar at administrere Pengesagerne.« Om *Hassing-Jørgensen* udtalte han: »Ham kan vi takke for, at Sparekassen nu er lagt saaledes til Rette, at der nu vanskelig kan gaa noget forkert.« Men saa føjede han til: »Det, at vi har genrejst Sparekassen, skyldes ikke Enkeltmand; *det skyldes Dem alle.*« Næsten 7 Aar var gaaet siden Katastrofen, og nu stod man roligt overlegen, uden Overmod, men ikke uden Selvfølelse ved Indgangen til den næste Prøvelses Tid.

Vidt forskellig fra den foregaaende Tid bliver de føl-

gende Aar; men i én Henseende er Udviklingslinien lige og stærkt opadstigende for Sparekassen. Indskudskapitalen stiger i en til Tider højt rejst Kurve, og sideløbende dermed stiger Udlaansmassen.

Den egentlige Krigsperiode omfatter helt eller delvis

Direktør M. Dessau,
København.

5 Regnskabsaar. Det første af disse (1914—15) har vi beskæftiget os med i det foregaaende. De fire efterfølgende skal her omtales. De forholdsvis korte, men i deres Knaphed veltalende og karakteriserende Beretninger tegner Linien, som strækker sig gennem det sjællandske Landbrug og de dette tilsluttede Erhverv.

1915—16: »De rigelige Indlaansmidler har tilladt Sparekassen uden at gøre Brud paa den Forsigtighed, som Bestyrelsen af Hensyn til

Tidernes Vanskelighed anser for sin Pligt, i fuldt Maal at tilfredsstille det tilstedeværende Laanebegær, hvilket har været af saa meget større Betydning, som dette Begær er steget, efterhaanden som Ejendomsomsætningen mere og mere er kommet i Gang igen efter det første Krigsjaar, og som Begæret af Hensyn til Kreditforeningsobligationernes hidtil ret lave Kursniveau har vendt sig stærkere mod Sparekasserne end tidligere.«
»En Vanskelighed for Udlaansvirksomheden frembyder den i stigende Grad stedfindende overordentlig høje Værdsætning af Landejendomme, idet *det maa synes altfor risikabelt at belaae disse høje Priser efter sædvanlige Regler*, da ingen véd, naar vi har det Tilbageslag, som sikkert ikke vil udeblive.«

Paa Generalforsamlingen den 9. Juni 1916 strejfede Forhandlingen et altid i urolige Tider aktuelt Emne. *Rentefoden* — udtalte Direktør Gyving — har en og anden villet have forhøjet. Vi vil naturligvis gerne give

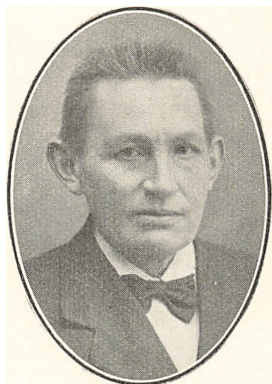
gode Renter, men vi tror, at Bondestandens Sparekasse netop har en af sine Opgaver i at *holde Rentefoden paa et lavt Niveau . . .* Efter Krigen kan Forholdene blive saa vanskelige, at vi tvinges til at forhøje, men i Spidsen i saa Henseende skal vi ikke gaa.

1916—17: »Den Pengerigelighed, som kendetegnede Aaret 1915, har fortsat sig i det forløbne Regnskabsaar.« . . . »Paa alle Omraader overgaar Aaret sine Forgængere.« . . . »Meget tyder paa, at vi nu staar ved et Vendepunkt, og at man vil gøre vel i at forberede sig paa vanskelige og økonomisk besværlige Tider.«

1917—18: »Imod Forventning . . . er Indlaansmidlerne flydte endnu rigeligere end i Fjor.« »At ogsaa Udlaansforretningen under disse Forhold er trivedes siger sig selv, navnlig da Landejendomsomsætningen trods de desværre ud over alle Grænser hævede Priser er foregaaet meget livligt, og Sparekassens Penge desuden har været stærkt begærte til almene og offentlige Formaal.«

1918—19: »Regnskabet . . . giver atter et Billede af, hvorledes de nuværende ekstraordinære Tider unaturligt har forceret Udviklingen paa mange Omraader.« Den store Udlaansvirksomhed hidrører bl. a. »fra den stadig til høje Priser fortsatte livlige Ejendomsomsætning samt fra det stærke Krav om Penge til samfundsmæssig Brug, der navnlig gennem Kommunerne er naaet frem til Sparekassen — Forhold, som det utvivlsomt var ønskeligt snart at se vende sig noget mere hen imod det normale, ogsaa af den Grund, at Pengemidlerne ellers maa befrygtes efterhaanden at blive utilstrækkelige.«

Til yderligere Illustration af den skete Udvikling

P. M. Pedersen,
Stenløse.

hidsættes Indskuds- og Udlaanskapitalens Stigning i disse fire Aar:

	Indskudskapital:	Udlaanskapital:
1915—16:	43 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr.	33 Mill. Kr.
1916—17:	55 » »	37 $\frac{1}{2}$ » »
1917—18:	65 » »	44 » »
1918—19:	80 » »	56 $\frac{1}{2}$ » »

1915—16 udbetalte Sparekassen Restgælden til Statskassen. 1916—17 sluttede Likvidationsafdelingen sit Arbejde og udloddede som Restdividende 4.508 pCt., saaledes at de gamle Sparere ialt oppebar 74.508 pCt. af deres oprindelige Krav. 1917—18 udbetaltes en Bonus af $\frac{1}{5}$ pCt. til Sparerne. Udlaanenes Tal var stort; ikke alene udlaantes der stadig i stigende Omfang i almindelige Landejendomme. 1917—18 forstrakte Sparekassen Fæsterne paa Ledreborg Gods med ca. 1.2 Mill. til Køb af deres Fæstegaarde, Svinninge Højspændingsværk laante 1 Mill., en Række større eller mindre Kommunelaan bevilgedes, saaledes 460.000 Kr. gennem den kommunale Laanekasse. Og endelig bevilgedes i 1918—19 ca. 3 Mill. Kr. i Laan til Gennemførelse i den ved Lov iværksatte Arvefæsteafløsning, ligesom der bevilgedes en Række Laan til de til Landbrugets Elektrificering oprettede stedlige Laaneforeninger.

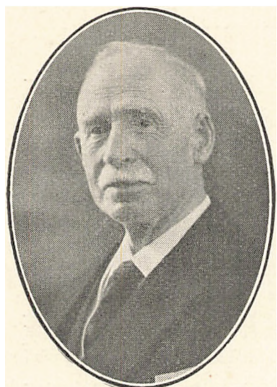

EFTER VERDENSKRIGEN

Med Regnskabsaaret 1919—20 begyndte den egentlige Efterkrigstidsperiode, og Sparekassens Aarsberetning optrækker med klare Linier Situationen: Det længe ventede Omslag paa Pengemarkedet er kommet, og den ofte udtalte Frygt for, at Pengemidlerne ikke vedblivende skulde kunne dække Forbruget, har bekræftet sig paa en for mange ret følelig Maade. Sparekassen har, skønt stærkt rustet, ikke alene maattet bruge hele sin Kapital, men endog gaa til Optagelse af Laan for at opfylde de Krav og Forventninger, der kunde stilles til den. De svingende Afsætningsforhold nødvendiggør nye Produktioner og Produktionsformer. Der er Lyst til at prøve Nyt. Forbedret Driftsmateriel, Landets tiltagende Elektrificering, de nye Jordloves begyndende Udnyttelse — alt kræver ny Kapital. Tallet af *Andelslaan* er stigende med 35 pCt., mens det for alm. Prioritetslaan falder med 25 pCt. Aaret viser den svageste Stigning i Indlaanskapitalen, der længe har været, kun smaa 3 Millioners Tilvæxt, mens samtidig Udlaanskravet lægger Beslag paa 18—19 Millioner. I Aaret 1919—20 overtog Bondestandens Sparekasse to lokale Sparekasser, nemlig Ravnstrup i Midtsjælland, stiftet af den i sin Tid kendte og stærkt socialt interesserede Hofjægermester Grüner til Ravnstrup, og Følleslev i Nordvestsjælland.

Ved den stærkt forcerede Udlaansvirksomhed i 1919—20 var Sparekassen naaet til den smalleste Margin, den nogensinde havde haft mellem Ind- og Udlaan, og det er derfor forstaaeligt, at det følgende Aar paa Forhaand indbyder til Varsomhed med Udlaan; samtidig

begynder Situationen at spænde paa andre Maader. I Regnskabsaaret iværksættes en Forhøjelse af Indlaansrenten med $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ pCt., og i det følgende Halvaar stiger Udlaansrenten med tilsvarende Beløb. Tiderne bedres, Sparekraften er tiltagende. Indskudskapitalen øges

J. Stilling-Andersen,
København.

med 14 Mill. Kr., Sparernes Tal med halvfemte Tusinde — »et særdeles godt Forretningsaar«, er Direktionens Karakteristik. Men videre hedder det: »Inden der bliver Sikkerhed i Produktions- og Afsætningsforhold, Export- og Importforhold og Ro i de tilhørende Arbejdsforhold, og før der foreligger stabil Balance mellem Produktions- og Salgspriser samt er opnaaet et rimeligt Forhold mellem disse og de herskende Ejendomspriser — inden da er det danske Landbrug

ikke under normale Vilkaar.«

I Regnskabsaaret 1921—22 passerer Sparekassen et Mærkepunkt, idet Indskudskapitalen naa'r op over *de 100 Millioner*; ved Regnskabsaarets Slutning er Sparernes Tilgodehavende 109 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Aaret gaar fra den stigende over i den faldende Diskontos Tegn; Indlaansrenten nedsættes to Gange med $\frac{1}{4}$ pCt. hver Gang, Udlaansrenten følger. Pengerigeligheden gør, at alle Laanebegæringer har kunnet efterkommes. Det drejer sig ikke om Smaabeløb. Thi ganske vist er der i dette Aar en Standsning i Omsætningen af Landejendomme, men samtidig finder der mange Omprioriteringer Sted, bl. a. som Følge af Godsernes ved Jordlovene af 1919 foranledigede Inddragning af udestaaende Kapitaler. 1922—23 er sin Forgænger meget lig. 10 Mill. Stigning i Indlaanene, 8 Mill. Stigning i Udlaanene og Rente-nedsættelse i December Termin karakteriserer Stillingen. Men ét og andet tyder paa, at vi med dette

Forretningsudvalget 1930 (set fra venstre): Skyldvurderingsformand *Hans Hansen*, Høng, Gdr. *Hans Nielsen*, Dauglykke, Sognef. *Gustav Lund*, Bringstrup, Dir. *J. N. Gyring*, Kontorchef *A. Grøndahl* og Amtsraadsmedl. *H. Chr. Pedersen*, Storehedinge.

Beretningsaars Udgang staar overfor andre Tider. Spørgsmaalet om Stabilisering af den danske Krone trænger sig paa og optager den politiske Drøftelse. Landmandsbankkracket paavirker ikke Stillingen i Sparekassen, uden forsaavidt dette og andre Bankkrack

Niels Sørensen,
Skelskor.

bidrager til at øge Folks Lyst til i stigende Grad at benytte Sparekasserne. Den øgede Uro i Pengeverdenen bidrager til, at Rentenoteringerne atter strammes. Alt tyder paa, at vi nærmer os det tredje Vendepunkt. Bevægelserne paa Sparekassens Hovedlinier i disse sidste 4 Aar fremgaar af følgende Tal:

	Indskud:	Udlaan:
1919--20:	83 Mill.	75 Mill.
1920--21:	97 Mill.	80 Mill.
1921--22:	109 $\frac{1}{2}$ Mill.	88 Mill.
1922--23:	119 $\frac{1}{2}$ Mill.	96 $\frac{1}{2}$ Mill.

1923--24 er et bevæget Aar. De unormale Forhold, der har behersket Rigets baade stats- og privatøkonomiske Forhold i de siden Verdenskrigens Udbrud forløbne 10 Aar, antager i Løbet af dette Aar en stedse mere akut Karakter. Obligationskursernes vedvarende Svækkelse øger Laanekravet til Sparekassen. Da Aarets første Halvdel imidlertid tegner godt for Indskudenes Vedkommende, imødekommer Sparekassen stillede Laanekrav; men efterhaanden som Pengemarkedet præges af Nervøsitet og Tilbageholdenhed, tager Indskudene af, og Sparekassen maa for at kunne tilfredsstille givne Løfter optage et Laan i Nationalbanken i December 1923.

Ved Beretningsaarets Slutning har Sparekassen øget sine Udlaan med det største Beløb i noget enkelt Aar, nemlig ca. 18 Mill., saaledes at Afdragene har udgjort ca. 5 Mill. Udlaansmassen er øget med omkring 13 Mill. netto eller er naaet et godt Stykke op paa den anden

Tilsynsraads møde 1930 (fra venstre): *Hans Hansen, Otto Christensen, Lars Andersen, Niels Sørensen, Dir. V. M. Amdrup, J. Stilling-Andersen, Gustav Lund, P. Jacobsen, Hans Nielsen, Dir. J. N. Gyiring, H. Chr. Pedersen, Underdir. Krog-Meyer (staaende).*

Side af de 100 Millioner. Trods Uroen stiger Indskudskapitalen med ca. $4\frac{1}{2}$ Mill. Kr. 1924—25 adskiller sig væsentligt fra sine Forgængere ved den af Forholdene nødvendiggjorte stærke Indskrækning af Laangivningen. Der bevilges ganske vist ca. 6.5 Mill. i nye Laan,

Hans Nielsen,
Dauglykke.

mest til private Laansøgere; men da indgaaede Afdrag paa ældre Laan udgør ca. 7.7 Mill., formindskes Udlaansmassen reelt med over 1 Mill. Kr. — for første Gang i Sparekassens nyere Historie. Indlaansrenten maa forhøjes 10 Maaneder, før Forhøjelsen af Udlaansrenten kan finde Sted. Sparekassen har i Aarets Løb et Tab paa 234.000 Kr. ved Standsningen af Københavns Diskonto- og Revisionsbank. Aarets Pengepolitik samler sig derfor stærkest om Afbetaling af Gæl-

den til Nationalbanken og Styrkelse af Kassebeholdningen, der ved Aarets Slutning er 0.7 Mill. ved Hovedkontor og Kontorsteder og 3.5 Mill. i Indlaan i andre Pengeinstituter mod det foregaaende Aar henholdsvis 0.5 og 2.1 Mill.

Modsætningsvis til, hvad der som oftest ellers er Tilfældet, slutter Beretningen med en Antydning af Haab om lysere Tider og navnlig med en Understregning af, at man nu mener bedre at kunne overse Forholdene end for et Aar siden, men samtidig regner man dog med, at der er *langt igen*, før man tør tro paa, at de økonomiske Forhold i Landet er i Ligevægt. Og det følgende Aars (1925—26') Erfaringer sætter en tyk Streg under Slutningsbemærkningerne. Den europæiske økonomiske Krise naa'r — samtidig med at Valutakrisen spænder — ud til det danske Landbrug. Det hedder i Aarets Beretning: »Kronestigningen, saa velkommen den i og for sig har været, med de af samme

Generalforsamlingen 1930.

følgende Prisfald paa Landbrugsprodukter og navnlig den Omstændighed, at en tilsvarende Udgiftsnedgang, særlig for Skatters og Afgifters Vedkommende, ikke er indtraadt, er vel nok i saa Henseende den væsentligste Aarsag, men hertil kommer en ikke ringe Usikkerhed i Landbrugets Afsætningsforhold og sidst, men ikke mindst, den tilsyneladende uovervindelige Mund- og Klovesyge, der i den senere Tid hærger som en fuldkommen Landsulykke.«

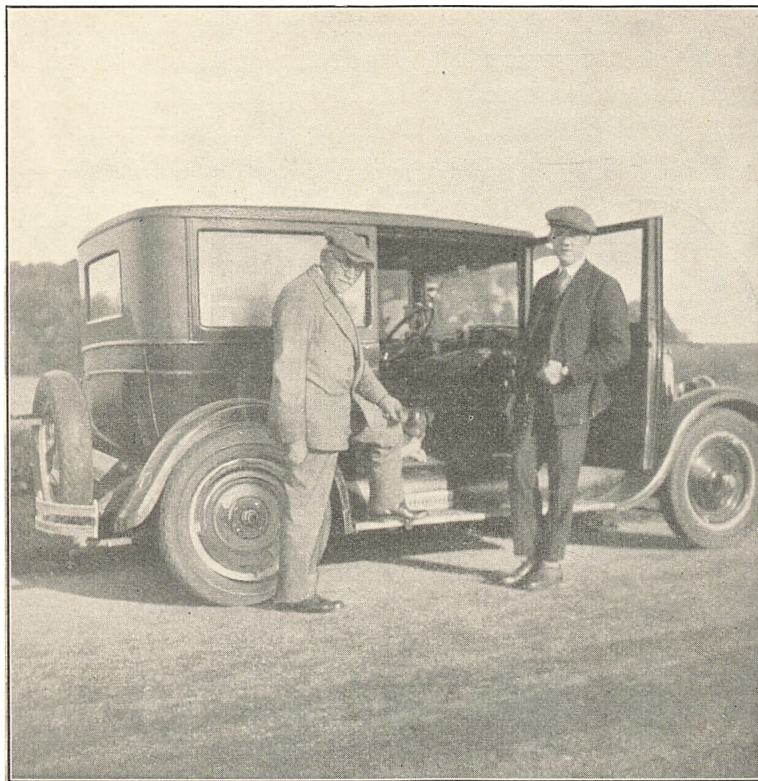

P. Jacobsen,
Julebæk.

Mens Indskudskontoen dog endnu i dette Aar viser en Stigning paa ca. 4 Millioner, medfører Krisens fortsatte Udvikling i det følgende Aar (1926—27) praktisk talt en Standsning i Tilvæksten. Sparekontoen øges vel med ca. 1 Mill. Kr., men Checkkontoen, der fortrinsvis repræsenterer Driftsmidlerne, synker $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. Aaret bringer en øget Agitation for Rentenedsættelse. Bestyrelsen nærer — hedder det i Aarsberetningen — i og for sig Ønske herom, men har hidtil ikke dristet sig til at trodse den gamle Lov om Tilbud og Efterspørgsel og risikere den Kapitalflugt, der maa synes at maatte blive den mest nærliggende Følge af en Rentenedsættelse, saalænge Kapitaltilgangen saa langt fra staar Maal med Laanebegæret. Bevægelserne i denne 4 Aars Periode kan resumeres saaledes: Der er følgende

	Indlaan:	Udlaan:
1923—24:	124 Mill. Kr.	109 Mill. Kr.
1924—25:	128 $\frac{1}{2}$ » »	107 $\frac{1}{2}$ » »
1925—26:	132 $\frac{3}{4}$ » »	111 $\frac{1}{2}$ » »
1926—27:	133 $\frac{1}{4}$ » »	117 » »

Samtidig kan der være Grund til at fæste sin Opmærksomhed ved den enestaaende Udvikling, der er

Besøg ved Provinskontorerne.

foregaaet bort fra de uamortisable til de amortisable Laan. Hvis vi tager Regnskabsaaret, der sluttede den 31. Marts 1910, og sammenligner det med Regnskabsaaret, der sluttede den 31. Marts 1927, faar vi følgende Sammenligning:

	1910:	1927:
Uamortisable Prioritetslaan	19.697.668 Kr.	2.873.655 Kr.
Amortisable do.....	222.300 »	81.392.364 »
Andels- og Kommunelaan	1.708.463 »	25.539.183 »
Kautions- og Haandpantlaan	1.341.251 »	4.327.514 »
Laan til sønderjyske Sparekasser mod Statsgaranti		1.000.000 »
Udlaan i Kasse-Kredit		2.400.730 »

Det tør nok siges, at det er den Udvikling, der tegner sig som det mest afgørende for de Linier, hvorefter Sparekassen har været ledet. At det har været en Styrkelse for Sparekassens Evne, at den hvert Aar i sin Kasse fik de betydelige Afdrag til fornyet Udlaan, be-

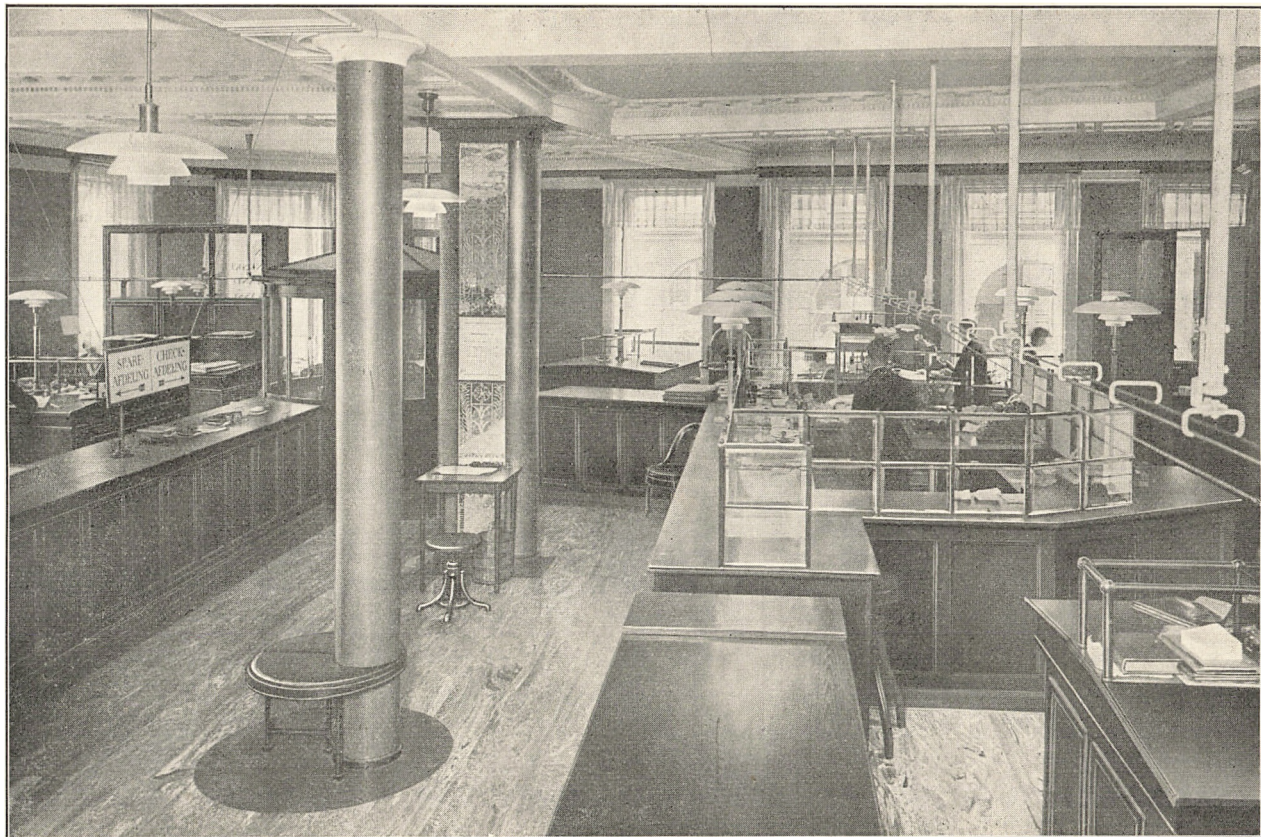
Gustav Lund,
Bringstrup.

høver ikke her at skildres. Men det siger i lige saa høj Grad sig selv, at det ogsaa for Laantagerne betyder en Styrkelse for deres Stilling i det Hele taget, at de aarlig formindsker deres Laan. Det kan til Tider øge Vanskelighederne. Men i det lange Løb betyder det sundere Vilkaar — en Form for Opsparing af stor Værdi for den enkelte.

Paa Generalforsamlingen i 1927 skiftede Sparekassen Formand, idet Rs. Nielsen, Brøderup, paa Grund af vaklende Helbred traadte tilbage. I hans Sted valgtes Gaardejer, Amtsraadsmedlem *H. Chr. Petersen*, Nordgaard pr. Storehedinge. Valget var enstemmigt, og der blev bragt Rs. Nielsen en varm Tak for de 12 Aar, i hvilke han havde fungeret som Sparekassens Formand. Skyldvurderingsformand *H. Hansen*, Høng (forhen Herslev), genvalgtes som Sparekassens Næstformand.

Den efter Krigens voldsomme Svingninger og Efterkrigstidens Kriser noget urolige Situation i al Økonomi begyndte nu at komme i fastere Leje. Tilpasningen — ogsaa i det offentlige Livs Økonomi — skred fremad. Og dertil kom fra 1928 gode Høstaar for det danske Landbrug og deraf følgende stigende Forrentningsevne.

1927—28 staar dog endnu paa Svingningspunktet. Stigningen i Sparekasseindskudene er ganske vist 1.7 Mill. Kr. (mod 1 Mill. Aaret forud), og Omsætningen stiger til 830 Millioner. »Vi møder« — hedder det i Beretningen — »lidt bedre Forhold, hvilket kunde tyde

187

Sparekassens Expeditionslokale (forreste Del).

paa, at den økonomiske Tilbagegang, som indtraadte og maatte indtræde med Ophøret af Erhvervenes gyldne Periode, er i Standsning, saaledes at maaske Fremgang tør haabes at være i Vente. Aarsagen hertil kan ikke søges i nogen Bedring i Landbrugets Forrentningsevne. Denne er tværtimod saa ringe og usikker som muligt. Snarere kan man regne med, at Tilpasningen efter de ændrede Erhvervsforhold er ved at blive en Kendsgerning.«

En Agitation for Nedsættelse af Renten gav Sparekassen Anledning til i Beretningen for 1927—28 at udtale følgende:

»Ogsaa i Aar hører vi de stærke Røster om Rentenedsættelse, der nu subsidiært former sig som Forslag om særskilte Foranstaltninger i lokale Kredse af Landet, og som sædvanlig mener man at kunne kalde paa Sparekasserne i første Linie.

Vor Sparekasses Bestyrelse har til Stadighed dette Spørgsmaal for Øje og ønsker intet hellere end at kunne være med til, eller endog gaa i Spidsen for Opfyldelsen af de herhenhørende Ønsker, men vi tror ikke paa, at et lille Lands Pengeinstituter — ialtfald de private — vilkaarligt kan regulere Rentefoden og allermindst paa, at lokale Rentereguleringer har nogen Mulighed for sig. Forholdet har saa nøje Sammenhæng med hele Landets, saavelsom med Udlandets Udvikling paa det erhvervsmæssige og det økonomiske Omraade, at det maa blive denne Udvikling, der anviser det rette Tidspunkt for Forandringer, og vi mener, at det Pengeinstitut, som vilde bryde den af Sammenhængen nødvendigt følgende Kontakt mellem Faktorerne, vilde svigte sin Pligt som et Led af det hele og ved at sætte sig selv ud af Spillet risikere at bringe sine egne og sin Kunderkreds's Interesser i Fare.

Noget andet er, at visse Tegn maaske nok i Øjeblikket tyder paa, at Udviklingen bærer derhen, hvor Mulighederne for en Rentenedsættelse ligger gemte, men atter

Sparekassens Expeditjonslokale (bageste Del).

her spiller saa mange uberegnelige Kræfter ind, at en vis Taalmodighed synes at være klog og paakrævet, indtil Forholdet har fæstnet sig, ialtfald saa længe til Danmark har set Resultatet af sin forestaaende Høst.«

Endnu det følgende Aar (1928—29) staar i Rentediskussionens Tegn. Herom hedder det i Beretningen:

»Sparekassen har fremdeles ikke turdet gaa til en Nedsættelse af Indlaansrenten. Spørgsmaalet har vel været stærkt under Overvejelse og har paa Sparekassens Foranledning været Genstand for Fællesforhandlinger mellem samtlige sjællandske Pengeinstituter udenfor København, Banker saavel som Sparekasser. Forhandlingerne har været prægede af den bedste indbyrdes Forstaaelse, men tillige i høj Grad af Ængstelse for, at Nedsættelsen endnu vilde komme for tidligt, og den sidste engelske Diskontoforhøjelse, der indtraf midt under Forhandlingerne, har ialtfald bevirket Sagens foreløbige Henlæggelse.

Der er ingen Tvivl om, at Aarets gode Høst og tilfredsstillende Produktpriser har bragt en Lettelse i den danske Økonomi og har hævet Modet hos mange danske Landmænd, men ganske sikkert er det ogsaa, at endnu mange af disse kæmper haardt for Existensens Opretholdelse. Endnu en god Høst vil være af enestaaende Betydning for Landbrugets Stabilisering.

Sparekassens Udsigter for det kommende Aar skulde skønnes i og for sig ikke at tegne ringere end i det foregaaende, men det kan ikke lades ude af Betragtning, at Evropas Forhold i saavel økonomisk som politisk Henseende for Tiden er i en Udvikling, der stiler imod nye Former paa mange Omraader af Samfundslivet, og saalænge man ikke kan danne sig et nogenlunde Billede af, hvor denne Udvikling endelig bærer hen, vil Forretningslivet vedblivende leve under en Usikkerhed, der gør det vanskeligt at have Mening om, hvad Dagen i Morgen vil bringe.«

I 1930 gik man til en Rentenedsættelse af $\frac{1}{2}$ pCt.

Hovedkontorets Personale.

For Sparekassens 2 Hovedposter er Bevægelserne i de sidste 3 Aar, der kan omtales i dette Skrift, følgende:

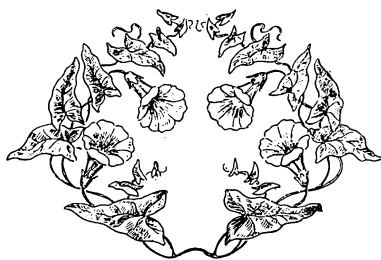
	Indlaan:	Udlaan:
1927—28:	135.7 Mill. Kr.	117.5 Mill. Kr.
1928—29:	142.0 » »	119.0 » »
1929—30:	151.0 » »	125.5 » »

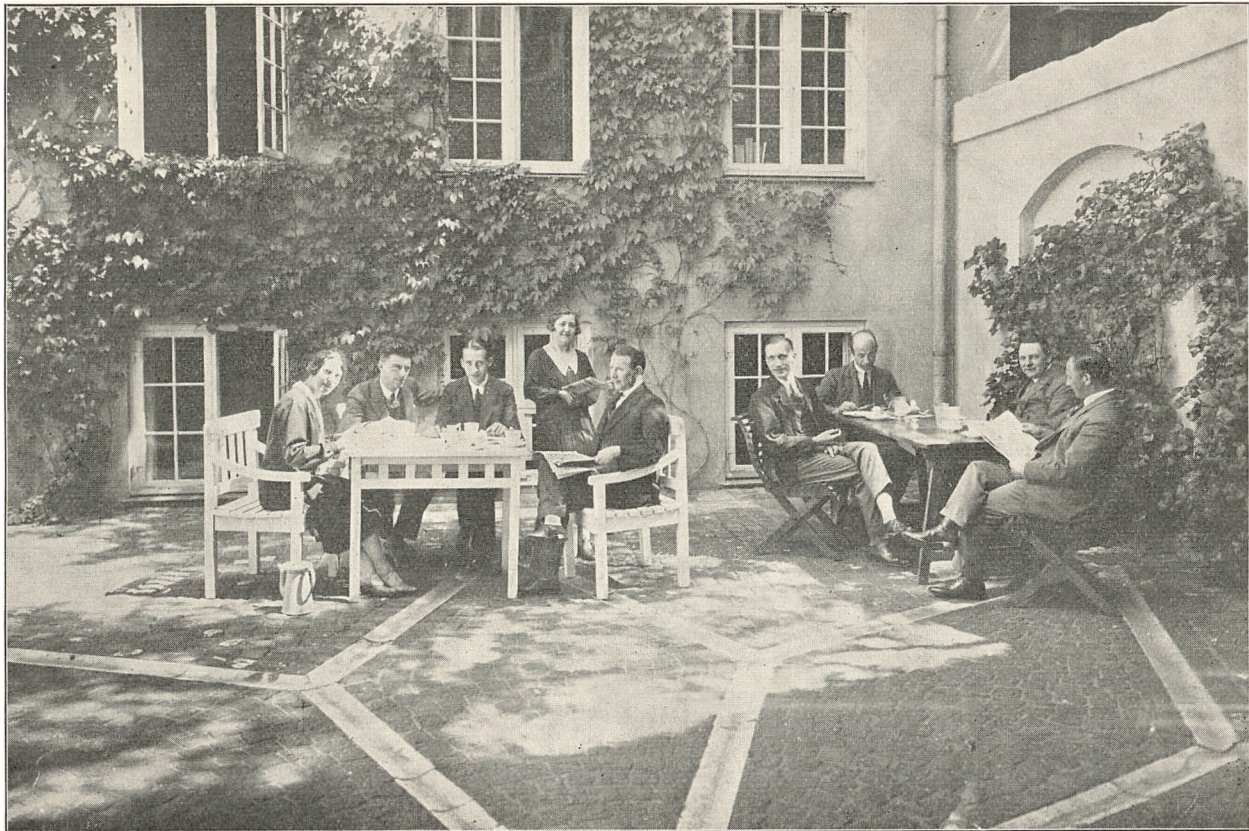
At Sparekassen i 1929—30 passerede en Indskudskapital paa 150 Millioner tør jo nok siges at være en Begivenhed i dens Historie. I samme Aar steg Omsætningen til 905 Mill. og nærmer sig saaledes Milliarden.

Hvad Sparekassens økonomiske Grundlag angaar staar den nu med en

Garantikapital	3.951.200 Kr.
Kursreguleringsfond	1.354.129 »
Reservefond.	3.110.648 »

Paa Generalforsamlingen i 1930 vedtoges det at supplere Direktionen med en Underdirektør, og som saadan valgtes efter Indstilling af Tilsynsraadet Bankbogholder *H. Krog-Meyer*, Varde, der tiltraadte Nytaar 1931.

Fra Frokostpausen.

OMBYGNING

Pladsen i det historiske Hjørnekomplex Vestervoldgade—Ny Vestergade er naturligvis under den store Udvikling, Sparekassen har gennemløbet, Gang paa Gang blevet for snæver. Indre Omposteringer har bødet paa de værste Mangler efterhaanden.

Men i de sidste Aar har det været et tilbagevendende Spørgsmaal: at der maatte skabes bedre Plads. I 1928—29 henlagde man 50.000 Kr. som Forskud paa Byggearbejder. Og i 1929 blev disse gennemførte. Den væsentligste ydre Forandring var, at man flyttede Sparekassens Hovedindgang fra Hjørnet og hen midt paa Facaden af Vestervoldgade, saaledes at Adressen i Stedet for Ny Vestergade 17 blev Vestervoldgade 107. Man har derigennem opnaaet at faa en mere-harmonisk Kontororden og Pladsforholdene er ogsaa i væsentlig Grad bedrede. Hele Byggeforetagendet — med dertil hørende Fundamentering og andre Hovedreparationer — kom til at staa i en samlet Udgift af 83.000 Kr.

SLUTNING

Paa en Maade er denne Ændring i det Indre og Ydre, — en Ændring som en stor og rig Udvikling har nødvendiggjort —, ligesom et Sindbillede paa den mægtige Væxt som Sparekassen har haft — efter det dybe Fald i 1908.

Tre kvart Aarhundredes Gerning er øvet, og over Fortids Virke og Nutids Travlhed ser Den sjællandske Bondestands Sparekasse — trods Tidens Alvor og trods den økonomiske Krises Tynge — med Tryghed og i Bevidstheden om sin Styrke frem mod den kommende Tids Opgaver.

J. V. CHRISTENSEN

SPAREKASSENS KONTORSTEDER

(MED VEDFØJELSE AF BESTYRER OG KONTORTID)

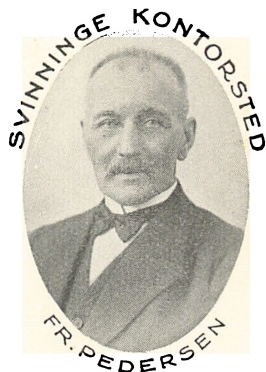
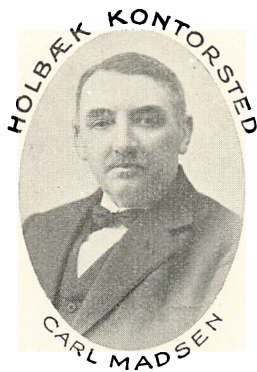
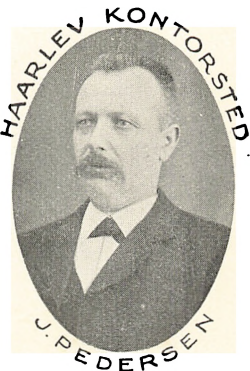
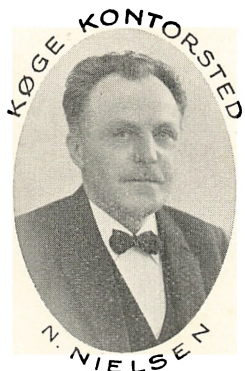
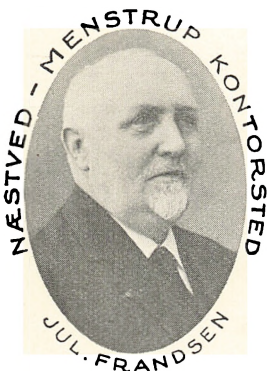
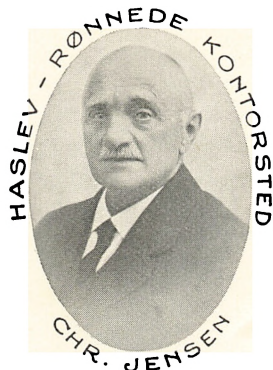
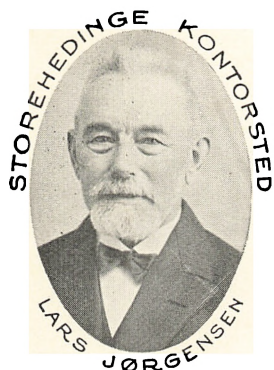
- Asnæs* (Henrik Hansen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2—4.
- Ballerup* (N. P. Møller) Daglig 1 $\frac{1}{2}$ —3 $\frac{1}{2}$, Lørdag tillige 6 $\frac{1}{2}$ —8.
- Borup* (J. Th. Jacobsen) Daglig 9 $\frac{1}{2}$ —12.
- Dalby* (Jens Chr. Jensen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 9 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$.
- Dalmoose* (N. Sørensen) Mandag i Terminen 4—6.
- Dianalund* (Niels Jensen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 10—12.
- Faarevejle* (Henrik Hansen) 1ste Tirsdag i Terminen 1—3.
- Faxe* (Niels A. Jensen) Daglig 10—12, Lørdag tillige 5—6.
- Frederikssund* (N. P. Pedersen) Daglig 10—12 og 2 $\frac{1}{2}$ —4.
- Frederiksværk* (Peter Christensen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 12 $\frac{1}{2}$ —2 $\frac{1}{2}$.
- Fuglebjerg* (Chr. Krogh) Daglig 10—12, Lørdag desuden 5—6.
- Følleslev* (Chr. Olsen) Mandag, Onsdag og Lørdag 9—11.
- Gandløse* (Jens Hansen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2—4.
- Gilleleje* (Jens P. Jensen) Mandag i Terminen 10—12.
- Glumsø* (Lars Larsen) Daglig 10—12, Lørdag desuden 4—6.
- Greve* (J. Andreassen) Fredag Eftm. (6—8 om Sommeren, 4—6 om Vinteren).
- Grevinge* (Henrik Hansen) Mandag, Onsdag og Fredag 1—3.
- Græsted* (Jens P. Jensen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2—4.
- Gundsølille* (H. Larsen) 1. Torsdag i Maanedens 10—12.
- Gundsømagle* (Samme) 4. Torsdag i Maanedens 10—12.
- Gørlev* (Kr. Jensen) Tirsdag og Torsdag 9 $\frac{1}{2}$ —11 $\frac{1}{2}$, Lørdag 2 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$.
- Haarlev* (J. Pedersen) Tirsdag og Torsdag 10—12, Lørdag 4—7.
- Haslev* (Chr. Jensen) Daglig 10—12 og 2—4, desuden Lørdag Aften 6—7.
- Havdrup* (H. Henriksen) Mandag, Onsdag og Fredag 10—12.
- Helsingø* (H. Baun) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2—4.
- Hillerød* (Chr. E. Larsen) Daglig 10—12 og 5—6.
- Holbæk* (Carl Madsen) Daglig 9 $\frac{1}{2}$ —12 og 1—3.
- Høng* (H. Hansen) De første 5 Ugedage 10—12, Lørdag 3—5.

- Hørve* (And. P. Jensen) De første 5 Ugedage 9¹/₂—12, Lørdag 5—7.
- Jerslev* (J. Lyager) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 9¹/₂—11¹/₂.
- Jyderup* (S. Sørensen) Daglig 9¹/₂—11¹/₂.
- Jyllinge* (H. Larsen) Onsdag 10—12.
- Kalundborg* (Hans P. Olsen) Daglig 10—12 og 1¹/₂—3.
- Karise* (Ole A. Olsen) Tirsdag, Torsdag 9¹/₂—11¹/₂, Lørdag 4—6.
- Karlsunde* (Søren Larsen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 3—4.
- Kirke-Eskildstrup* (Kr. Kristensen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 9—11.
- Kirke-Hyllinge* (H. C. Bentsen) Daglig 1¹/₂—3¹/₂.
- Kirke Saaby* (A. P. Brobjerg) Tirsdag, Torsdag, Lørdag 9—11¹/₂.
- Kvistgaard* (Thor Christensen) Hver Lørdag 4¹/₂—6¹/₂.
- Køge* (N. Nielsen) Daglig 9¹/₂—11¹/₂ og 3¹/₂—4¹/₂.
- Lou* (Chr. A. Rasmussen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 8¹/₂—11.
- Lundby* (Samme) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2¹/₂—5.
- Menstrup* (Jul. Frandsen) Mandag i Terminen 10—2.
- Merløse* (Chr. Mejnertsen) Fredag i Terminen 9—12¹/₂.
- Mern* (Hans Hansen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 11—12.
- Mørkøv* (Oluf Jensen) Mandag, Onsdag og Lørdag 9—11.
- Nykøbing Sj.* (Sagf. Borre) Daglig 10—12 og 1—3.
- Nyrup* (Chr. Mejnertsen) Onsdag i Terminen 9¹/₂—11.
- Næstved* (Jul. Frandsen) Daglig 10—12 og 4—5.
- Næstved Kvægtorvs Kontor.* Hver Markedsdag 9—2.
- Overby* (P. E. Petersen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 2—4.
- Præstø* (Hans Hansen) Daglig 1—4.
- Ringsted* (J. Pedersen) Daglig 9¹/₂—12 og 2¹/₂—4¹/₂.
- Roskilde* (Chr. Pedersen) Daglig 10—12 og 3—4¹/₂.
- Ruds-Vedby* (Kristoffer Nielsen) Tirsdag og Torsdag 9¹/₂—11¹/₂, Lørdag 2—4.
- Rønnede* (Chr. Jensen) Torsdag i Terminen 11—2.
- Sandved* (Chr. Krogh) Fredag i Terminen 10—12.
- Skelskør* (N. Sørensen) Daglig 10—12 og 2¹/₂—3¹/₂.
- Skibby* (P. A. Møller) De 5 første Ugedage 1—3, Lørdag 5¹/₂—7.
- Skuldelev* (J. Andersen) 1ste Mandag i Maanedens 2—4.
- Slagelse* (H. P. Larsen) Daglig 10—3.
- Solrød* (H. Henriksen) Lørdag 10—12.
- Sorø* (Anders Olsen) Daglig 9—11 og 1¹/₂—4.
- Stenlille* (A. P. Olsen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 10—12.
- Stenløse* (L. P. Larsen) Tirsdag, Torsdag og Lørdag 9—11.

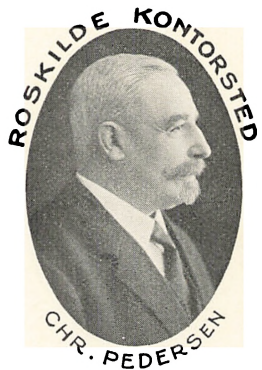
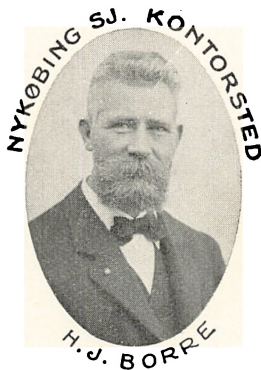
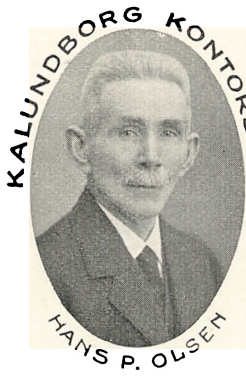
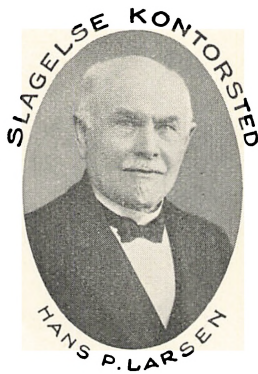
<i>Storehedinge</i> (L. Jørgensen) Daglig 10—12 og 3—5.	<i>Uggerløse</i> (Chr. Mejnertsen) Daglig 3—5.
<i>Svinninge</i> (Fr. Petersen) Daglig 9 $\frac{1}{2}$ —12.	<i>Venslev</i> (J. Andersen) 1ste Onsdag i Maanedén 2—4.
<i>Taastrup</i> (C. Møller) Daglig 10—1, Fredag tillige 5 $\frac{1}{2}$ —6 $\frac{1}{2}$.	<i>Vindstrup</i> (Chr. Krogh) Onsdag i Terminen 10—12.
<i>Tikøb</i> (Thor Christensen) Mandag, Onsdag og Fredag 2 $\frac{1}{2}$ —4 $\frac{1}{2}$.	<i>Vordingborg</i> (H. P. Hansen) Daglig 10—12 og 4—5.
- Sparekassens Hovedkontor:** Vestervoldgade 107, København. Daglig 9—3, Lørdag 9—2 og 6—8.

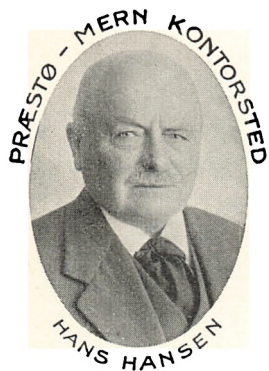
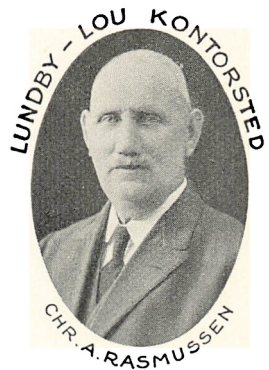
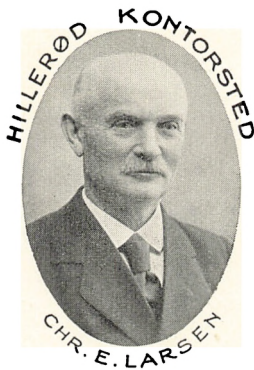
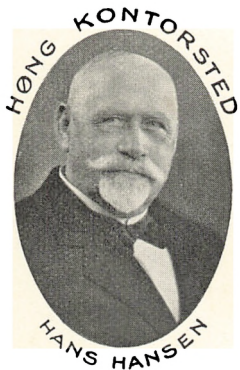
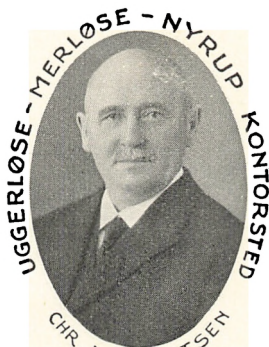
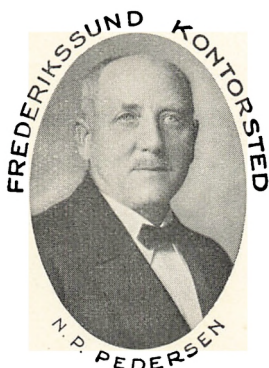

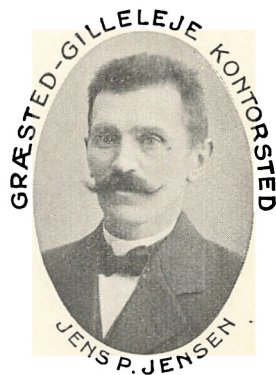
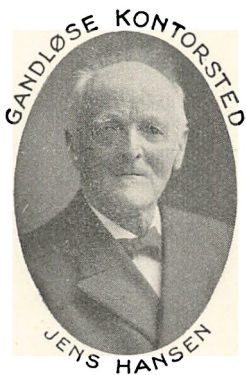
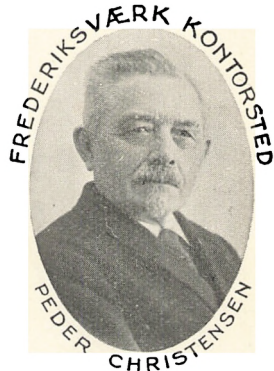
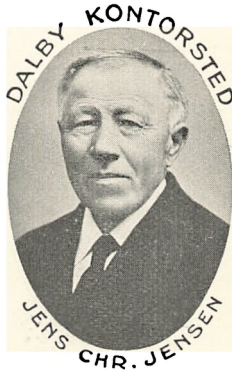
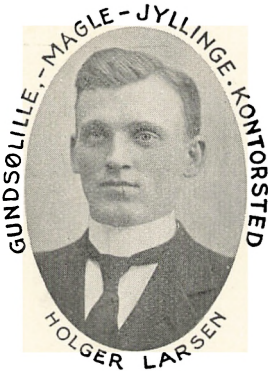
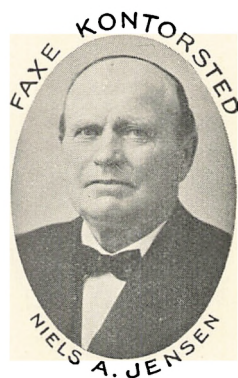
SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

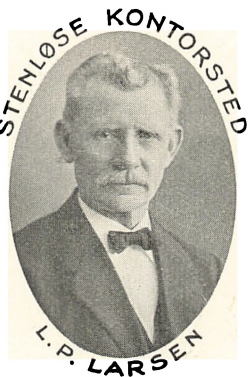
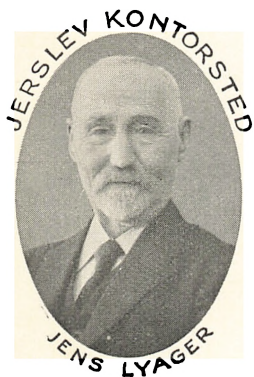
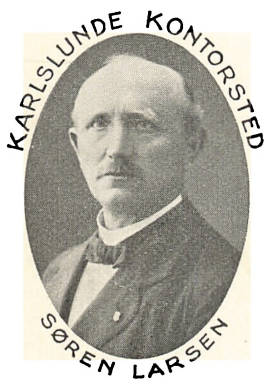
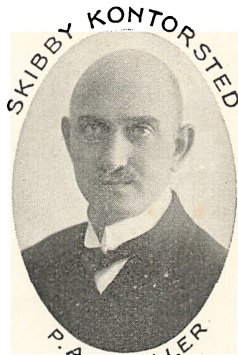
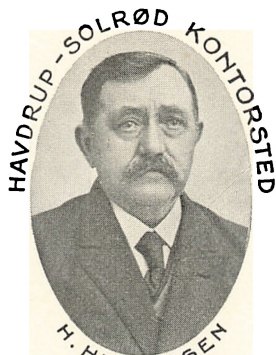
SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

SPAREKASSENS KONTORBESTYRERE

FORMÆND OG BESTYRELSESMEDLEMMER 1856—1908

- C. C. Alberti*, Prokurator, Formand 1856—1890.
P. A. Alberti, Formand 1890—1908.
Jørgen Christensen, Gaardejer i Kirke Stillinge, 1856—1863.
Th. Hasle, Proprietær, Rigsdagsmand, Løvegaard, 1856—1875.
Hans Jensen, Gaardejer i Kundby pr. Holbæk, 1856—1890.
Ole Andersen, Gaardejer i Hastrup pr. Køge, 1856—1872.
Hans Hansen, Gaardejer, Rigsdagsmand, Menstrup, 1864—1890.
Niels Jørgensen, Gaardejer i Jersie pr. Køge, 1872—1885.
Jens Rasmussen, Gaardejer i Snertinge pr. Vordingborg, 1876—1908.
Jens Larsen, Gaardejer i Jersie pr. Køge, 1885—1905.
Hans Frandsen, Gaardejer i Gudum, 1890—1896.
Ole Hansen, fhv. Landstingsformand, Gaardejer i Bringstrup, 1890—
Septbr. 1908.
Poul Petersen Sams, Gaardejer i Svensbjerg, 1896—Septbr. 1908.
Anders Jensen, Gaardejer i Nørre Hyllinge, 1905—Septbr. 1908.
Jul. Frandsen, Landstingsmand, Nørre Tvede, 1908—Septbr. 1908.

NÆSTFORMÆND

- Hans Jensen*, Kundby, 1869—1875.
P. A. Alberti, 1875—1884.
Hans Hansen, Menstrup, 1884—1890.
Jens Rasmussen, Snertinge, 1890—1908.
Ole Hansen, Bringstrup, fra 29. Maj 1908.

REVISORER

- I. A. Hansen*, 1856—1877.
V. Hørup, København, 1877—1881.
Fr. Jensen, Gaardejer, Tjustrup, 1877—1895.
N. J. Larsen, Redaktør, Folketingsmand, Frederiksberg, 1881—1896.
Poul Christensen, Folketingsmand, Ødemark, 1895—1905.
Smith, Sagfører, Holbæk, 1896—1905.
J. Andersen, Gaardejer, Amsraadsmedlem, Neble, 1905—1908.
H. P. Stage, Landinspektør, Sorø, 1905—1908.

MEDLEMMER AF TILSYNSRAADET EFTER 1909

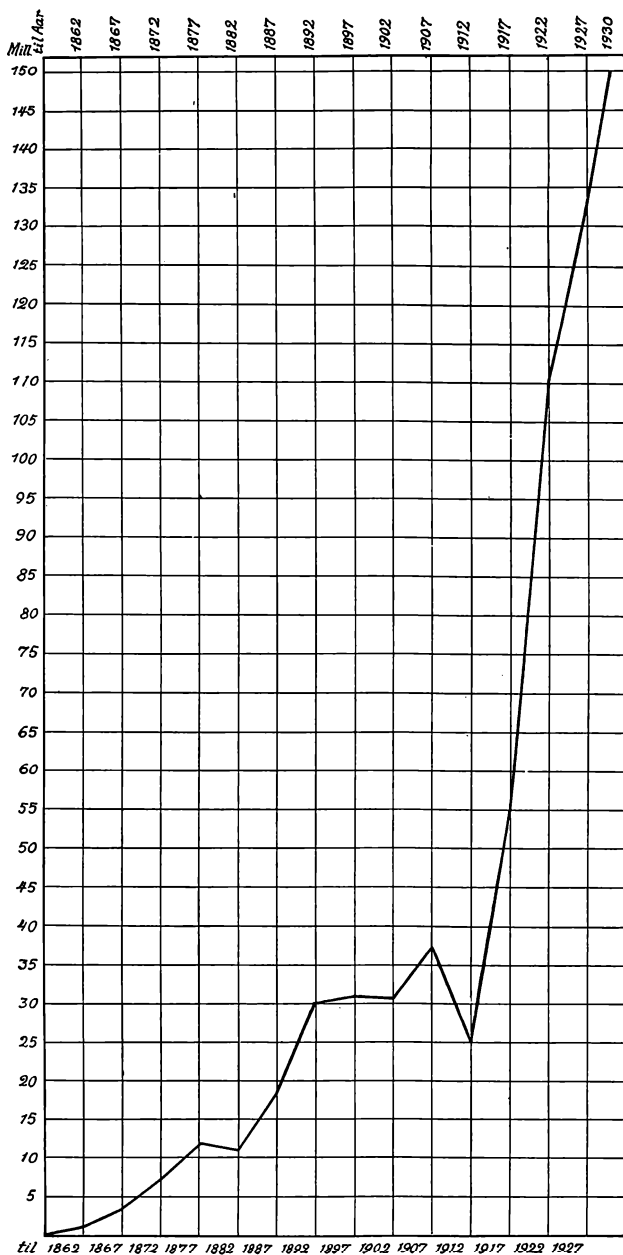
- Johs. Feldthusen*, R. af D., Dbmd., Gaardejer, Høve, Formand 1909—1915.
- Rs. Nielsen*, R. af D., Gaardejer, Folketingsmand, Brøderup, Næstformand 1909—1915, Formand 1915—1927.
- M. Pedersen*, Gaardejer, Lille Vejlegaard, Sekretær 1909—1917.
- Lars Andersen*, Gaardejer, Kundby, fra 1909.
- Otto Christensen*, R. af D., Landbrugslærer, Tune, fra 1909.
- Hans Hansen*, fhv. Gaardejer, Skyldvurderingsformand, Høng, fra 1909, Næstformand fra 1915.
- Chr. Jacobsen*, R. af D., Gaardejer, Vejleby, 1909—1917.
- H. P. Nielsen*, R. af D., Dbmd., Gaardejer, Sognefoged, Bringstrup, 1909—1927.
- H. Chr. Pedersen*, R. af D., Dbmd., Gaardejer, Amsraadsmedlem, Villa »Nordgaard«, Storehedinge, fra 1909, Sekretær 1917—1927, Formand fra 1927.
- Rs. Andersen*, Gaardejer, Folketingsmand, Tranderup, 1915—1921.
- Ole Petersen*, Gaardejer, Ll. Rørbæk, 1917—1918.
- M. Dessau*, Direktør, Etatsraad, København, 1917—1920.
- P. M. Pedersen*, fhv. Gaardejer, Amtsrevisor, Stenløse, 1918—1926.
- J. Stilling-Andersen*, R. af D., Grosserer, København, fra 1920.
- Niels Sørensen*, fhv. Gaardejer, Sognefoged, Villa »Boslunde«, Skel-skør, fra 1921.
- Hans Nielsen*, Gaardejer, »Kongslevgaard«, Dauglykke, fra 1926, Sekretær fra 1927.
- P. Jacobsen*, Gaardejer, Sogneraadsformand, Julebæk, fra 1927.
- Gustav Lund*, Gaardejer, Sognefoged, Bringstrup, fra 1927.

REVISORER

- H. J. Borre*, Sagfører, Nykøbing Sj., fra 1909 til 1925.
- Jul. Jørgensen*, Revisor, København, fra 1909 til 1925.
- Poul Møller*, statsaut. Revisor, København, fra 1925.
- N. C. Nielsen*, Sagfører, Roskilde, fra 1925.

Bevægelserne i Sparekassens Indskudskapital fra 1857 til 1930.